РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 8
№ 6 (48)

Листопад – грудень 2023 р.

DOI 10.53672/ej.6.2023

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2023. Том 8, № 6 (48)

Листопад–грудень 2023 року

Київ · 2023
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.6.2023
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2023. Т. 8, № 6 (48) (листопад–грудень 2023 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2023. — 97 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

© Автори матеріалів, 2023
© Видавник Назаров О. А., 2023

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА **7**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **10**

1.1. Судово-психологічна експертиза **11**

Відшкодування моральної шкоди: судово-психологічна експертиза, розрахунок розміру компенсації за завдані моральні страждання (моральну шкоду) в суді **16**

Відшкодування моральної шкоди, поняття моральної шкоди - все, що стосується інституту відшкодування моральної шкоди в Україні в одному місці **24**

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа **59**

Туман В. А. **Профайлінг -** визначення поняття та сфери застосування в професійній діяльності правоохоронних органів та правознавців **59**

Назаров О. А. **Перелік систем** обрахунку або оцінювання поліграм, які застосовують поліграфологи з метою отримання результату дослідження на поліграфі **63**

Назаров О. А. **Види рішень,** які може прийняти поліграфолог в залежності від обраного виду ним техніки тестування на поліграфі та отримання негативного результату після дослідження на поліграфі. **68**

29 листопада була проведена просвітницька лекція на тему: «Психофізіологічні дослідження на поліграфі – від науковості методу виявлення брехні до професії поліграфолог» в Житомирській політехниці на факультеті національної безпеки - Олегом Назаровим **74**

Міжнародне співтовариство поліграфологів. **Університету імені** Пилипа Орлика Міжнародне співтовариство поліграфологів запропонувало реалізувати програму міжнародного навчання **77**

1.3. Судова практика. **83**

Хмельницький апеляційний суд. **Судова практика.** Чоловік просив зменшити розмір аліментів на дитину, бо у нього значно зросли доходи: рішення апеляційного суду **83**

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ **85**

18-19 листопада 2023 року Міжнародним співтовариством поліграфологів (ISOPE) організовано проведення Щорічного online Семінару підвищення кваліфікації поліграфологів 2023 . . . . . **85**

Український поліграфолог Сорочинський Олександр, 15 років досвіду: "В Україні у поліграфологів завжди має бути вибір". З листопада 2022 в Україні діє вільна Telegram платформа для обміну замовленнями, заявками на роботу між комерційними поліграфологами **85**

3 липня 2023 року в Україні почала діяти професійна закрита Telegram група для практикуючих поліграфологів "PLGRPH", яка об'єднує як фахових поліграфологів, так і поліграфологів початківців в галузі інструментальних методів виявлення прихованої інформації **85**

22 листопада в Україні проведено конгрес «Актуальні питання використання поліграфа в Національній поліції України» де було окреслено перспективи подальшого розвитку професії та заслухано світові тенденції в цій галузі представника ISOPE Олега Назарова **86**

Електронний суд. Про основні причини неможливості ознайомлення з матеріалами судової справи в Електронному кабінеті - роз'яснення 86

Кадрові зміни продовжують відбуватися в установах судових експертиз Мінюсту. В грудні 2023 року Ірину Савченко та Володимира Міненка було призначено на посади завідувачів Сумського та Полтавського відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» 86

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 89

Назаров О. А. **Модельний ряд Mobi Polygraph: портативні поліграфологічні крісла** 89

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 91

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Що означає «реферативно-науковий журнал»? Це видання, у якому оригінальні наукові статті поєднано з рефератами праць, уже опублікованих деінде. Реферат коротко передає зміст першоджерела, а під його назвою наведено, де і коли працю оприлюднено вперше. Позначка «Реферат» біля матеріалу підказує: повний текст варто прочитати в першоджерелі, а наш журнал допоможе його знайти.[6]

Шановні читачі! Цей номер — запрошення подивитися на право очима психолога й експерта. У випуску 2023. Том 8, № 6 (48) — 11 матеріалів; у центрі уваги: поліграф і виявлення обману, судово-психологічна експертиза, правові позиції Верховного Суду.

> *Із золотого фонду криміналістики. 3 грудня 1923 року у справі Frye v. United States (293 F. 1013) суд не допустив як доказ «систолічний тест кров'яного тиску на обман». Суд сформулював знамените правило: те, з чого роблять висновок, має бути досить усталеним, щоб здобути «загальне визнання» у своїй галузі. У 2023 році минає 100 років від цієї події.*[7]

Судовими експертами не народжуються — ними стають завдяки знанням, практиці й цікавості. Цей номер — добрий початок. Свіжі події — у розділі «Новини журналу».

Редакція журналу

Цифри війни. Війна, яку російська федерація розв'язала проти України, щодня забирає життя. Станом на 31 грудня 2023 р. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні підтвердила загибель 10 191 цивільних осіб, серед них 573 дітей, і поранення 19 139 цивільних осіб, серед них 1 249 дітей. За кожною цифрою — людська доля, і завдання юридичної психології — допомагати правосуддю встановлювати правду про ці злочини.[8]

Кримінальні провадження. За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 26.12.2023 органи прокуратури зареєстрували з початку повномасштабного вторгнення 119 299 воєнних злочинів і 15 784 злочини проти національної безпеки України.[9]

Шкода державі та громадянам. За спільною оцінкою Уряду України, Світового банку, Європейської комісії та ООН (RDNA2, оприлюднено 23.03.2023), прямі збитки за перший рік війни перевищили 135 млрд дол. США, а потреби у відновленні й відбудові становлять 411 млрд дол. США.[10]

Відшкодування і судова експертиза. Верховний Суд у постанові від 13.12.2023 у справі № 939/1280/22 виснував, що роботодавець — об'єкт критичної інфраструктури — не відповідає за моральні страждання родини працівника, загибель якого спри-

чинили бойові дії держави-окупанта.[11] У листопаді 2023 р. сформовано склад Ради Реєстру збитків.[12]

Рятувальник ДСНС під час гасіння пожежі в Києві після масованої російської ракетно-дронової атаки 29 грудня 2023 р. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[13]

Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олеся Гончара після російського обстрілу 12 листопада 2023 р. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[14]

ПАМ'ЯТІ СУДДІ ЛЮБОВІ ХАРЕЧКО

Любов Костянтинівна Харечко — суддя Чернігівського апеляційного суду. На громадських засадах вона була суддею-спікером суду: представляла суддівський корпус у медіа, виступала на телебаченні (суд очолював Геннадій Салай)[15]. Збори суддів Чернігівського апеляційного суду двічі обирали її секретарем судової палати у цивільних справах: 8 жовтня 2018 р.[16] і повторно, на другий строк, 7 жовтня 2021 р.[17] (обидва рази суд очолював Геннадій Салай[18]); раніше цю посаду вона обіймала в Апеляційному суді Чернігівської області[19]. 3 березня 2022 р. поблизу села Рогощі на Чернігівщині російські військові розстріляли автомобіль, у якому вона разом із сином намагалася евакуюватися. Любов Костянтинівна загинула, її син зазнав поранення[20]. Любов Харечко писала вірші — про війну і мир, про материнство, віру, рідну землю і суддівську долю. З березня 2022 р. в кожному номері журналу — один її вірш.

Вірш номера: «Мамо!» (04.07.2015)[21]

Читати вірш «Мамо!» у збірнику (с. 14) | Збірник у Google Диску

> **Судді — жертви війни.** Станом на 31.12.2023 органи судової влади та судові медіа повідомили, що внаслідок збройної агресії російської федерації загинули щонайменше троє суддів: Любов Харечко (суддя Чернігівського апеляційного суду, 03.03.2022)[20]; Дмитро Константинов (суддя Красноградського районного суду Харківської області, 29.10.2022)[22]; Анатолій Нагорний (голова Веселівського районного суду Запорізької області, загинув на фронті в листопаді 2023 р.)[23]. За даними Державної судової адміністрації, які в травні 2023 р. оприлюднив голова Ради суддів України, загинули семеро суддів і працівників апаратів судів, ще дев'ятеро зазнали поранень; у лавах ЗСУ тоді служили 54 судді[24]. Пам'ятаємо кожного.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

«КОНСУЛЬТАЦІЯ»: ЗАПИТ, ЗАМОВЛЕННЯ НА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ВІДНОСНО МАЛОЛІТНІХ, НЕПОВНОЛІТНІХ У СПРАВАХ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ (МЕШКАННЯ) ДИТИНИ[1]

Службова інформація. Службове оголошення редакції про послугу «Консультація»: журнал приймає запити на проведення судово-психологічної експертизи щодо малолітніх і неповнолітніх у справах про визначення місця проживання дитини. Замовниками можуть бути зацікавлені фізичні особи, батьки, суд і правоохоронні органи відповідно до процесуальних кодексів. Повідомлено, що у 2021 р. на замовлення читачів проведено понад 310 консультацій; організовує їх головний редактор журналу, атестований судовий експерт-психолог (поліграфолог), канд. психол. наук, доцент О. А. Назаров, член Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Мін'юсті України. Подано телефон для термінового зв'язку та адреси офіційних сайтів експерта.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 27.10.2021.*

Повний текст

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

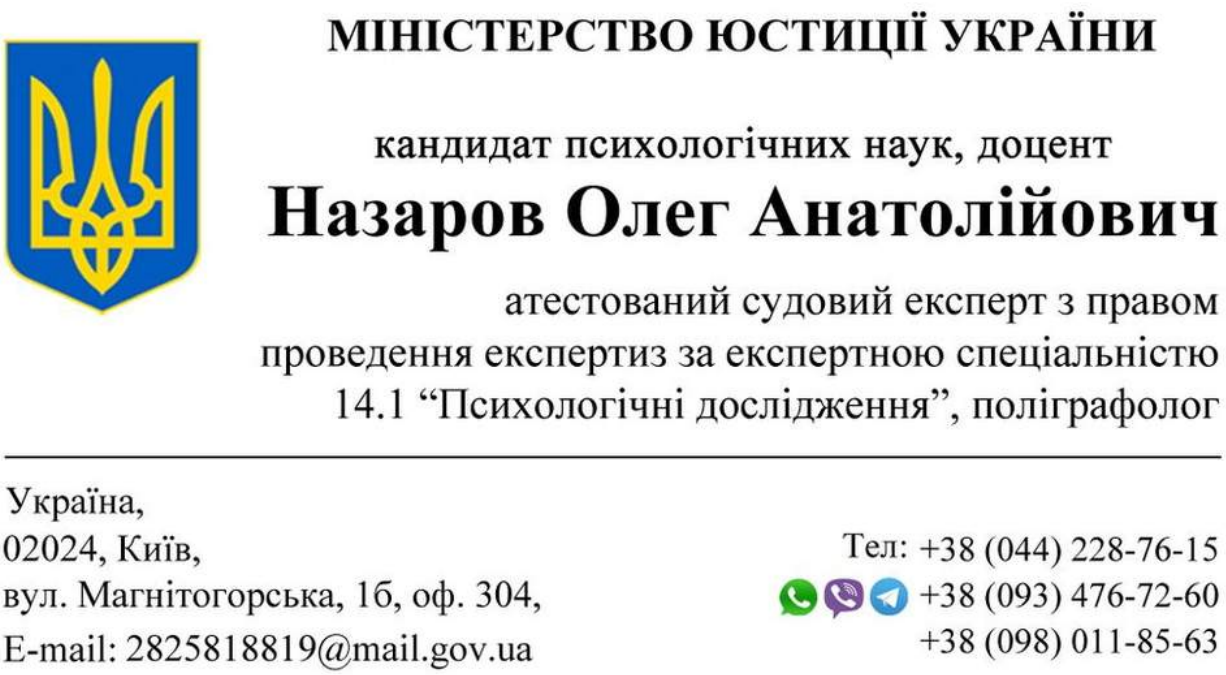
МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

Назаров Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом
проведення експертиз за експертною спеціальністю
14.1 "Психологічні дослідження", поліграфолог

Україна,
02024, Київ,
вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304,
E-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Тел: +38 (044) 228-76-15
+38 (093) 476-72-60
+38 (098) 011-85-63

Офіційній Інтернет-сайт судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035) - https://expertisekyivua.com/ukr

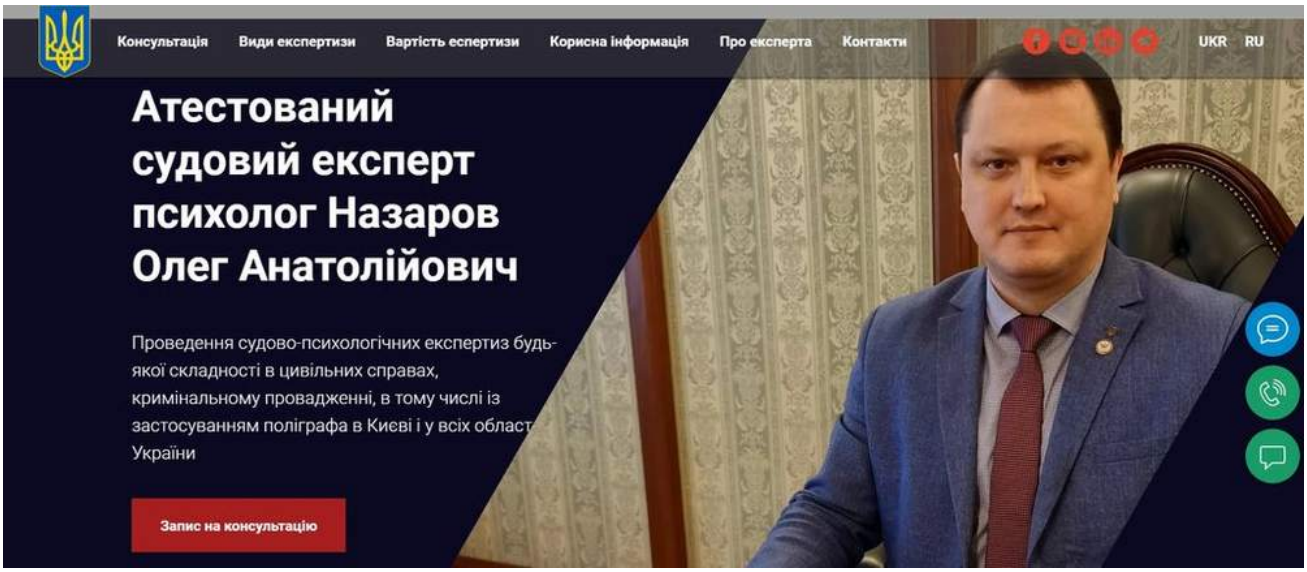

Офіційний Інтернет-сайт організації проведення судових психологічних експертиз, тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (поліграф EyeDetect, Converus Inc., USA): https://expert-nazarov.com

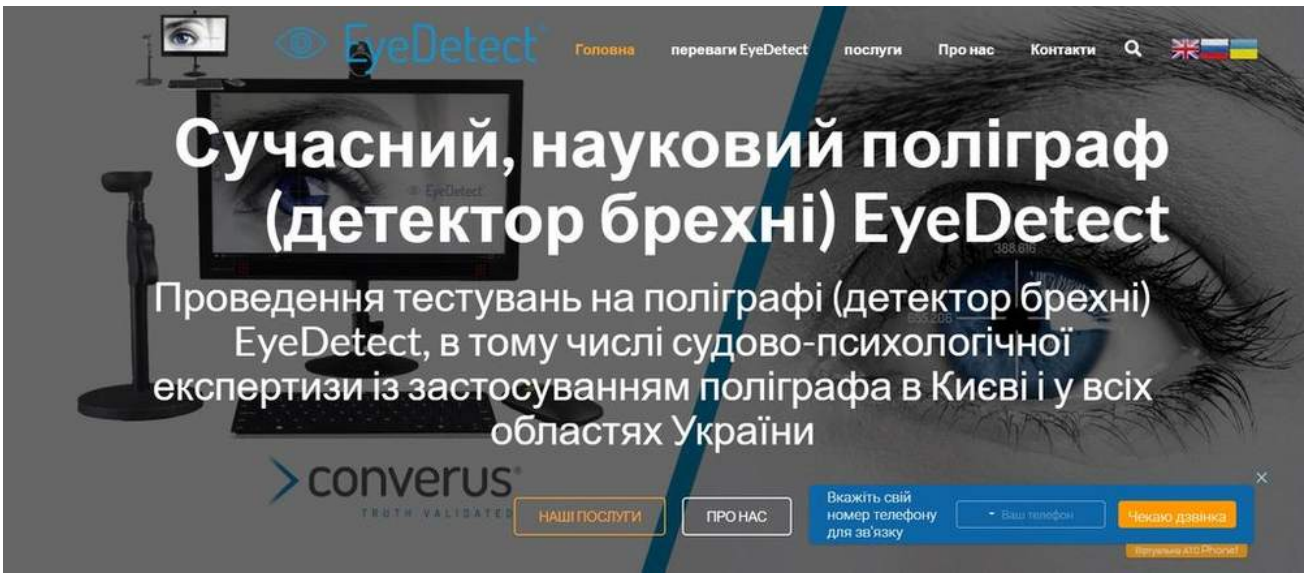

References

1. "Konsultatsiia": zapyt, zamovlennia na provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy vidnosno malolitnikh, nepovnolitnikh u spravakh shchodo vyznachennia mistsia prozhyvannia (meshkannia) dytyny ["Consultation": Request and Order for a Forensic Psychological Examination of Young and Minor Children in Cases on Determining a Child's Place of Residence]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/vyznachennia-mistsia-meshkannia-dytyny/5973-konsultatsiya-zapit-zamovlennya-na-provedennya-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-vidnosno-malolitnikh-nepovnolitnikh-u-spravakh-shchodo-viznachennya-mistsya-prozhivannya-meshkannya-ditini (onovlena versiia vid 27.10.2021). [in Ukrainian].

«КОНСУЛЬТАЦІЯ»: ЗАПИТ, ЗАМОВЛЕННЯ УЧАСТІ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА ПСИХОЛОГА В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ, ДОПИТУ ДИТИНИ В СУДІ[1]

Службова інформація. Редакція інформує про можливість замовити через послугу «Консультація» участь судового експерта-психолога в судовому засіданні для опитування (допиту) дитини під час розгляду справи про визначення місця її проживання. Послуга адресована зацікавленим фізичним особам, батькам і суду відповідно до процесуальних кодексів. Зазначено, що у 2021 р. за запитами читачів проведено понад 310 консультацій по телефону. Організатор консультацій – головний редактор журналу, атестований судовий експерт-психолог (поліграфолог), канд. психол. наук, доцент О. А. Назаров; наведено телефон для термінового зв'язку та офіційні сайти експерта.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 27.10.2021.*

Повний текст

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

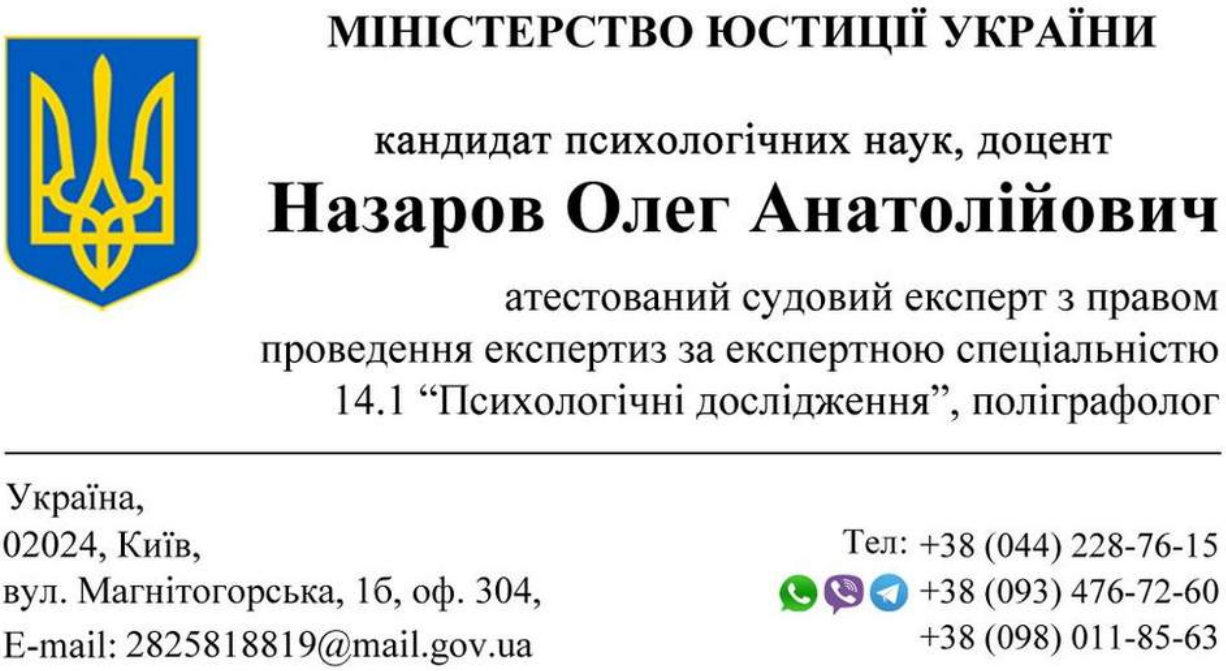

Офіційній Інтернет-сайт судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035) - https://expertisekyivua.com/ukr

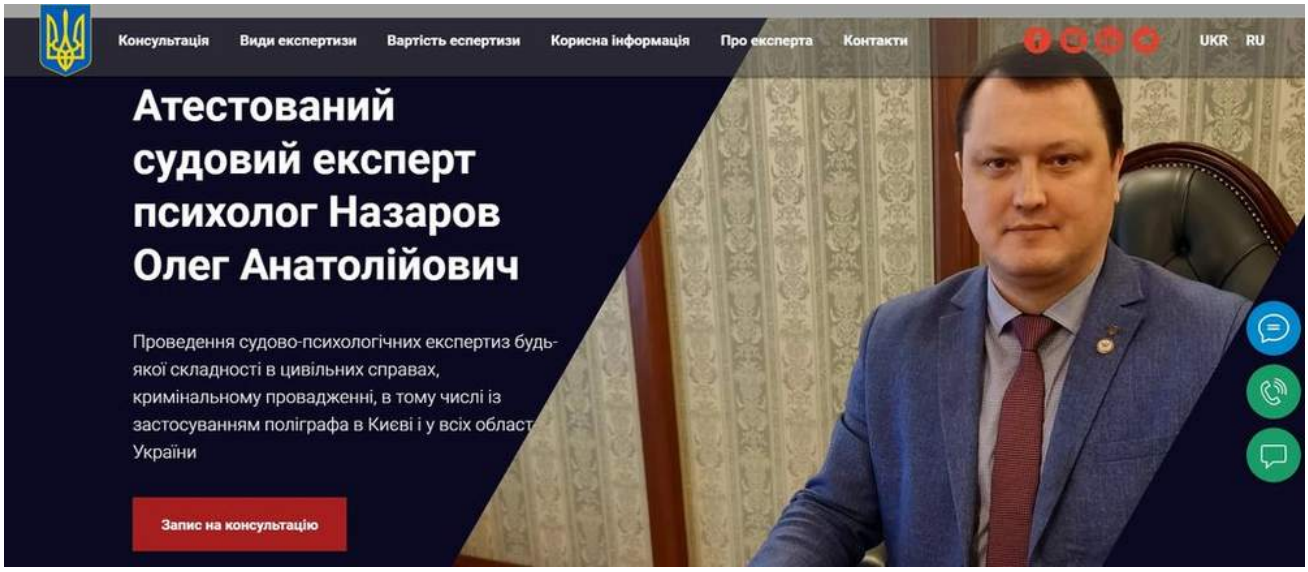

Офіційний Інтернет-сайт організації проведення судових психологічних експертиз, тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (поліграф EyeDetect, Converus Inc., USA): https://expert-nazarov.com

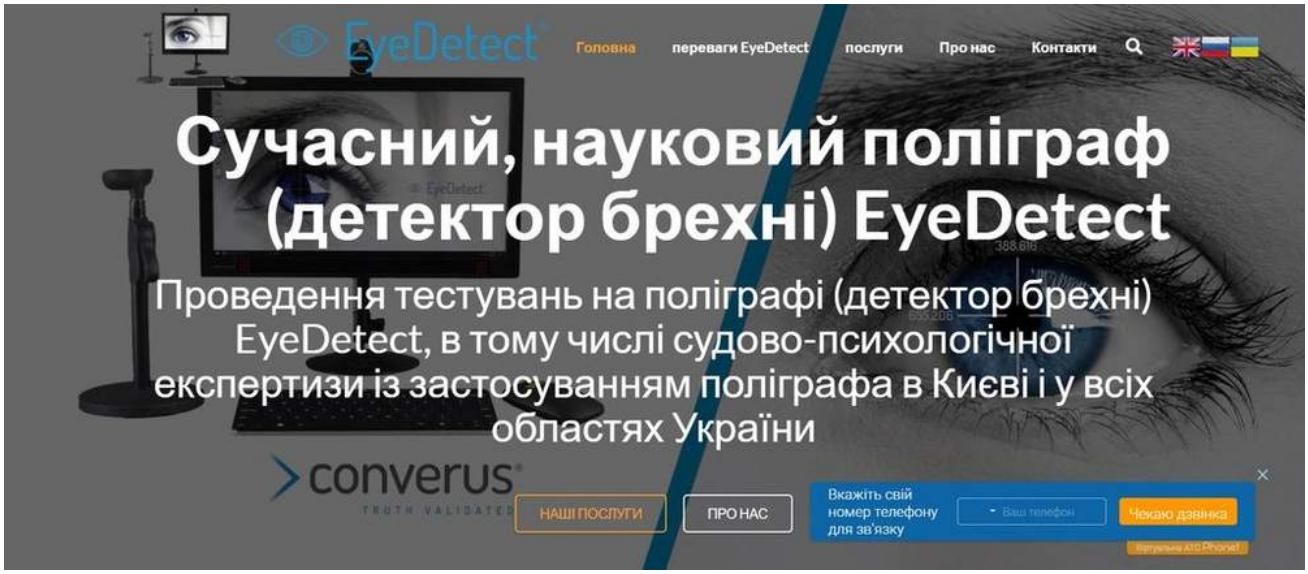

References

1. "Konsultatsiia": zapyt, zamovlennia uchasti sudovoho eksperta psykholoha v sudovomu zasidanni pid chas provedennia opytuvannia, dopytu dytyny v sudi ["Consultation": Request and Order for the Participation of a Forensic Psychologist in a Court Hearing During the Questioning or Interrogation of a Child in Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/opros-rebenka-v-sude/5974-konsultatsiya-zapit-zamovlennya-uchasti-sudovogo-eksperta-psikhologa-v-sudovomu-zasidanni-pid-chas-provedennya-opituvannya-dopitu-ditini-v-sudi (onovlena versiia vid 27.10.2021). [in Ukrainian].

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ: СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА, РОЗРАХУНОК РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ЗАВДАНІ МОРАЛЬНІ СТРАЖДАННЯ (МОРАЛЬНУ ШКОДУ) В СУДІ[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Анотація. Позивачам у справах про моральну шкоду складно довести наявність, характер, глибину й тяжкість страждань, а надто їх грошовий еквівалент: якщо майнову шкоду підтвердити відносно просто, то з моральною все значно складніше. Відштовхуючись від статей 22 і 23 Цивільного кодексу України, редакція журналу обґрунтовує, що встановлення факту заподіяння моральної шкоди та визначення можливого розміру компенсації належать до компетенції судово-психологічної експертизи, і пояснює учасникам справ, як цю експертизу ініціювати. Описано інструментарій атестованого судового експерта-психолога: діагностично орієнтовану бесіду, психодіагностичні тестові методики, докладний аналіз ситуації та її впливу на психологічний стан підекспертного, вивчення медичних документів і показань свідків. За результатами дослідження експерт визначає обсяг, характер, глибину, ступінь, інтенсивність і тривалість фізичних і душевних страждань, від яких залежить можливий розмір компенсації. Наведено судову методику психологічного дослідження у справах про заподіяння особі моральних страждань і відшкодування моральної шкоди (реєстраційний код 14.01.75, рішення про державну реєстрацію від 18.01.2019): за нею мінімальний можливий розмір компенсації за фактом образи становить 6 мінімальних заробітних плат, а інші порушення прав позивача оцінюються понад 9–12 мінімальних заробітних плат (з 1 вересня 2020 р. мінімальна заробітна плата дорівнювала 5000 грн). Розглянуто три процесуальні шляхи: експертиза за замовленням учасника справи (ст. 106 ЦПК України), за ухвалою суду та за постановою слідчих органів у випадках, коли моральна шкода презюмується (ст. 1167, 1173, 1174 ЦК України). Подано типові питання експертові українською та російською мовами, сформульовані на підставі Науково-методичних рекомендацій, затверджених наказом Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5. За оцінкою редакції, у 2020 р. про можливість такої експертизи знали лише близько 5 % позивачів, тому матеріал має просвітницьку мету; практично важливою є порада замовляти експертизу лише в судових експертів-психологів, внесених до Державного реєстру атестованих судових експертів.

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, моральні страждання, судово-психологічна експертиза, розмір компенсації, мінімальна заробітна плата, висновок експерта, Цивільний процесуальний кодекс України, атестований судовий експерт, питання експертові.

Compensation for Non-Pecuniary (Moral) Damage: Forensic Psychological Examination and Calculation of Compensation for Moral Suffering in Court

Abstract. Claims for non-pecuniary (moral) damage remain hard to prove: unlike property loss, which is relatively easy to substantiate, the existence, nature, depth and severity of suffering, and above all its monetary equivalent, are difficult to establish. Starting from Articles 22 and 23 of the Civil Code of Ukraine, the journal's editorial board argues that establishing the fact of moral harm and the possible amount of compensation falls within the competence of forensic psychological examination, and explains how parties can initiate it. The paper outlines the methods of a certified forensic psychologist: a diagnostically oriented interview, psychodiagnostic tests, a detailed analysis of the situation and its effect on the examinee's psychological state, and a review of medical records and witness state-

ments. On this basis the expert assesses the scope, character, depth, intensity and duration of physical and emotional suffering. The paper refers to the forensic methodology registered by the Ministry of Justice of Ukraine (code 14.01.75, registration decision of 18 January 2019), under which the minimum possible compensation for an insult equals six minimum monthly wages, while other violations of the claimant's rights exceed 9–12 minimum wages. Three procedural routes are described: an examination commissioned by a party under Article 106 of the Civil Procedure Code of Ukraine, appointment by a court, and appointment by investigators where moral harm is presumed (Articles 1167, 1173 and 1174 of the Civil Code). Model questions to the expert, based on the Ministry of Justice guidelines approved by Order No. 53/5 of 8 October 1998, are provided. The editors estimate that only about 5% of claimants in 2020 knew of this type of examination and advise commissioning it only from experts entered in the State Register of Certified Forensic Experts.

Keywords: non-pecuniary damage, moral damage compensation, moral suffering, forensic psychological examination, amount of compensation, minimum wage, expert opinion, Civil Procedure Code of Ukraine, certified forensic expert, questions to the expert.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 29.10.2021.*

Повний текст

Судебно-психологическая экспертиза, именно тот вид экспертизы, которая устанавливает факт нанесения морального ущерба и определяет его размер в денежном эквиваленте. При ее исполнении, аттестованным судебным экспертом психологом проводится судебная психологическая диагностически ориентированная беседа, применяются психодиагностические тестовые методики с потерпевшим, в деталях анализируется сложившаяся ситуация и ее влияние на психологическое состояние подэкспертного, изучаются медицинские документы, показания свидетелей и т.д.

По результатами изучения судебным экспертом психологом устанавливается объем, характер, глубина, степень, интенсивность и продолжительность физических и душевных страданий, которые влияют на размер денежного эквивалента морального вреда и определяется возможный размер компенсации в следствии причиненных страданий. Судебно-психологическая экспертиза в городе Киеве и Украине проводится согласно официальной методики, которая включена в Реестр методик проведения судебных экспертиз, зарегистрированных Министерством юстиции Украины. Судебная методика введена в действия с января 2018 года.

Как показывает практика, при наличии заключения судебной психологической экспертизы, шансы на подтверждение и взыскание суммы морального ущерба существенно увеличиваются.

К сожалению в Украине назначение судебно-психологической экспертизы по определению размера возможной компенсации за причиненные моральные страдания это пока еще "тайное" знание избранных адвокатов (юристов), которое согласно статистике известно около 5 процентам истцам от всех поданных исков о взыскании морального вреда в 2020 году. При том, что согласно судебной **Методики психологического исследования по делам о причинении моральных страданий лицу и возмещения морального вреда (регистрационный код 14.01.75),** дата принятия решения о государственной регистрации - 18.01.2019, минимальный размер возможной компенсации за причиненные моральные страдания может составлять **6 минимальных заработных плат** (далее - МЗП) по факту оскарбления. Все остальные нарушения прав истца составляют больше 9-12 МЗП. С 01 сентября 2020 года размер минимальной заработной платы составляет 5000 гривен.

Надеемся данная статья расширить круг "избранных" знающих как цивилизованно добиться компенсации за причиненные моральные страдания используя современные психологические знания в области судебно-психологической экспертизы в Украине.

Судебно-психологическая экспертиза поможет:

- определить факт нанесения морального вреда;

- определить размер морального ущерба в денежном эквиваленте.

Судебно-психологическая экспертиза проводится:

- по заявлению физических лиц (статья 106 Гражданско-процессуального кодекса Украины).

- по определению суда (требуется обоснование в соответствии со статьей 84 Гражданско-процессуального кодекса Украины почему вы самостоятельно не можете назначить экспертизу согласно статьи 106 Гражданско-процессуального кодекса Украины);

- по постановлению следственных органов (в случаях когда полученный моральный вред презюмируется, а именно пункт 2 части 2 статьи 1167, 1173, 1174 Гражданского кодекса Украины).

Стаття 1167. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду

2. Моральна шкода відшкодовується незалежно від вини органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, фізичної або юридичної особи, яка її завдала:

1) якщо шкоди завдано каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки.

Стаття 1173. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування

1. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів.

2. Особливості відшкодування шкоди, завданої у результаті виведення неплатоспроможного банку з ринку/ліквідації банку на підставі протиправних (незаконних) індивідуальних актів Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішень Кабінету Міністрів України особам, які на дату прийняття таких індивідуальних актів або рішень, відповідно, мали статус учасників такого банку, встановлюються Законом України "Про банки і банківську діяльність" та Законом України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" {Статтю 1173 доповнено частиною другою згідно із Законом № 590-IX від 13.05.2020}.

Стаття 1174. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування

1. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи.

Стоимость психологической экспертизы определяется в каждом конкретном случае в зависимости от категории сложности психологической экспертизы, количества вынесенных на экспертизу экспертных вопросов и объема предоставленных материалов.

Экспертные вопросы, которые могут выносится на разрешение судебно-психологической экспертизы для установления факта причинения моральных страданий и возможного размера его компенсации на основании Научно-методических рекомендаций по вопросам подготовки и назначения судебных экспертиз и экспертных исс-

ледований, утвержденных приказом Министерства юстиции Украины от 08.10.1998 № 53/5 (с изменениями):

На украинском языке:

1. Чи є ситуація, що досліджується за справою, психотравмувальною для особи (прізвище, ім'я та по батькові)? Якщо так, то чи завдані особі (прізвище, ім'я та по батькові) страждання (моральна шкода)?

2. Чи спричинені особі (прізвище, ім'я та по батькові) страждання (моральна шкода) за умов ситуації (зазначаються умови ситуації), що досліджуються у справі? Якщо особі (прізвище, ім'я та по батькові) завдані страждання (моральна шкода), який можливий розмір становить грошова компенсація за завдані страждання (моральну шкоду)?

На русском языке:

1. Является ли ситуация, исследуется по делу, психотравмирующей для лица (фамилия, имя и отчество)? Если да, то причинены ли лицу (фамилия, имя и отчество) страдания (моральный вред)?

2. Были ли причинены лицу (фамилия, имя и отчество) страдания (моральный вред) в условиях ситуации (указываются условия ситуации), которые исследуются в деле? Если лицу (фамилия, имя и отчество) были причинены страдания (моральный вред), то какой возможный размер составляет денежная компенсация за причиненные страдания (моральный вред)?

Кто может назначить судебно-психологическую экспертизу? В гражданском судопроизводстве - участник дела может назначить экспертизу самостоятельно на основании части 1 статьи 106 ГПК Украины, участник дела вправе подать в суд заключение эксперта, составленный по его заказу.

Важно! Для избежания ситуаций не признания проведенной экспертизы, заказывать проведение судебно-психологической экспертизы нужно у аттестованных Министерством юстиции Украины судебных экспертов психологов, которые включены в государственный реестр аттестованных судебных экспертов.

Обращаем внимание на выделенные редакционной коллегией журнала - Четыре ключевые постановления Верховного Суда по установлению размера возмещения морального вреда аттестованными судебными экспертами психологам в 2020 году

Список областей и областных центров в которых может проводится независимая киевская судебно-психологическая экспертиза:

Винницкая (Винница), Волынская (Луцк), Днепропетровская (Днепр), Донецкая (Мариуполь), Житомирская (Житомир), Закарпатская (Ужгород), Запорожская (Запорожье), Ивано-Франковская (Ивано-Франковск), Киевская (Киев), Кировоградская (Кропивницкий), Луганская (Северодонецк), Львовская (Львов), Николаевская (Николаев), Одесская (Одесса), Полтавская (Полтава), Ровненская (Ровно), Сумская (Сумы), Тернопольская (Тернополь), Харьковская (Харьков), Херсонская (Херсон), Хмельницкая (Хмельницкий), Черкасская (Черкассы), Черниговская (Чернигов), Черновицкая (Черновцы).

Традиційно, нагадуємо користувачам журналу, що науковий журнал запроваджує надання послуг **«Консультація»: запит на проведення судово-психологічної екс-**

пертизи за різними підставами, у тому числі із застосуванням поліграфа на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів згідно процесуальних кодексів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia **Телефон для термінового дзвінка судовому експерту:** +38 093 476 72 60 (Viber, Telegram, Whatsapp).

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

Офіційній Інтернет-сайт щодо призначення та проведення судово-психологічної експертизи, судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035) - https://expertisekyivua.com/ukr

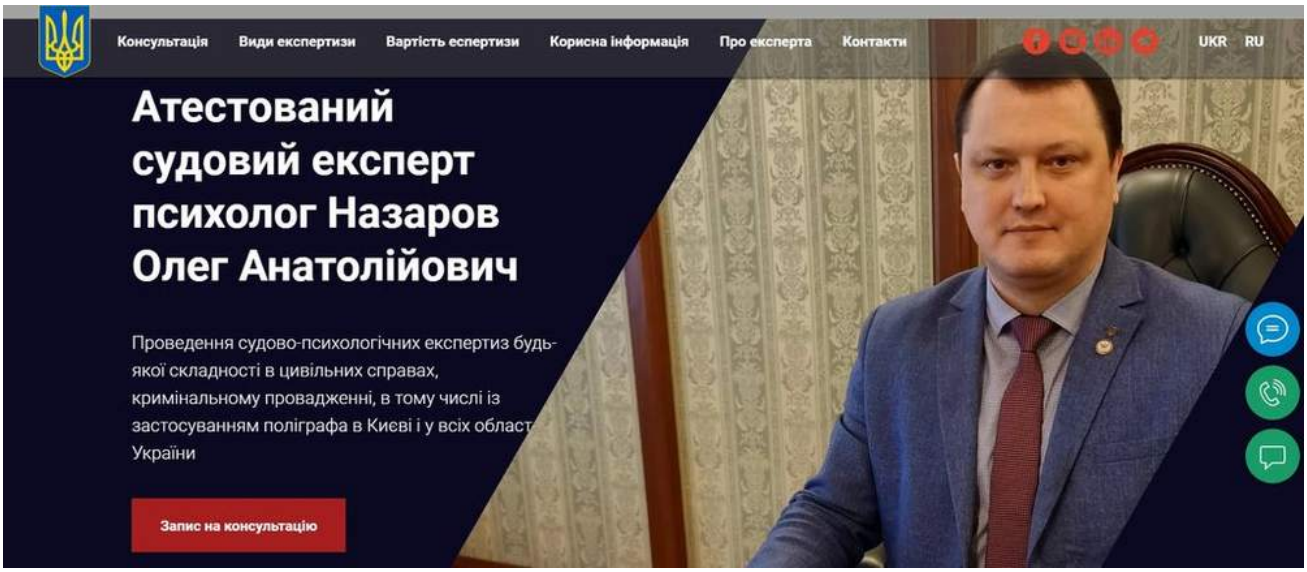

Офіційний Інтернет-сайт щодо призначення та проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (поліграф EyeDetect, розробник Converus Inc., USA): https://expert-nazarov.com

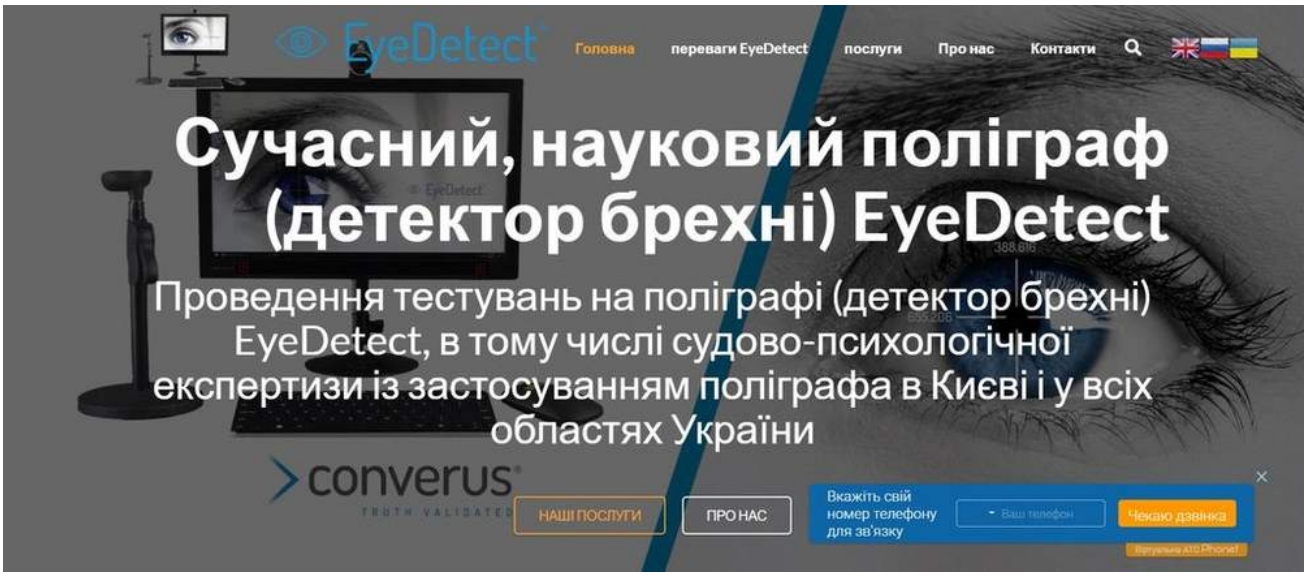

Додаткова інформація для ознайомлення:

Судово-психологічна експертиза емоційного стану особи для встановлення факту сильного душевного хвилювання у разі перевищення меж самооборони

Проверка (тестирование) на современном полиграфе EyeDetect, проведение судебно-психологической экспертизы с применением полиграфа в Киеве, Киевской области и других городах Украины - методические рекомендации

Онлайн консультация. Судебно-психологическая экспертиза по делам по определению места жительства ребенка. Какие вопросы задать эксперту?

Экспертное психологическое заключение для суда, органов опеки, в школу, детский сад в Киеве и Киевской области

В кримінальному і цивільному процесах здійснюється проведення певних актуальних напрямів судово-психологічної експертизи: довідкова інформація

Судово - психологічна експертиза: науково-методичні рекомендації Міністерства юстиції України

Проведение судебных психологических экспертиз с применением компьютерного полиграфа в городе Киеве, Киевской, Одесской, Николаевской областях и других регионах Украины

Независимая психологическая экспертиза в Киеве

References

1. Vidshkoduvannia moralnoi shkody: sudovo-psykholohichna ekspertyza, rozrakhunok rozmiru kompensatsii za zavdani moralni strazhdannia (moralnu shkodu) v sudi [Compensation for Non-Pecuniary (Moral) Damage: Forensic Psychological Examination and Calculation of Compensation for Moral Suffering in Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/vidshkoduvannia-moralnoi-shkody/5994-vozmeshchenie-moralnogo-vreda-sudebno-psikhologicheskaya-ekspertiza-raschet-razmera-kompensatsii-v-sledstvii-prichinennykh-moralnykh-stradanij-poluchennogo-moralnogo-vreda-v-sudoproizvodstve (onovlena versiia vid 29.10.2021). [in Ukrainian].

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ПОНЯТТЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ - ВСЕ, ЩО СТОСУЄТЬСЯ ІНСТИТУТУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В УКРАЇНІ В ОДНОМУ МІСЦІ[1]

Анотація. Науково-допоміжний бібліографічний покажчик, укладений О. А. Назаровим станом на 14.10.2021, зводить воєдино нормативні, доктринальні та судові джерела щодо інституту відшкодування моральної шкоди в Україні й подається як перша частина напрацювання доктрини відшкодування моральної шкоди в законодавстві України. Упорядник доводить, що понад двадцять років досліджень, науково-практичні коментарі, судова практика та акти центральних органів влади дають підстави говорити про доктринальні положення цього інституту, а передумовою їх офіційного визнання вважає державну реєстрацію Методики психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (Т. В. Савкіна, Т. М. Єгорова, О. О. Сліпець та ін.; ХНДІСЕ, 2017; код 14.1.75, рішення від 18.01.2019). У вступній частині наведено легальні визначення моральної шкоди (ст. 4 Закону № 266/94-ВР, ст. 1 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність», п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4), засоби доказування моральних страждань і зміни до ст. 164 Податкового кодексу, внесені Законом № 466-IX, щодо оподаткування сум відшкодування понад чотирикратний розмір мінімальної заробітної плати. Покажчик за 1998–2021 рр. охоплює судову методику, 30 дисертацій з анотаціями (від праць Л. О. Корчевної та В. П. Паліюка до психологічного дослідження О. Андрієнко за спеціальністю 19.00.06, що спирається на аналіз близько 1800 рішень ЄСПЛ і українських судів), посібники й монографії, свідоцтва про реєстрацію авторського права на психодіагностичні розробки М. М. Матяша, В. М. Сопова та методику Л. В. Стрельнікової, законопроєкти № 2364а, 3841, 8396 і 3929 із пропозиціями Мін'юсту до останнього, допоміжні нормативні документи та оглядову практику Верховного Суду. З правових позицій ВС виокремлено обов'язок позивача довести факт і розмір шкоди, неприйняття висновків спеціаліста-психолога, який не є атестованим судовим експертом, значення висновку судово-психологічної експертизи для обґрунтування розміру відшкодування і відступ Великої Палати (постанова від 01.09.2020 у справі № 216/3521/16-ц), за яким право на компенсацію моральної шкоди виникає незалежно від наявності спеціальних норм. Покажчик придасться судовим експертам-психологам, адвокатам і суддям як упорядкована джерельна база для обґрунтування позовів і експертних висновків.

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, моральні страждання, бібліографічний покажчик, судово-психологічна експертиза, методика 14.1.75, практика Верховного Суду, законопроєкти, доктрина відшкодування моральної шкоди, дисертаційні дослідження, розмір відшкодування.

Compensation for Non-Pecuniary (Moral) Damage and the Concept of Moral Damage: Everything Concerning the Institution of Moral Damage Compensation in Ukraine in One Place

Abstract. Sources on compensation for non-pecuniary (moral) damage in Ukraine are scattered across statutes, Supreme Court case law, dissertations and practical guides. This bibliographic guide, compiled by O. A. Nazarov as of 14 October 2021, brings them together and is presented as the first part of a doctrine of moral damage compensation in Ukrainian law. The compiler argues that more than twenty years of research, commentaries, case law and acts of central authorities have produced doctrinal provisions, and regards the state registration of the Methodology for psychological re-

search in cases of moral suffering and moral damage compensation (2017; registry code 14.1.75, 18 January 2019) as a precondition for their official recognition. The introduction sets out statutory definitions of moral damage, the means of proving moral suffering and the 2020 Tax Code amendments on taxing compensation above four times the minimum wage. Covering 1998–2021, the guide lists the registered methodology, 30 annotated dissertations, including a psychological study based on about 1,800 decisions of the European Court of Human Rights and Ukrainian courts, textbooks and monographs, copyright certificates for psychodiagnostic tools, draft laws Nos. 2364a, 3841, 8396 and 3929 with the Ministry of Justice's comments, supporting regulations and Supreme Court case law. The selected legal positions concern the claimant's duty to prove the fact and amount of damage, the rejection of opinions by psychologists who are not certified forensic experts, the role of forensic psychological expert opinions in quantifying compensation, and the Grand Chamber's ruling of 1 September 2020 recognising the right to compensation irrespective of special statutory provisions. The guide offers forensic psychologists, lawyers and judges an organised source base.

Keywords: moral damage, non-pecuniary damage, compensation, moral suffering, bibliographic guide, forensic psychological examination, Supreme Court of Ukraine, draft laws, case law, amount of compensation.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 29.10.2021.*

Повний текст

Легалізації офіційного визнання доктрини відшкодування моральної шкоди та видів такого визнання передує наявність судової методики психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди, яка включена до Реєстру методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України під реєстраційним номером 14.1.75 від 18.01.2019 з моменту прийняття рішення Міністерством юстиції України про її державну реєстрацію та достатньо широке обговорення науковою спільнотою і професійними правниками відповідних ідей, поглядів, учень, теорій, що містять доктринальні положення відшкодування моральної шкоди в законодавстві України. Вказане має суттєве наукове та практичне значення. Схвалення положень як дієвих та таких, що мають безумно суттєве наукове та практичне значення сприяє їх сталому характеру та сприйняттю законодавством і судовою практикою України як доктринальних, тобто таких, які мають важливе значення, оскільки відображають сутність і закономірність відшкодування моральної шкоди.

Бібліографічний опис: Назаров О.А. Моральна шкода. Відшкодування моральної шкоди: дисертації, монографії, судова практика, документи з розробки в Україні інституту відшкодування моральної шкоди (науково-допоміжний бібліографічний покажчик, 1998-2021 роки) / Упорядн.: О.А. Назаров. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2021. № 3 (21). Дата публікації: 14.10.2021. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5924-moralna-shkoda-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-praktika-verkhovnogo-sudu-proekti-zakoniv-disertatsiji-monografiji-posibniki-toshcho-z-vishkoduvannya-moralnoji-shkodi-v-ukrajini-naukovo-dopomizhnij-bibliografichnij-pokazhchik-stanom-na-14-10-2021-roku (дата звернення: 14.10.2021).

І. Загальні положення. Моральною шкодою визнаються страждання, заподіяні громадянинові внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру (стаття 4 Закон України "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду" від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР). **Моральна шкода** це **шкода, яку заподіяно особистим немайновим правам** суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та яка призвела або може призвести до збитків, що мають матеріальне вираження (стаття 1 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність").

Пункт 3 постанови Пленуму Верховного суду України "Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди" від 31 березня 1995 р. № 4 містить більш чітке визначення моральної шкоди. Відповідно до цієї постанови: "**...під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру** внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. **Моральні страждання в Україні встановлюються наступними засобами:** показаннями свідків; поясненнями сторін і третіх осіб; речовими доказами; письмовими доказами; висновками експертів.

Крім того, Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві" **від 16 січня 2020 року** № 466-IX внесено зміни до ст. 164 Податкового кодексу України та **запроваджено оподаткування отриманих сум відшкодування моральної шкоди, які перевищують** чотирикратний розмір мінімальної заробітної плати. Так, **до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку включаються (пункт 164.2.14) дохід у вигляді відшкодування немайнової (моральної) шкоди**, крім: сум, що за рішенням суду спрямовуються на відшкодування збитків, завданих платнику податку внаслідок заподіяння йому матеріальної шкоди, а також шкоди життю та здоров'ю, а також відшкодувань моральної шкоди в розмірі, визначеному рішенням суду, **але не вище чотирикратного розміру мінімальної заробітної плати**, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, або в розмірі, визначеному законом.

ІІ. Науково-допоміжний бібліографічний покажчик: Моральна шкода. Відшкодування моральної шкоди: дисертації, монографії, практика Верховного Суду, документи з розробки в Україні інституту відшкодування моральної шкоди.

ІІ.1. Судові методики:

1. Методика психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди / Т.В. Савкіна, Т.М. Єгорова, О.О. Сліпець та ін. - Х.: ХНДІСЕ, 2017. 61 с. - реєстраційний номер 14.1.75 Реєстру методик проведення судових експертиз. Дата прийняття рішення Міністерством юстиції України про державну реєстрацію 18.01.2019. URL: https://rmpse.minjust.gov.ua/search/4

Анотація: Методика призначена для судових експертів, суддів, працівників правоохоронних органів. Методика заснована на положеннях наукової психології та на досвіді сучасної практики судово-психологічної експертизи, визначає послідовність дій експер-

та при вирішені питань, що стосуються психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди.

ІІ.2. Дисертаційні роботи:

1. Корчевна Л. О. Компенсація моральної шкоди, завданої порушенням особистих немайнових прав, у цивільному праві України : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л. О. Корчевна; Ун-т внутр. справ. - Х., 1998. - 24 с. - укр.

Анотація: Доведено необхідність наявності повного складу цивільного правопорушення з метою відшкодування моральної шкоди. Показано, що критерії оцінки правопорушень різних особистих немайнових прав повинні бути диференційовані залежно від суб'єктивного та інших критеріїв. Зроблено висновок, що існуючі проблеми правового регулювання компенсації моральної шкоди повинні отримати чітке вирішення в науці цивільного права та в законодавстві. Відзначено, що закріплений у Цивільному кодексі України перелік критеріїв визначення розміру моральної шкоди потребує доповнення. Зазначено, що справедливим було б визначити одним з критеріїв у випадку порушення прав на честь, гідність і ділову репутацію особи район поширення компроментуючих її відомостей; розмір компенсації має зростати з урахуванням кількості досвідчених осіб. Обгрунтовано необхідність виділяти прямий і непрямий умисел у протиправних діях юридичної особи. Розглянуто питання щодо доцільності введення в цивільне законодавство України інституту дифамації. Акцентовано увагу на тому, що моральна шкода має підлягати відшкодуванню в усіх випадках заподіяння немайнової шкоди, незалежно від того, передбачені вони спеціальною нормою закону, чи ні.

2. Шимон С.І. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди як спосіб захисту суб'єктивних цивільних прав [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Шимон Світлана

Іванівна ; Інститут законодавства Верховної Ради України. - К., 1998. - 199 арк. - арк. 184-199

3. Стефанчук Р.О. Цивільно-правовий захист честі, гідності та репутації: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Стефанчук Руслан Олексійович / НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2000. - 222 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2000/00srocgr.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1roMgt5PkHnsxmULlSVRjijwUHFWTcytO/view

Анотація: Досліджено актуальні проблеми теоретичного та правозастосовчого характеру, пов'язані з розробкою та відображенням у системі цивільного законодавства і права України захисту честі, гідності та репутації. Вивчено соціально-філософську та правову природу даних категорій, правову охорону пов'язаних з ними відносин, визначено сутність права на захист честі, гідності та репутації, історичний аспект його розвитку, досліджено способи захисту вказаних особистих немайнових благ. Розглянуто шляхи вдосконалення законодавчої регламентації захисту честі, гідності та репутації, визначено місце пов'язаних з ними правовідносин у системі українського законодавства та права.

4. Паліюк В.П. Правове регулювання відшкодування моральної (немайнової) шкоди [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Паліюк Василь Павлович ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2000. - 18 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2000/00pvpvmc.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/189h6h1Rs5Sl7qW1rm0wSvxrjaao3NTit/view

Анотація: Дисертацію присвячено питанням, що виникають у процесі захисту суб'єктивних цивільних прав. Досліджено історичний розвиток правового інституту відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Проаналізовано чинне законодавство України та основні проблеми, що виникають у правозастосувальній практиці. Наведено порівняльний аналіз зарубіжного законодавства. Удосконалено визначення поняття моральної (немайнової) шкоди щодо фізичних та юридичних осіб, а також визначено коло осіб, які мають право на її відшкодування. Обгрунтовано висновок щодо презумпції такої шкоди та принципу її повного відшкодування. Виявлено умови відповідальності за завдану моральну (немайнову) шкоду. Розроблено систему загальних та окремих критеріїв оцінки даної шкоди та визначення розміру відшкодування. Наведено пропозиції та рекомендації щодо удосконалення правового регулювання та механізму застосування відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

5. Чернадчук В. Д. Відшкодування моральної шкоди при порушенні трудових прав: Автореф. дис. ... к.ю.н., Спеціальність: 12.00.05. Трудове право; право соціального забезпечення. Київ, 2001. 14 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/51052/1/Chernadchuk_Vidshkoduvannia_moralnoi_shkody.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/10umoOTADroOGYOBZinWaoeLP-LHmsQQj/view

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню питань відшкодування моральної шкоди, заподіяної порушенням трудових прав. У роботі досліджено зміст і сформульовано визначення поняття моральної шкоди, заподіяної порушенням трудових прав; проведено її класифікацію; визначено поняття відповідальності за заподіяну працівникові моральну шкоду; а також визначено умови настання цієї відповідальності, проведено дослідження цих умов і зроблено висновки щодо їх застосування при вирішенні питання про притягнення до відповідальності за заподіяну працівникові моральну шкоду. Обґрунтовано доцільність виділення та виділено критерії визначення розміру відшкодування заподіяної працівникові моральної шкоди, а також визначено систему цих критеріїв. Запропоновано методику визначення розміру відшкодування власником підприємства, установи і організації або уповноваженим ним органом моральної шкоди, заподіяної працівникові.

6. Забара І. М. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди в міжнародному приватному праві : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / І. М. Забара; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2002. - 22 с. - укр. URL: http://194.44.11.130/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2002/02zimmpp.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1JRZGNhKETw4pnTspN6qBkIfDOqgYKfoE/view

Анотація: Досліджено поняття та зміст інституту моральної (немайнової) шкоди в доктрині, законодавстві та судовій практиці України та іноземних країн з урахуванням історичних аспектів становлення та розвитку інституту та сучасних тенденцій. Досліджено колізійні та матеріально-правові питання застосування та визначено тенденції розвитку інституту моральної (немайнової) шкоди в міжнародному приватному праві. Проведено порівняльно-правовий аналіз норм даного інституту в українських та іноземних доктринах, законодавстві та судовій практиці. Виявлено особливості застосування норм інституту моральної (немайнової) шкоди в делікатних, а також договірних відносинах. Проаналізовано питання оцінки розміру моральної (немайнової) шкоди в іноземній та українській судовій практиці.

7. Павловська Н.В. Теорія та практика захисту моральних благ цивільним законодавством України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2002. – 15 с. URL: http://194.44.11.130/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2002/02pnvczu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1772JyYzz0jyuERhgWoDWbS1ebzB8ZFa/view

Анотація: Проведено теоретичний та практичний аналіз правового інституту захисту моральних благ у справах про компенсацію моральної шкоди, завданої фізичним і юридичним особам. Досліджено гносеологічну та правову природу інституту моральних благ, їх способи захисту: компенсації моральної шкоди, історичний аспект розвитку, форми захисту, галузеву природу правовідносин, конкретні проблеми та перспективи розвитку даного інституту. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення законодавчої регламентації захисту майнових і немайнових прав фізичних та юридичних осіб, інституту, судового розгляду у справах про компенсацію моральної шкоди. Особливу увагу приділено питанню про компенсацію моральної шкоди, заподіяної громадянам під час військових конфліктів і глобальних катастроф.

8. Грищук О.В. Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти) [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Грищук Оксана Вікторівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2002. - 20 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2002/02govsza.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1iSElV2u4Lm86XOLXtjLKQMwTIl3uVQgb/view

Анотація: Досліджено у загальнотеоретичному аспекті право людини на компенсацію моральної шкоди та проблему його застосування на підставі аналізу наукової літератури, національного законодавства України, міжнародно-правових актів,практики діяльності національних і міжнародних правозастосовних органів. Удосконалено дефініції загальних понять моральної шкоди, права людини на компенсацію моральної шкоди. Охарактеризовано історичні джерела з даних питань. Обгрунтовано застосування загальнодозволеного принципу у процесі юридичного забезпечення та використання права на компенсацію моральної шкоди. Уточнено систему критеріїв визначення розміру компенсації моральної шкоди. Оцінено ступінь відповідності законодавства України з питань даного права людини та практики його застосування конвенційним актам і судово-прецедентному праву Ради Європи. Наведено рекомендації щодо оптимізації в Україні законодавчої регламентації права людини на компенсацію моральної шкоди.

9. Крикунов О.В. Цивільний позов про компенсацію моральної шкоди в кримінальному процесі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О.В. Крикунов ; Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2002. — 18 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2002/02kovkpu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в ме-

режі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1KphJvkOfo4_HCB8DOVwCDw0AcrvH8JY/view

Анотація: Досліджено історичний розвиток ідеї реалізації у кримінальному процесі майнової відповідальності за злочин, заподіяний постраждалому та провадження справи за цивільним позовом про компенсацію моральної шкоди у вітчизняній судовій практиці. Зіставлено підходи до інтерпретації поняття "моральна шкода" у юриспруденції та кримінально-процесуальному правозастосуванні. Визначено підставу, предмет, зміст і форму цивільного позову про компенсацію моральної шкоди, суб'єктний склад кримінально-процесуальних правовідносин у процесі здійснення компенсації моральної шкоди. Проаналізовано особливості доказування цивільного позову про компенсацію моральної шкоди, в тому числі за допомогою експертного дослідження психологічного стану потерпілого. Змодельовано варіанти вирішення цивільного позову про компенсацію моральної шкоди по суті. Розроблено методологію визначення розміру майнового стягнення за заподіяні страждання на користь потерпілого у разі задоволення цивільного позову. Порівняно шляхи вирішення проблем, виявлених у вітчизняній практиці компенсації моральної шкоди у кримінальному процесі та в інших правових системах. Наведено пропозиції до чинного та Кримінально-процесуального кодексу України та відповідного проекту щодо компенсації моральної шкоди за цивільним позовом.

10. Ніжинська І.С. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання і досудового слідства в системі органів внутрішніх справ України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І.С. Ніжинська ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2003. — 16 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2003/03nisvsu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/15D72iYnRRD2pPK0oE40sWtt_XlCJPLmp/view

Анотація: З'ясовано актуальні проблеми компенсації шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання та досудового слідства у системі ОВС України, галузевої природи цих правовідносин, досліджено конкретні проблеми та перспективи розвитку інституту відшкодування такої шкоди. Наведено рекомендації щодо удосконалення законодавчої регламентації та компенсації шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання та досудового слідства в системі ОВС України. Обгрунтовано правову суть обов'язку держави стосовно відшкодування зазначеної шкоди. Визначено джерела формування державних коштів, за рахунок яких проводиться відшкодування. Внесено пропозиції щодо вдосконалення інституту правовідносин, що виникають у результаті відшкодування моральної шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання та досудового слідства в системі ОВС України, визначення її мінімального розміру. Обгрунтовано необхідність розширення переліку підстав відшкодування.

11. Малюга Л.В. Особисті немайнові права фізичних осіб в цивільному праві: теоретичні основи та проблеми правового забезпечення: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л.В. Малюга ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2004. — 22 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2004/04mlvppz.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1kDuU8Bk_WmZvU2OEvpfkf2mKAI2GSays/view

Анотація: З'ясовано приватноправову суть особистих немайнових прав, обгрунтовано їх предметну належність до цивільного права, визначено характерні ознаки та структуру немайнового правовідношення. Охарактеризовано окремі види особистих немайнових прав фізичних осіб згідно поділу на немайнові права, які забезпечують природне буття людини та немайнові права, що забезпечують її соціальне буття. Проаналізовано особливості та проблеми правового забезпечення особистих немайнових прав на сучасному етапі розвитку українського суспільства в контексті нового Цивільного кодексу як кодексу громадянського суспільства.

12. Саприкіна І.В. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи за законодавством України (за матеріалами судової практики) [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Саприкіна Ірина Валентинівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2006. - 287 арк. - арк. 271-287. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2006/06sivmsp.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1Ey_8volmZ89w_CHr7X7iEM68Z8Sfd3LL/view

Анотація: Розкрито суть поняття захисту немайнових прав у доктрині цивільного права. Досліджено право на повагу до гідності та честі, недоторканість ділової репутації як особистих немайнових прав фізичної особи. З'ясовано приватноправову природу прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, зокрема, права на повагу до її гідності, честі, недоторканість ділової репутації. Проаналізовано джерела регулювання суспільних відносин у сфері захисту зазначених прав. Визначено недоліки нормативно-правового регулювання цього захисту. Досліджено підстави виникнення та суб'єктний склад правовідносин щодо захисту честі, гідності, ділової репутації та способи захисту названих прав за законодавством України з урахуванням норм нового ЦК України і на прикладі судової практики.

13. Фролов М.М. Відшкодування шкоди, завданої органами внутрішніх справ України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / М.М. Фролов ; НДІ приват. права і підприємництва Акад. прав. наук України. — К., 2006. — 19 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_na

me=DOC/2006/06fmmvsu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1P-Na0jTgnLhkQ2euRYKiWnpr5sRcXdXz/view

Анотація: Висвітлено історичний розвиток цивільно-правових деліктних зобов'язань, що виникають внаслідок завдання шкоди. Сформульовано та запропоновано рекомендації з удосконалення практики правозастосування у справах про відшкодування шкоди, заданої діями (актами) органів внутрішніх справ України. Обгрунтовано правову суть обов'язку держави щодо відшкодування шкоди, завданої даними органами, необхідність створення джерел фінансування витрат на відшкодування такої шкоди. Наведено пропозиції щодо вдосконалення підстав та порядку відшкодування моральної шкоди, завданої діями (актами) органів внутрішніх справ України з урахуванням мінімальної заробітної плати та втрат на ринку праці.

14. Сіроткіна М.В. Інститут моральної шкоди в кримінальному судочинстві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / М.В. Сіроткіна ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2006. — 20 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2006/06smvksu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1MVer3-q00s1Ff14rUjVA2fOh5CbUe1By/view

Анотація: Досліджено комплекс теоретичних і практичних проблем реалізації інституту моральної шкоди у кримінальному судочинстві України. У межах теоретичного аспекту проаналізовано юридичну природу права на компенсацію моральної шкоди, завданої злочином, зміни процесуальної форми. З'ясовано, що утвердження у кримінальному судочинстві України даного права, сприяє інтеграції між кримінально-процесуальною та цивільною процесуальною формами, що відобразилося на формі звернення до суду, складності доказування. Теоретично обгрунтовано та сформульовано пропозиції з метою внесення змін до певних положень чинного законодавства та проекту нового КПК України стосовно зміцнення захисту прав та інтересів осіб, що охороняються законом.

15. Ременяк С.Я. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми особами за цивільним законодавством України [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ременяк Станіслав Ярославович ; Одеська національна юридична академія. - О., 2007. - 212 арк. - арк. 192-212. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2007/07rsyczu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1_7Zk9cAI87-XNVOlR-GSPZ8QTdTAGx2q/view

Анотація: Обгрунтовано теоретичні засади зобов'язань, які виникають внаслідок заподіяння шкоди малолітніми правопорушниками. Розкрито сутність поняття та типологію даних зобов'язань. Наведено загальну характеристику зобов'язань, що виникають вналідок заподіяння шкоди малолітніми, визначено їх місце в системі зобов'язань. Проаналізовано особливості суб'єктів зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди, а також специфіку підстав (умови) їх виникнення. Розглянуто категорії протиправності поведінки батьків як підстави виникнення зазначених зобов'язань. Запропоновано визначення поняття вини батьків та інших осіб у виникненні шкоди, що завдана малолітніми. Наведено пропозиції щодо удосконалення норм чинного законодавства та узгодження положень Цивільного кодексу й сімейного законодавства України.

16. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві [Текст] : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Стефанчук Руслан Олексійович ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2007. - 541 арк. - арк. 448-508

17. Андрієнко О.А. Психологічний зміст компенсації моральної шкоди в нормотворчій та правозастосовчій діяльності [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.06 / Андрієнко Олена Валеріївна ; Академія управління Міністерства внутрішніх справ. - К., 2009. - 17 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2009/09aovnpd.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1Fl1nvDOO7b0FWSErXDIlAX9rxnie0Hy/view

Анотація: У дисертації описано низку моделей функціонування феномену моральної шкоди та її компенсації у соціумі (розвитку ситуації соціальної взаємодії, що призводить до переживання моральної шкоди; формування переживання моральної шкоди; вибору варіантів поведінки, спрямованої на подолання наслідків психотравмуючої ситуації), класифіковано варіанти поведінки у посттравматичній ситуації. Розкрито структуру уявлень на рівні масової свідомості про феномен моральної шкоди, про особу постраждалого та кривдника в ситуації заподіяння моральної шкоди. За результатами аналізу близько 1.800 рішень Європейського суду з прав людини за 1979–2007 рр. та українських судів різних інстанцій за 1993–2007 рр. охарактеризовано основні тенденції судової практики у справах щодо компенсації моральної шкоди (суб'єкти права на таку компенсацію; категорії справ, у яких вона присуджується; відмінності у підході судів різних інстанції; компенсація моральної шкоди і відшкодування матеріальної шкоди; стягнення судових і супутніх витрат; суми компенсації моральної шкоди; негрошові форми компенсації; вплив географічного чинника та еволюція інституту компенсації моральної шкоди у часі). Запропоновано рекомендації по удосконаленню правового регулювання інституту компенсації моральної шкоди в частині визнання права на таку компенсацію близьким осіб, яким було заподіяно тілесні ушкодження (каліцтво), а також спадкоємцям в порядку процесуального правонаступництва; неприпустимості обмеження осіб у праві на отримання компенсації моральної шкоди за ознакою моменту її заподіяння (до чи після набуття чинності відповідним нормативним актом; під час призупинення його дії).

18. Волков О.А. Зобов'язання відшкодування шкоди, завданої в стані крайньої необхідності за цивільним законодавством України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Волков Олександр Анатолійович ; Одес. держ. юрид. акад. - О., 2009. - 201 арк. - Бібліогр.: арк. 173-201. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2009/09voaczu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1TUwqHFoSdTQdISyB637Mf5-9nRI4RVzk/view

Анотація: Досліджено теоретичні та практичні питання визначення зобов'язань відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності за цивільним законодавством України. Обгрунтовано визначення поняття та розроблено типологію даного типу зобов'язань, проаналізовано їх співвідношення з деліктними зобов'язаннями. Охарактеризовано суб'єктний склад зобов'язань відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності, розкрито особливості розподілу прав та обов'язків між їх учасниками. Значну увагу приділено розгляду питань визначення поняття крайньої необхідності та його розмежування з суміжними категоріями цивільного права. Проаналізовано категорійно-понятійний апарат дослідження й обгрунтовано правомірність вживання запропонованої правознавчої термінології. Наведено пропозиції щодо заміни звороту "крайня необхідність" на вираз "гостра потреба", який більш точно відображає сутність досліджуваного правового феномену та відповідає українській літературній традиції. Розроблено рекомендації щодо удосконалення норм чинного цивільного законодавства, зокрема, запропоновано нову редакцію ст. 1 171 ЦК України "Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності (гострої потреби)".

19. Сліпченко О. І. Докази та доказування в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Сліпченко Олександр Іванович ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2010. - 20 с.

Анотація: Досліджено особливості судових доказів і доказування у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Розглянуто питання становлення інституту судового доказування та судових доказів у цивільному процесі. Акцентовано увагу на характеристиці інституту судового доказування та судових доказів.Висвітлено питання розподілу обов'язків з доказування в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Визначено дію правил належності доказів і припустимості засобів доказування в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Наведено рекомендації щодо вдосконалення процесуального законодавства та судової практики.

20. Протопопова Я. С. Правове регулювання відповідальності власника або уповноваженого ним органу за нанесення моральної шкоди [Текст] : автореферат дис. канд. юрид. наук : 12.00.05 - Трудове право; право соціального забезпечення / Я. С. Протопопова ; наук. кер. С. І. Сприндис ; Національна академія наук України. - Київ : Б. в., 2011. - 20 с.

21. Галушка Ю.І. Відшкодування шкоди, завданої рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання і досудового слідства за цивільним законодавством Украї-

ни : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ю. І. Галушка; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 2011. - 16 с. - укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2011/11GYICZU.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1glgQ4aEkfvQA9mWqp897fs2tLSrFIqlr/view

Анотація: Визначено поняття майнової та моральної шкоди в контексті деліктних відносин з участю органів дізнання та досудового слідства. Досліджено зміст протиправної поведінки органів дізнання та досудового слідства, яка проявляється у вигляді дій (бездіяльності), рішень названих правоохоронних органів. Встановлено причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою. Остання повинна бути в об'єктивному зв'язку з протиправною поведінкою органів дізнання та досудового слідства. Визначено коло осіб, які мають право на відшкодування шкоди, завданої органами дізнання та досудового слідства. Суб'єктом відповідальності за шкоду, завданої органами дізнання та досудового слідства, повинна бути держава. Тому недоцільно диференціювати відповідальність в сфері правоохоронної діяльності: окремо держави й органів дізнання, досудового слідства. Обгрунтовано пропозиції щодо вдосконалення механізму цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану органами дізнання та досудового слідства.

22. Оверко Г.Я. Відшкодування моральної шкоди, заподіяної при наданні медичних послуг в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. Я. Оверко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 2012. - 19 с. - укр.

Анотація: Проаналізовано зміст моральної шкоди, яка може бути заподіяна фізичній особі під час надання медичних послуг через порушення особистих немайнових прав у сфері охорони здоров'я. Досліджено деліктну та договірну відповідальність, перелік суб'єктів та учасників відповідальності за спричинення моральної шкоди. Увагу приділено питанню практичного застосування чинних правових норм, що регулюють відшкодування моральної шкоди, заподіяної під час надання медичних послуг, доведенню підстав цивільно-правової відповідальності у судових справах про відшкодування моральної шкоди під час надання медичних послуг, аналізу рішень національних судів України та рішень Європейського суду, вдосконаленню чинних правових норм і приведенню їх у відповідність з міжнародними нормативно-правовими актами, у тому числі з Європейською конвенцією з прав людини.

23. Савенков О.В. Забезпечення відшкодування шкоди незаконно засудженим особам : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О. В. Савенков; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с. - укр.

Анотація: Висвітлено теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з забезпеченням відшкодування шкоди незаконно засудженим особам. Проаналізовано історико-теоретичні джерела, виділено етапи становлення законодавства про відшкодування шкоди такій категорії людей. Розглянуто умови та порядок відшкодування майнової та моральної шкоди. Запропоновано розширити підстави відшкодування шкоди. Узагальнено дум-

ки щодо правової природи відшкодування шкоди, розроблено класифікацію осіб, які мають право на відшкодування шкоди. Обгрунтовано необхідність вирішення питання про можливість пред'явлення регресних вимог до експертів, потерпілих і перекладачів, якщо вони засуджені за дачу завідомо неправдивого висновку, завідомо неправдивих показань, завідомо неправильний переклад, на підставі яких невинувата особа була засуджена. Деталізовано форми відшкодування майнової та моральної шкоди, розроблено пропозиції з удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

24. Примак В. Д. Теоретичні проблеми відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності у цивільному праві України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / В. Д. Примак; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака. - Київ, 2015. - 32 с. - укр.

Анотація: Сформульовано наукову концепцію безпосередньої зумовленості засадами справедливості, розумності й добросовісності всіх складових механізму правового регулювання відносин з відшкодування моральної шкоди (ВМШ). Розкрито вплив зазначених принципів на законодавче закріплення ВМШ як самостійного способу захисту цивільних прав та інтересів, а також визначення сфери його дії; особливості вияву підстав та умов ВМШ; встановлення належного розміру компенсації за завдану потерпілому моральну шкоду. Виявлено нерозривне поєднання приватного (особисті немайнові блага) і публічного (імперативи справедливості, розумності й добросовісності) об'єктів правового захисту, який здійснюється за допомогою інституту ВМШ. Визначено суть, зміст і форми вияву моральної шкоди; межі ВМШ у разі порушення договірних зобов'язань; особливості правового статусу окремих учасників відносин з ВМШ; критерії розміру належного потерпілій особі відшкодування.

25. Майстер І.П. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Майстер Ігор Полікарпович ; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. - Київ, 2015. - 20 с.

Анотація: Проведено історико-правовий аналіз становлення та розвитку компенсації моральної шкоди на українських землях, визначено поняття моральної шкоди та з'ясовано місце компенсації моральної шкоди у системі способів захисту особистих немайнових прав фізичної особи. Запропоновано класифікацію видів моральної шкоди та визначено її практичне значення. Охарактеризовано об'єктивні (моральну шкоду, протиправну поведінку, причинно-наслідковий зв’язок) та суб'єктивну (вину) умови компенсації моральної шкоди. Окремо увагу приділено дослідженню презумпції моральної шкоди та презумпції відсутності моральної шкоди. Розкрито підстави звільнення від обов'язку компенсації моральної шкоди у разі порушення особистих немайнових прав фізичної особи, а також охарактеризовано випадки правомірного завдання моральної шкоди та визначено їх значення для виникнення обов'язку компенсації моральної шкоди. Проаналізовано критерії, загальні засади та методи визначення розміру компенсації моральної шкоди як способу захисту особистих немайнових прав фізичної особи. Сформульовано конкретні пропозиції та рекомендації з вдосконалення правового регулювання у досліджуваній сфері.

26. Ткачов М.М. Оцінювання збитків правовласників від контрафактної діяльності на ринку автозапчастин : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / М. М. Ткачов; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". - Харків, 2016. - 21 с. - укр.

Анотація: На прикладі ринку автозапчастин сформовано науково-методичні підходи та рекомендації щодо визначення повного комплексу майнових та немайнових збитків правовласників від порушення їх виключних прав. Запропоновано у введеному визначенні категорій "контрафакт", "шкода" та "збитки" враховувати їх різну економіко-правову природу, що дозволяє з системних позицій визначати сутність контрафактної діяльності й її наслідки. Досліджено теоретико-методичні засади формування ринку автозапчастин з урахування контрафактної продукції. Доведено, що на ринках з контрафактною складовою існують дві крапки ринкової рівноваги, які визначають момент перетину кривої попиту кривими пропозиції, одна з яких відповідає ринку оригінальних, а інша - сумісному ринку оригінальних та контрафактних виробів. Запропоновано структурно-блочну модель визначення збитків правовласників від порушення виключних прав, яка включає в себе наступні цільові (однорідні) групи: прямі (реальні) збитки правовласника, супутні збитки, упущена вигода та моральна шкода. Розроблено комплекс методичних рекомендацій з визначення кожного з структурних елементів основних блоків збитків правовласників у разі порушення їх виключних прав.

27. Онищенко О.С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Онищенко Олександр Сергійович ; Нац. акад. внутр. справ. - Київ, 2017. - 20 с. - Бібліогр.: с. 16-18. URL: https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/1733 Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1iXAcnQVWb_6MBAjjIImEwty-ddZvPH1M/view

Анотація: Дисертація є комплексним дослідженням інституту відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов'язаннях. За результатами проведено дослідження визначено стан наукової розробки питання відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях, окреслено методологічні засади дослідження, простежено еволюцію правового регулювання відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов'язаннях. Сформульовано поняття відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях, виокремлено умови виникнення права на відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях, з'ясовано основні підходи до визначення відшкодування моральної шкоди та способи її відшкодування. Виділено особливості відшкодування моральної шкоди в окремих видах деліктів. На підставі аналізу наукової доктрини, а також чинного цивільного законодавства України внесено пропозиції щодо удосконалення окремих правових норм, що регулюють питання відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях.

28. Кочина О.С. Порядок відшкодування моральної (немайнової) шкоди при порушенні авторських та суміжних прав в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кочина Олександра Сергіївна ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. - Київ, 2017. - 20 с.

Анотація: в Україні ще не було жодного прецеденту присудження компенсації моральної шкоди за порушення авторських та (або) суміжних в формі визнання порушення, вираження жалю, вибачення або в іншій нематеріальній формі. Вважаємо, що суди мають переглянути свою позицію щодо застосування нематеріальних форм компенсації моральної шкоди, адже вимога про відшкодування моральної шкоди супроводжує майже кожну позовну заяву, і чим присуджувати компенсацію в 1 гривню, начебто принижуючи цим позивача, набагато доцільніше, на нашу думку, вказати в рішенні, що сам факт визнання правопорушення є достатнім для залагоджування негативних наслідків від моральних страждань, або зобов'язати заподіювача шкоди вибачитися чи виразити жаль перед потерпілим за вчинене правопорушення. З метою реалізації викладених висновків автор пропонує ч. 1 ст. 23 ЦК викласти в наступній редакції: «Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб, в тому числі у формі визнання порушення, вибачення, вираження жалю або в іншій нематеріальній формі».

29. Гаєвий В.В. Правове регулювання компенсації моральної шкоди, заподіяної суб'єктами трудових відносин [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Гаєвий Вадим Володимирович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ, 2020. - 19 с. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20191011/issue/download/ndippsn_20191011/4 Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1j5zDS2CqGed3tTiol7RSvnOMfHAPD6e7/view

Анотація: Дослідження умов відповідальності роботодавця за заподіяну моральну шкоду працівнику за трудовим законодавством України. Актуальність обраної теми є очевидною з огляду на два чинники: по-перше, наразі в нашій державі спостерігається економічна та соціальна криза, користуючись якою, роботодавці можуть масово порушувати права працівників, в результаті чого завдавати їм моральну шкоду. Зважаючи на те, що умови відповідальності роботодавців за моральну шкоду комплексно не досліджувались, потерпілі працівники та практикуючі юристи (їх захисники) не завжди можуть правильно сформулювати свою правову позицію з приводу такого порушення та обґрунтувати моральну шкоду, яка підлягає відшкодуванню. Саме тому, аналіз цього питання в рамках доктрини трудового права буде сприяти і кращому теоретичному розумінню питання компенсації моральної шкоди, і оптимізації захисту права працівника на отримання відшкодування такої шкоди на практиці. По-друге, в умовах поглибленої євроінтеграції, становлення ринкової економіки та триваючої реформи трудового законодавства, направленої на найкращу практику європейських держав, потребується переосмислення питання умов відшкодування моральної шкоди та детального його закріплення в проекті Трудового кодексу України, прийняття якого має відбутись найближчим часом.

30. Сорока О. П. Відшкодування моральної шкоди внаслідок нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки Украї-

ни. Харків, 2021. - 210 с. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Soroka/d_Soroka.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1uxF7N0TX-DJZ70bGzGUpNWIb5QO26HWr/view

Анотація: У дисертації висвітлено правові проблеми відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, що дозволило обґрунтувати низку нових теоретичних положень, підготувати практичні рекомендації й пропозиції з досліджуваних питань, запропонувати авторську методику відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань й довести можливість її застосування на практиці. Автор висловив думку, що для розрахунку визначення грошового еквівалента моральної шкоди, завданої працівнику внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійним захворюванням, має братися прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність. Моральна шкода повинна відшкодовуватися незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не має пов'язуватися з розміром цього відшкодування. У дисертації висвітлено авторську методику розрахунку грошового еквівалента моральної шкоди, яка була завдана працівнику, внаслідок виробничого травматизму та професійного захворювання, що ґрунтується на таких критеріях: (1) фізіологічні характеристики; (2) професійні характеристики; (3) ступінь тяжкості професійного захворювання або виробничої травми; (4) ступінь втрати працездатності працівника; (5) тривалість лікування працівника з метою відновлення працездатності.

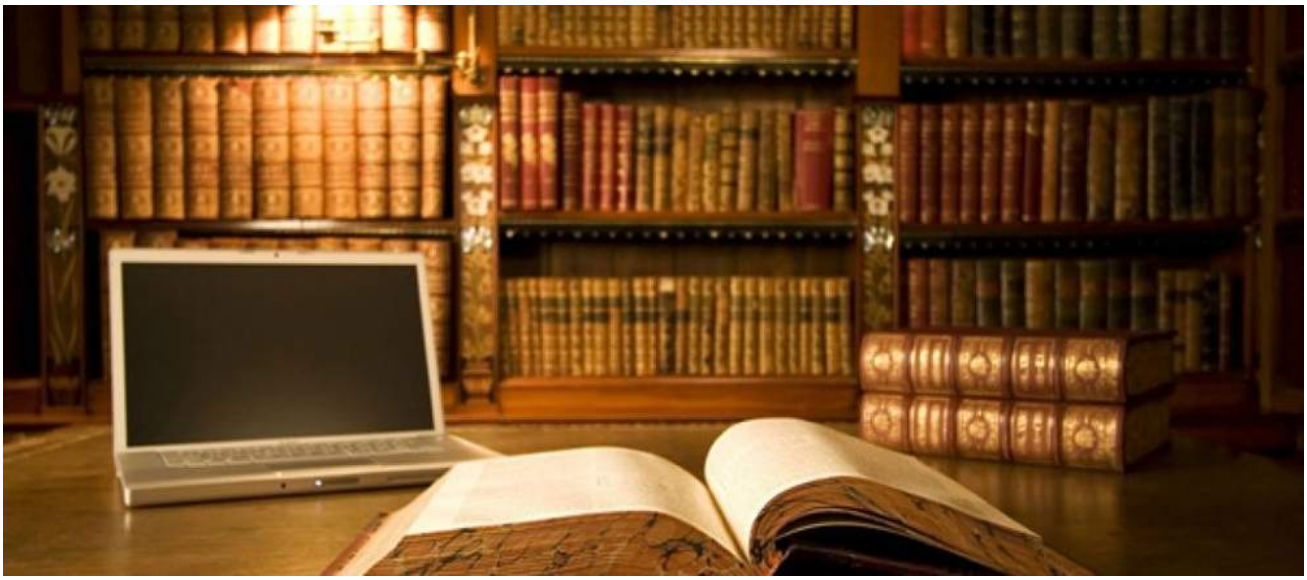

II.3. Посібники, монографії:

1. Іванюченко А.Б. Судовий захист честі, гідності та ділової репутації (відшкодування моральної (немайнової) шкоди) / А. Б. Іванюченко, В. П. Паліюк, А. В. Чернушенко; Одес. ін-т внутр. справ. - О., 1998. - 43 с. - Бібліогр.: 82 назв. - укр. - рус.

Анотація: Наводено думку авторів з приводу свободи слова, а також судового захисту честі, гідності та ділової репутації. Розглянуто питання про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої приниженням честі, гідності та ділової репутації.

2. Відшкодування матеріальної і моральної шкоди та компенсаційні виплати: нормативні акти, роз'яснення, коментарі [Текст] : за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 лютого 1998 року / відп. ред. П. І. Шевчук ; Верховний суд України. - К. : [б.в.] : Юрінком Інтер, 1998. - 928 с. - ISBN 966-7302-04-0

3.1. Палиюк В.П. Моральный (неимущественный) вред: Возмещение морального (неимущественного) вреда по законодательству Украины [Текст] / В. П. Палиюк ; Одесская гос. юридическая академия. - К. : Право, 1999. - 231 с. - Библиогр.: с. 223-230. - ISBN 966-546-214-8. URL: https://ua1lib.org/dl/2960339/a21826

Анотація: Предметом исследования данной работы являются нормы права истории нашего государства, система современных законов и нормативно-правовых актов Украины, предусматривающих возмещение морального (неимущественного) вреда, судебная практика и научные публикации, в которых освещаются проблемные вопросы о порядке применения этого вида вреда. Приводится сравнение украинского законодательства с законодательством и судебной практикой других стран. Излагается позиция автора относительно правового института возмещения морального (неимущественного) вреда по действующему законодательству, а также о его регулировании в проекте Гражданского кодекса Украины.

3.2. Палиюк В.П. Возмещение морального (неимущественного) вреда [Текст] / В. П. Палиюк. - 2.изд., испр. и доп. - К. : Право : Одесская гос. юридическая академия, 2000. - 272 с. - Альтернативное название : Моральный вред / Палиюк, В.П. - Библиогр.: с. 261-272. - ISBN 966-546-215-6

4. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди: нормативні акти, роз'яснення, коментарі : Станом на 1 січ. 2001 р. / ред.: П. І. Шевчук; уклад.: С. Е. Демський; Верхов. Суд України. - К. : Юрінком інтер, 2001. - 624 с. - укр.

Анотація: Систематизовано законодавчі документи з питань відшкодування матеріальної шкоди, якої зазнає працівник внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, пов'язаного з виконанням ним трудових обов'язків; висвітлено шляхи відшкодування моральної шкоди, спричиненої поширенням неправдивих відомостей, порушенням прав споживачів, неправомірними діями посадових і службових осіб органів державної влади, авторських прав тощо. Наведено роз'яснення, коментарі, зразки рішень та ухвал суду, заяв позову з зазначених питань. Викладено методику розрахунку відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Запропоновано коментарі до окремих нормативних актів.

5. Абрамов В.А. Конфликты и возмещение морального вреда в медицинской практике [Текст] / В. А. Абрамов, О. И. Осокина. - Донецк : Каштан, 2003. - 140 с. - Библиогр.: с. 135-137. - ISBN 966-8292-26-X

Анотація: Рассмотрены проблемные взаимоотношения, возникающие между врачом и пациентом, а также вопросы возмещения морального ущерба при оказании медицинской помощи в условиях современной системы медицинского обслуживания. Предложена классификация конфликтов, определены их причины. Освещены психологические закономерности конфликтных ситуаций, возникающих в медицинской практической деятельности, а также предложены способы их предотвращения и разрешения. Проанализированы нормативные документы по вопросам возмещения морального вреда.

6. Відшкодування моральної шкоди [Текст] : коментар, законодавство, судова практика / Національна академія правових наук України, Інститут приватного права і підприємництва імені Ф. Г. Бурчака ; ред. М. К. Галянтич. - Київ : Юрінком Інтер, 2013. - 288 с. ; 22 см. - (Правозастосування). - ISBN 978-966-667-580-7 (в м. обкл.)

7. Рабінович П.М., Грищук О.В. Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти). / П.М. Рабінович, О.В. Грищук. – Львів: Світ, 2006. – 197 с. URL: https://ua1lib.org/dl/3261193/ce6965

Анотація: Пропонована монографія продовжує започатковане у 1997 році видання праць Львівської лабораторії прав людини Академії правових наук України (нині - Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування цієї Академії). У ній досліджується – в загальнотеоретичному аспекті – право людини на компенсацію моральної шкоди. Законодавство України використано за станом на січень 2004 року. Призначена для науковців, викладачів, студентів і аспірантів юридичних та інших гуманітарних навчальних закладів, юристів-практиків, громадських правозахисників та й, зрештою, для усіх, хто не байдужий до проблем прав людини.

8. Нескороджена Л. Л. Цивільний позов, моральна шкода та її компенсація у кримінальному та цивільному судочинстві: теорія і практика : наук.-практ. посіб. / Л. Л. Нескороджена, С. В. Щербак, М. В. Сіроткіна. - К. : Вид. Фурса С.Я. ; КНТ, 2008. - 416 с. - (Процесуал. науки). - Бібліогр.: с. 168-187. - укр.

Анотація: Висвітлено теоретичні питання участі позивача та відповідача у кримінальному процесі. Розглянуто цивільний позов як спосіб захисту прав осіб, порушених злочином, розкрито особливості вироку суду та його виконання у частині цивільного позову. Увагу приділено компенсації моральної шкоди у кримінальному судочинстві, її юридичній природі, методології визначення розміру компенсації моральної шкоди та способам відшкодування. Освещены теоретические вопросы участия истца и ответчика в криминальном процессе. Рассмотрен гражданский иск как способ защиты прав личностей, нарушенных преступлением, раскрыты особенности приговора суда и его исполнения в части гражданского иска. Уделено внимание компенсации морального ущерба в криминальном судопроизводстве, ее юридической природе, методологии определения размера компенсации морального ущерба и способам возмещения.

9. Волочай С. Компенсація моральної (немайнової) шкоди як спосіб відновлення порушеного права. - К., 2008. - 108 с. URL: https://www.volochays.com/my-experience

Анотація: Автором описывается личностный подход в вопросах психологического исследования факта моральных страданий, который заключается в том, что глубина переживаний зависит от особенностей личности, личностного восприятия. Для адекватной оценки морального вреда требуется комплексное изучение личности истца, включая изучение структуры личности, системы ценностей, психофизиологических особенностей, в частности, субъективных особенностей восприятия. Самой распространенной ошибкой истцов при компенсации морального вреда является святая и нерушимая в своей простоте убежденность в том, что факта нарушения их законных прав и интересов абсолютно достаточно, чтобы заявлять также о наличии у них морального вреда. Для обоснования причинения морального вреда и размеров его компенсации к делу необходимо

привлекать эксперта-психолога или назначать судебно-психологическую экспертизу. Первая судебно-психологическая экспертиза специалистами Межрегиональной Консультационной Группы была проведена в 1995 году. Более подробно с авторским методом можно ознакомится в статье Волочай С.П. О Моральном вреде глазами эксперта: мифы и реальность, практика и стереотипы / Юридическая практика. Выпуск №42 (356) от 19.10.2004. - URL: https://pravo.ua/articles/o-moralnom-vrede-glazami-jeksperta-mify-i-realnost-praktika-i-stereotipy/

10. Сіроткіна М.В. Компенсація моральної шкоди в кримінальному судочинстві України : монографія / М. В. Сіроткіна. - Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника, 2009. - 145 с. - укр.

Анотація: Розглянуто проблеми, які виникають під час реалізації права потерпілої особи на компенсацію моральної шкоди, завданої злочином, у кримінальному судочинстві України. Проаналізовано юридичну природу права на компенсацю моральної шкоди та його місце у кримінально-процесуальній формі. Уточнено правові позиції щодо визначення розміру моральної шкоди, способів її відшкодування, удосконалення процедури подання цивільного позову у кримінальному процесі. Увагу приділено особливостям виконання рішення суду в частині компенсації моральної шкоди. Рассмотрены проблемы, возникающие при реализации права потерпевшего лица на компенсацию морального ущерба, причиненного преступлением, в криминальном судопроизводстве Украины. Проанализированы юридическая природа права на компенсацию морального ущерба и его место в криминально-процессуальной форме. Уточнены правовые позиции, касающиеся определения размера морального ущерба, способов его компенсации, усовершенствования процедуры подачи гражданского иска в криминальном процессе. Уделено внимание особенностям исполнения решения суда в части компенсации морального ущерба.

11. Трегубова Елена Моральный вред: понятие, размер, особенности взыскания [Текст] / Е. Трегубова, Э. Трегубов. - Х. : Фактор, 2010. - 144 с. - ISBN 978-966-180-037-2

12. Галянтич М. К. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди : навч. посіб. / М. К. Галянтич, А. Б. Гриняк, А. І. Дрішлюк, Л. О. Єсіпова, Т. С. Ківалова; ред.: М. К. Галянтич; МОНМС України. - К. : Юрінком Інтер, 2011. - 619 с. - укр.

Анотація: Розглянуто інститут відшкодування шкоди в законодавчому, науковому та практичному аспектах. Проведено порівняльний аналіз чинних правових норм в даній сфері, роз'яснено їх сутність і можливості практичного застосування. Висвітлено принципи та функції інституту зобов'язань з відшкодування шкоди. Увагу приділено особливостям позадоговірного відшкодування моральної (немайнової) шкоди, підставам для визначення розміру шкоди, завданої життю та здоров'ю людини, а також відшкодуванню шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, поширенням недостовірної інформації та розголошенням конфіденційної інформації. Розкрито загальні засади участі юридичних осіб у деліктних зобов'язаннях. Охарактеризовано деліктні зобов'язання в таких країнах, як Франція, Німеччина, росія.

13. Визначення розміру моральної шкоди: правові аспекти та експертні методики: Інформаційний лист / М-во внутр. справ України ; Експертна служба ; [авт-уклад.:

С. О. Шевцов, А. І. Тимошенко]. — Х., 2011. — 52 с.: мал., табл. - URL: https://ndekc.kh.ua/files/books/Moral_damage.pdf

Анотація: У роботі висвітлюються актуальні питання судової психологічної експертизи. Окреслені існуючі в експертній практиці можливості визначення розміру моральної шкоди. Наведені правові підстави для відшкодування моральної шкоди

14. Відшкодування моральної шкоди [Текст] : коментар, законодавство, судова практика / за заг. ред. М. К. Галянтича. / Національна академія правових наук України, Інститут приватного права і підприємництва імені Ф. Г. Бурчака ; ред. М. К. Галянтич. - Київ : Юрінком Інтер, 2013. - 288 с. ; 22 см. - (Правозастосування). - ISBN 978-966-667-580-7.

15. Манукян В.И. Моральный вред. Все, что нужно знать юристу... и немного больше [Текст] / Вячеслав Манукян. - Харьков : Право, 2016. - 583 с. - Бібліогр.: с. 575-581. - 100 прим. - ISBN 978-966-458-859-8. URL: https://jurkniga.ua/moralna-shkoda-vse-shcho-potribno-znati-yuristu-i-trokhi-bilshe/ Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1UXG3EqUzIl_G-eD8vz9IpM3mQt7uM2Vx/view

Анотація: До сих пор в Украине не было «большой» книги о возмещении морального вреда. Предлагаемая работа отличается глубиной, оригинальностью концепции и стилем. Автор не ограничивает себя привычными взглядами и делает упор на инновационный подход к институтам права. Наряду с обширной украинской судебной практикой приводятся решения зарубежных и международных судебных органов: компаративный метод особенно целесообразен для понимания проблемы возмещения морального вреда. Кроме того, так как «теорию предмета нельзя понять без истории предмета», сама концепция морального вреда рассматривается и в исторической перспективе. Система ссылок, графические указатели и... художественные отступления, иллюстрирующие ту или иную правовую проблему, – все это делает книгу не только юридически информативной, но и занимательной. Последнее, по традиции, не свойственно для юридической литературы, но традиции отчасти для того и существуют, чтобы время от времени проверять их на прочность. Книга будет интересна юристам, а также социологам, психологам и студентам соответствующих специальностей. Каждый, кто желает расширить свой юридический, гуманитарный кругозор, найдет здесь достаточно информации для размышления.

16.1. Матяш М.М., Сопов В.М. Методологія застосування загальновідомих психодіагностичних методик при дослідженні моральної шкоди. Збірник творів. - К.: Державна служба інтелектуальної власності України, 2017. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 71833. Дата реєстрації авторського права 13.05.2017.

Анотація: Дана методологія (вчення про метод) є сукупністю загальновідомих психодіагностичних методик як прийомів дослідження, що застосовуються в науці, для відтворення в судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою. Більш докладно робота розкрита в статті Матяш М.М., Сопов В.М. Психологічна складова моральної шкоди / М.М. Матяш , В.М. Сопов // Міжнародний журнал загальної та медичної психології. № 1 (01), 2018. Національний медичний університет імені О.О.

Богомольця, Громадська організація «Асоціація з медичної та психологічної реабілітації» - С. 46 - 50. URL: https://medpsyrehab.com.ua/wp-content/uploads/journal_10_2018_1.pdf

16.2. Сопов В.М. Метод комплексного експрес-діагностування особистості при дослідженні моральної шкоди. Наукова стаття. - К.: Державна служба інтелектуальної власності України, 2017. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 70394. Дата реєстрації авторського права 10.02.2017

Анотація: Моральні страждання не тотожні психічним. Mores (в перекладі з лат. означає – нрави, загальноприйняті традиції, негласні правила). Це поняття більш близьке до соціології, ніж до психології і мабуть може бути предметом соціальної психології. Але ані моральних, ані соціально-психологічних експертиз законодавство України не передбачає. Норми моралі є громадсько-етичними категоріями, які значно ширші за норми права, закони, кодекси. Лише само громадянське суспільство, через інститути громадських організацій відповідного профілю, вправі оцінювати ступінь моральності чи аморальності вчинків, а визначати суму компенсації моральної шкоди має Суд на підставі моральних норм громадянського суспільства. Більш докладно. - URL: https://www.moralex.com.ua/metodologiya-doslidzhen

16.3. Матяш М.М., Совпов В.М. Особливості діагностування психічного стану особистості в сучасних умовах. Наукова стаття. - К.: Державна служба інтелектуальної власності України, 2017. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 71516. Дата реєстрації авторського права 19.04.2017

Анотація: Більш докладно робота розкрита в статті Матяш М. М. Особливості діагностування психічного стану особистості в сучасних умовах [Електронний ресурс] / М. М. Матяш, В. М. Сопов // Військова медицина України. - 2016. - Т. 16, № 2. - С. 108-114. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmuk_2016_16_2_17 та методичних рекомендаціях: Оперативне діагностування психічного стану особистості в сучасних умовах: метод. реком. / Уклад. М.М. Матяш, В.М. Сопов. – К., 2017. – 26 с.

16.4. Матяш М. М., Сопов В. М. Моральна шкода. Доказування в суді і захист від маніпуляцій. – К.: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018. – 79 с. URL: https://www.book-on-demand.com.ua/product/moralna-shkoda-dokazuvannya-v-sudi-i-zahyst-vid-manipulyatsij-matyash-m-sopov-v Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1LsmCSOkdYEfV4CD5pulCJ0rBSBMNRx3c/view

Анотація: Показано відмінності норм моралі від норм права в сучасному суспільстві, а також відмінності моральної шкоди від психічних страждань людини. Аналізуються проблеми відшкодування моральної шкоди судами України і надаються науково-практичні рекомендації при її дослідженні. Висвітлюється апробована в судових засіданнях протягом 2015-2018 років «Методологія застосування загальновідомих психодіагностичних методик при дослідженні моральної шкоди» (свідоцтво № 71833), яка є збіркою загальновідомих в науковій практиці психодіагностичних методик, в т.ч. зареєстрованих Міністерством юстиції України (http://rmpse.minjust.gov.ua) з унормовано авторами процедурою, послідовністю проведення і системою контролю. Посібник

може бути рекомендовано для практичного застосування адвокатами, суддями і жертвами правопорушень.

17. Вакуленко О. Л., Мельник М. Т., Проскурня А. С. Методика визначення глибини моральних страждань та фінансового еквіваленту компенсації завданої шкоди індивіду та групі [Текст] : [навч.-метод. посіб] / Вакуленко О. Л., Мельник М. Т., Проскурня А. С. - Київ : Ін Юре, 2019. - 62 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 59-62. - 500 прим. - ISBN 978-966-313-601-1

Анотація: У навчально-методичному посібнику запропоновано якісно нову психодіагностичну методику визначення глибини моральних страждань, що є підставою для встановлення факту заподіяння моральної шкоди та відповідної фінансової компенсації. Представлений інструментарій базується на методологічних та концептуальних засадах як юриспруденції, так і психології та слугує переведенню інтенсивності моральних страждань у монетизований еквівалент компенсації. посібник доцільно використовувати у навчальному процесі фахової підготовки психологів. Кім того, він буде цікавий фахівцям та експертам при проведенні психологічних експертиз.

18. Методика судово-психологічної експертизи / психологічного дослідження визначення наявності моральної немайнової шкоди, розміру відшкодування / компенсації за моральну шкоду, її наслідки: метод. посібник / Л.В. Стрельнікова: – К.: ПП «ПФ «Фоліант», 2021. 180 с. - ISBN 978-617-7399-49-9. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 107582. Дата реєстрації авторського права 25.08.2021. URL: Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://jurkniga.ua/contents/metodika-sudovo-psikhologichnoi-ekspertizi-psikhologichnogo-doslidzhennya-viznachennya-nayavnosti-moralnoi-nemaynovoi-shkodi-rozmiru-vidshkoduvannya-kompensatsii-za-moralnu-shkodu-ii-naslidki.pdf

Анотація: Методика призначена для складання: обґрунтованих наукових та/або експертних досліджень, експертних висновків суб'єктами експертної діяльності; висновків практичного психолога, застосування в роботі фахівцями у галузі психології, практичними психологами, судовими експертами, органами досудового розслідування та суду, адвокатами, правозахисниками з метою об'єктивного обґрунтування наявності моральної немайнової шкоди, вимірювання грошового еквіваленту (матеріальної проекції) за її спричинення у справах щодо відшкодування/компенсації останньої. Результат МСЕШ є індивідуальною матеріальною проекцією грошового розміру компенсації за наслідки моральної шкоди та втрати від її заподіяння, що можуть виражатися у фізичних та/або душевних (моральних) стражданнях або інших негативних явищах, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб з урахуванням поняття генерального делікту.

III. Законотворча діяльність в Україні щодо унормування практики відшкодування моральної шкоди (2018-2020 роки)

1. Проект Закону про регулювання діяльності з визначення розміру моральної (немайнової) шкоди, Номер, дата реєстрації: 8396 від 23.05.2018. Проект відкликано 29.08.2019.

Ініціатор(и) законопроекту:
Алєксєєв Сергій Олегович (VIII скликання)
Яценко Антон Володимирович (VIII скликання)
Яніцький Василь Петрович (VIII скликання)
Сидорович Руслан Михайлович (VIII скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64076

Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту: У сучасному світі утвердження прав і свобод людини є головним пріоритетом для кожної демократичної держави. На сьогоднішній день діє багато міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають людину найвищою цінністю суспільства, а утвердження і забезпечення її прав і свобод - головним обов'язком демократичної держави. Загальна декларація прав людини закріплює положення про те, що визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру. Ці положення є універсальними для всіх країн і тому стали основою розбудови системи міжнародних стандартів прав людини. Так, відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини - головним обов'язком держави. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21 Конституції України). Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту, в тому числі за відшкодуванням моральної (немайнової) шкоди (далі – моральна шкода). Модернізація вітчизняного законодавства в частині закріплення більш дієвого механізму визначення розміру завданої моральної шкоди зумовлена не лише потребами правозастосовчої практики, але й визначається в окремих програмних документах. Так, у Концепції державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 березня 2017 року № 217-р, одним з основних завдань встановлюється забезпечення спрощеної процедури судового розгляду споживчих спорів, зміни судових підходів під час розгляду споживчих позовів у частині надання доказів, відшкодування моральної шкоди, розгляду справ щодо невизначеного кола осіб з метою створення справедливого, доступного, оперативного судового порядку врегулювання споживчих спорів. Крім цього, обов’язок України стосовно гарантування врахування судовими органами при встановленні збитків всіх відповідних аспектів, включно з моральною шкодою, спричиненою правовласнику порушником, закріплюється в пункті «а» частини першої статті 240 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Досвід відшкодування моральної шкоди зарубіжних країн, де інститут моральної шкоди існує вже багато років та набув значного розвитку, показує, що існують два основних підходи, які покликані забезпечити гарантований державою справедливий, об’єктивний та рівний для всіх осіб принцип визначення розміру моральної шкоди: 1) встановлення законом максимального та/або мінімального розміру відшкодування моральної шкоди (США, Японія); 2) визначення законом або уповноваженим органом (організацією) компенсаційних тарифів в залежності від завданої моральної шкоди (Великобританія, Франція, Австрія, Італія). В Україні розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом,

який враховуючи вимоги розумності і справедливості, виходить з таких критеріїв, як характер правопорушення, глибина фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. Таке законодавче унормування призвело до усталеної судової практики, коли за одних й тих самих обставин один й той самий суд, керуючись внутрішнім переконанням, присуджує абсолютно різні суми грошового відшкодування моральної шкоди. При цьому, різниця між цими сумами грошового відшкодування може складати десятки та сотні тисяч гривень, а іноді навіть і більше. Безумовно, в таких випадках не можна говорити про гарантовану статтею 21 Конституції України рівність прав людини.

2. Проект Закону щодо надання державою спеціального соціального статусу потерпілим від особливо тяжких злочинів та відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди вказаним особам, із обов'язковим відшкодуванням відшкодування державі засудженими понесених витрат, Номер, дата реєстрації: 3841 від 29.01.2016. Проект відкликано 29.08.2019.

Ініціатор(и) законопроекту:
Домбровський Олександр Георгійович (VIII скликання)
Заболотний Григорій Михайлович (VIII скликання)
Македон Юрій Миколайович (VIII скликання)
Юрчишин Петро Васильович (VIII скликання)
Шинькович Андрій Васильович (VIII скликання)
Мельниченко Володимир Володимирович (VIII скликання)
Кучер Микола Іванович (VIII скликання)
Мацола Роман Миколайович (VIII скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57967

Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту: Проект Закону України «Щодо надання державою спеціального соціального статусу потерпілим від особливо тяжких злочинів та відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди вказаним особам, із обов'язковим відшкодуванням відшкодування державі засудженими понесених витрат» підготовлено з метою забезпечення права на відшкодування шкоди за рахунок держави потерпілими від тяжких та особливо тяжких злочинів, у разі неплатоспроможності засудженого відшкодувати завдану шкоду, яка визначена судовим рішенням, а також пред'явлення в порядку регресу вимоги державою до засудженого про відшкодування вказаної шкоди.

3. Проект Закону про внесення змін до статті 22 Закону України "Про захист прав споживачів" (щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди). Номер, дата реєстрації: 2364а від 15.07.2015. Проект відкликано 29.08.2019.

Ініціатор(и) законопроекту:
Заставний Роман Йосипович (VIII скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56024

Обґрунтування необхідності прийняття Закону: Прийняття зазначеного законопроекту зумовлене необхідністю оптимізації правового регулювання споживчих правовідносин. У чинному Законі України "Про захист прав споживачів" надто поверхово врегульоване питання відшкодування моральної шкоди. Так, у ст. 3 Закону вказується на можливість застосування даного способу захисту у випадках, передбачених законодавством, а у ч.2 ст. 22 Закону лише зазначається, що „при задоволенні вимог споживача, суд одночасно вирішує питання про відшкодування моральної шкоди" (немайнової шкоди). За таких обставин питання про підстави, умови, розмір відшкодування споживачам має вирішуватися відповідно до вимог ЦК, зокрема, ст. 23. У відповідності зі ст. 22 Закону "Про захист прав споживачів" при задоволенні вимог споживача суд одночасно вирішує питання стосовно відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Зміст такої норми дає підстави для невірного висновку про те, що споживачі мають право на відшкодування моральної шкоди в разі порушення їх майнових прав та пред'явлення майнових позовних вимог, передбачених законами та іншими нормативними актам України. Очевидно, що така позиція є хибною, адже наприклад відмова судом у стягненні збитків сама по собі не може бути перешкодою у задоволенні позову про компенсацію моральної шкоди. Особливо це стосується споживчих договорів, виконання яких не завершується матеріалізованим результатом. Інша справа, що суд може відмовити в задоволенні позову про відшкодування моральної шкоди, але не тому, що відсутня майнова шкода, а тому що відсутній сам факт порушення договору. Це власне підтверджується змістом ч. 4 ст. 23 ЦК, за якою моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Таким чином, з огляду на сказане не можна визнати вдалою норму ч. 2 ст. 22 Закону про те, що при задоволенні вимог споживача суд одночасно вирішує питання про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, оскільки норма у викладеній редакції дає певні підстави вважати, що відшкодування моральної шкоди неможливе без наявності інших вимог споживача. Тому, щоб цього уникнути, дану норму було б доцільно викласти наступним чином: "Суд застосовує способи захисту прав споживачів, у тому числі про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, передбачені як законом, так і договором".

4. Проект Закону про відшкодування втрат немайнового характеру (моральної шкоди), Номер, дата реєстрації: 3929 від 23.07.2020. Проект включено до порядку денного, опрацьовується в комітеті з 02.03.2021.

Ініціатор(и) законопроекту:
Калаур Іван Романович (IX скликання)
Новіков Михайло Миколайович (IX скликання)
Павліш Павло Васильович (IX скликання)
Стефанчук Микола Олексійович (IX скликання)
Корявченков Юрій Валерійович (IX скликання)
Ватрас Володимир Антонович (IX скликання)
Федієнко Олександр Павлович (IX скликання)
Мережко Олександр Олександрович (IX скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=69595

Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту: Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Основа цих гарантій закріплена у статті 56 Конституції України, яка передбачає право кожного на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб під час здійснення ними своїх повноважень. Подібні положення закріплені у національному законодавстві країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки, в яких інститут відшкодування моральної шкоди є дієвим та заснованим на послідовній судовій практиці. Зокрема, в Європейському Союзі, в країнах англосаксонського права питання про розмір моральної шкоди вирішують за ступенем вини відповідача. Крім того, є навіть спеціальні комісії з питань компенсації моральної шкоди, які розраховують відповідні суми відшкодування. У США розмір моральної шкоди вирішують присяжні, які здебільшого стають на сторону позивача, причому законодавством встановлюються мінімально та максимально можливі суми відшкодування у грошовому еквіваленті. Інститут відшкодування моральної шкоди в Україні закріплений в системі національного законодавства, проте його практичне застосування викликає численні труднощі у зв'язку з недосконалістю механізму визначення та відшкодування моральної шкоди. У чинному законодавстві України відсутні граничні суми грошового відшкодування за заподіяну моральну шкоду, крім того на законодавчому рівні не закріплено чіткої процедури визначення розміру такої шкоди, що призводить до неоднозначної судової практики та незадоволення громадян рішеннями національних судів. Статтею 23 Цивільного кодексу України визначено, що особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості. Аналіз вищевикладеної норми свідчить, що визначення розміру моральної шкоди в Україні на сьогоднішній день здійснюється судами на власний розсуд, опираючись лише на особисте внутрішнє переконання. Наразі в Україні відсутній чіткий об'єктивний механізм визначення розміру моральної шкоди, який би забезпечив однакове застосування судами законодавства про відшкодування моральної шкоди. Така ситуація призводить до необ'єктивного вирішення судами справ про відшкодування моральної шкоди, коли за одних і тих самих обставин один і той самий суд може винести абсолютно різні рішення та призначити абсолютно різні суми грошового відшкодування завданої моральної шкоди.

Пропозиції міністерства юстиції України до проєкту Закону України «Про відшкодування втрат немайнового характеру (моральної шкоди)», внесеного народними депутатами України Калауром І. Р., Новіковим М. М., Павлішем П. В., Стефанчуком М. О., Корявченковим Ю. В., Ватрасом В. А., Федієнком О. П., Мережком О. О. (реєстр. № 3929 від 23 липня 2020 року). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-1898028.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомле-

ння з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1-Z3BWlZGYvOmWZKpft8rPJt6uqWrSquP/view

IV. Допоміжні нормативні документи:

1. Положення про застосування Закону України "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду", затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України України від 04.03.96 № 6/5/3/41. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96#Text

2. Пленум Верховного суду України "Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди" від 31 березня 1995 р. № 4 - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text

3. Лист Міністерства юстиції України "Про використання в роботі юридичних служб методичних рекомендацій "Відшкодування моральної шкоди"" від 13.05.2004 № 35-13/797. Документ не використовується в роботі згідно з Листом Міністерства юстиції № 10.3-26/618 від 20.09.2013. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_797323-04#Text

V. Судова практика Верховного Суду.

1. Луспеник Д., Лідовець Р. Відшкодування моральної шкоди. Деякі особливості розгляду цивільних справ. 24 вересня 2020 року. - К.: Верховний Суд, 2020. - 37 слайдів. - URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Lyspenyk.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/17IKlvgD0-a9AssiZXaz-eMucUg_vG0YO/view

Анотація: Розглянуто поняття і зміст моральної шкоди (майнова чи немайнова вимога та які правові наслідки) й становлення та нормативне регулювання права на відшкодування моральної шкоди в Україні. Описані прояви моральної шкоди (принципи та критерії визначення), підстави та умови відповідальності за завдану моральну шкоду, у тому числі як загальні умови, так і особливі випадки цивільно-правової відповідальності), особливості деяких категорій справ, у яких заявляються вимоги про відшкодування моральної шкоди. Наведені докази та доказування у справах про відшкодування моральної шкоди, у зокрема новели ЦПК України, що стосуються розподілу тягаря доказування, принципу змагальності, участь (ініціатива) суду в доказуванні, процесуальний естопель, стандарт доказування, принцип концентрації процесу, а також визначення розміру моральної шкоди, у тому числі критерії національних судів і практика ЄСПЛ, наукові методики визначення розміру шкоди. Проаналізовано окремі проблемні питання відшкодування моральної шкоди (позовна давність, солідарна відповідальність та інші процесуальні питання у справах про відшкодування моральної шкоди). Наведена актуальна судова практика в зазначеній категорії спорів, особливо про нову правову позицію ВС щодо підстав цивільно-правової відповідальності за завдану моральну шкоду (постанова ВП ВС від 1 вересня 2020 року у справі № 216/3521/16).

2. Крат В.С. Практика Верховного Суду у справах про компенсацію моральної шкоди. 18 грудня 2020 року. - К.: Верховний Суд, 2020. - 44 слайда. - URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Krat_V_18_12_2020.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1uTmTMczx_aoJNJgiRi194eTtRlnK5Sst/view

Анотація: Вказано, що особа має право на стягнення компенсації моральної шкоди згідно зі ст. 23 ЦК України в будь-якому випадку, на підтвердження зазначена епохальна на думку суддів ВС постанова ВП Верховного Суду від 1 вересня 2020 року у справі № 216/3521/16-ц. Також наведені правові позиції Верхового Суду про стягнення компенсації моральної шкоди при порушенні немайнових прав, при стягненні заборгованості з виплати пенсії, при проходженні публічної служби, у податкових правовідносинах, позовної давності для вимоги про стягнення компенсації моральної шкоди, судового збору за вимогу про стягнення компенсації моральної шкоди та ін.

3. Назаров О.А. Чотири ключові постанови ВП, КЦС Верховного Суду щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди атестованими судовими експертами психологами. / О.А. Назаров. Судова практика відшкодування моральної шкоди. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2020. № 3 (20). Дата публікації: 22.09.20. - URL:

Анотація: Наведені основні правові позиції Верховного Суду в 2020 році щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди у справах. Так, 1) звертаючись до суду з позовом щодо відшкодування моральної шкоди, позивачу необхідно також надавати розрахунок розміру відшкодування такої шкоди, 2) збільшення орієнтовно-рекомендованого розміру компенсації за завдані позивачу моральні страждання, залежить від обґрунтування позову, у тому числі від наявності в ньому висновків такого збільшення описаних у судово-психологічній експертизі, 3) висновки експертного дослідження спеціалістів - психологів судом не повинні братись до уваги, оскільки таке дослідження проводиться спеціалістом - психологом, а не атестованим судовим експертом в цій галузі, 4) висновок судової психологічної експертизи, належним чином обґрунтовує розмір моральної шкоди, яка підлягає стягненню. Відповідно до пунктів 5, 6 статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» - висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права та враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права.

4. Постанова КЦС Верховного Суду від 21 квітня 2021 року по справі № 2-3897/10.

Анотація: Правова позиція ВС щодо відшкодування моральної шкоди в сімейних відносинах: «Діяння особи, яка не виконувала свій обов`язок по утриманню дитини, є протиправними, однак факт завдання такими діяннями моральної шкоди дитині підлягає доведенню». - URL:

5. Постанова КАС Верховного Суду від 26 січня 2021 року по справі №335/5271/17.

Анотація: Верховний Суд погодився з рішенням апеляції про відхилення висновка спеціаліста - психолога з підстав не віднесення його до кола доказів, визначених статтею 69 КАС України та присудженою компенсацією за завдану моральну шкоду у розмірі одна тисяча гривень. - URL:

6. Постанова КАС Верховного Суду від 23 січня 2020 року по справі № 580/1617/19.

Анотація: Правова позиція ВС: Факт порушення прав позивача не може слугувати виключною підставою для стягнення моральної шкоди, оскільки моральна шкода має бути обов`язково підтверджена належними та допустимими доказами, в іншому випадки вимоги необґрунтовані. - URL:

7. Постанова КАС Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі №560/798/16-а

Анотація: Психологічне напруження, розчарування та незручності, що виникли внаслідок порушення органом держави чи місцевого самоврядування прав людини, навіть якщо вони не потягли вагомих наслідків у вигляді погіршення здоров`я, можуть свідчить про заподіяння їй моральної шкоди. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/87171085

8. Постанова ВП Верховного суду від 01 вересня 2020 року по справі № 216/3521/16-ц

Анотація: Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку про застосування статей 4 та 22 Закону про захист прав споживачів, викладеного у постанові Великої Палати Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 761/26293/16-ц (провадження № 14-64 цс 19) в частині застосування норм права при вирішенні питання про відшкодування моральної шкоди за порушення договору банківського вкладу. Виходячи з положень статей 16 і 23 ЦК України та змісту права на відшкодування моральної шкоди в цілому як способу захисту суб`єктивного цивільного права, компенсація моральної шкоди повинна відбуватися у будь-якому випадку її спричинення - право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди виникає внаслідок порушення права особи незалежно від наявності спеціальних норм цивільного законодавства. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/91644731

9. Постанова КАС Верховного Суду від 10.04.2019 у справі №464/3789/17.

Анотація: Виходячи із загальних засад доказування, у справах про відшкодування моральної шкоди, завданої органами державної влади та органами місцевого самоврядування, позивач повинен довести, які саме дії (рішення, бездіяльність) спричинили страждання чи приниження, яку саме шкоду вони заподіяли і який її розмір. При цьому слід враховувати, що порушення прав людини чи погане поводження із нею з боку суб'єктів владних повноважень завжди викликають негативні емоції. Проте, не всі негативні емоції досягають рівня страждання або приниження, які заподіюють моральну шкоду. Оцінка цього рівня залежить від усіх обставин справи, які свідчать про мотиви протиправних дій, їх інтенсивність, тривалість, повторюваність, фізичні або психологічні наслідки та, у деяких випадках, стать, вік та стан здоров'я потерпілого. - URL:

10. Ухвала КЦС Верховного Суду і від 13 листопада 2019 року у справі № 216/3521/16-ц

Анотація: компенсація моральної шкоди за порушення цивільно-правового договору може бути стягнута на підставі ст. 23 ЦК України навіть у тих випадках, коли умовами договору право на компенсацію моральної шкоди не передбачено і таких вказівок не містять норми ЦК України чи іншого закону, що регулюють відповідний вид договору. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85678980

11. Постанова ВП Верховного Суду від 03 вересня 2019 року по справі № 916/1423/17

Анотація: Надмірна тривалість кримінального провадження здатна призвести до моральних страждань особи, зумовлених тривалою невизначеністю спірних правовідносин; необхідністю відвідування органів досудового розслідування; неможливістю здійснювати звичайну щоденну діяльність; підривом репутації тощо. Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції позивач може претендувати на компенсацію за шкоду, спричинену надмірною тривалістю кримінального провадження, якщо доведе факт надмірної тривалості досудового розслідування і те, що тим самим йому було завдано матеріальної чи моральної шкоди, та обгрунтує її розмір. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/87527961

12. Постанова КЦС Верховного Суд від 26 вересня 2018 року у справі № 490/8831/15-ц

Анотація: Ураховуючи те, що судами встановлено, що саме з вини ПАТ «Укрзалізниця» позивачу було надано неякісні послуги з перевезення, у зв'язку з чим було задоволено позовні вимоги ОСОБА_1 про стягнення вартості проїзду, колегія суддів дійшла висновку, про наявність правових підстав для відшкодування позивачу. Таким чином, ОСОБА_1 зазнала певних незручностей, як під час переїзду, так і після, через нерозв'язання спірної ситуації позасудовим способом, витрачанням свого особистого часу на звернення до суду, у зв'язку з неможливістю захистити порушене право споживача, що негативно позначилося на її психологічному та фізичному стані та призвело до моральних страждань. Суд вважає за можливе стягнути з відповідача на користь позивача відшкодування моральної шкоди. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/76859575

Традиційно, нагадуємо користувачам журналу, що науковий журнал запроваджує надання послуг **«Консультація»: запит на проведення судово-психологічної експертизи за різними підставами, у тому числі із застосуванням поліграфа** на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів згідно процесуальних кодексів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia **Телефон для термінового дзвінка судовому експерту:** +38 093 476 72 60 (Viber, Telegram, Whatsapp).

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

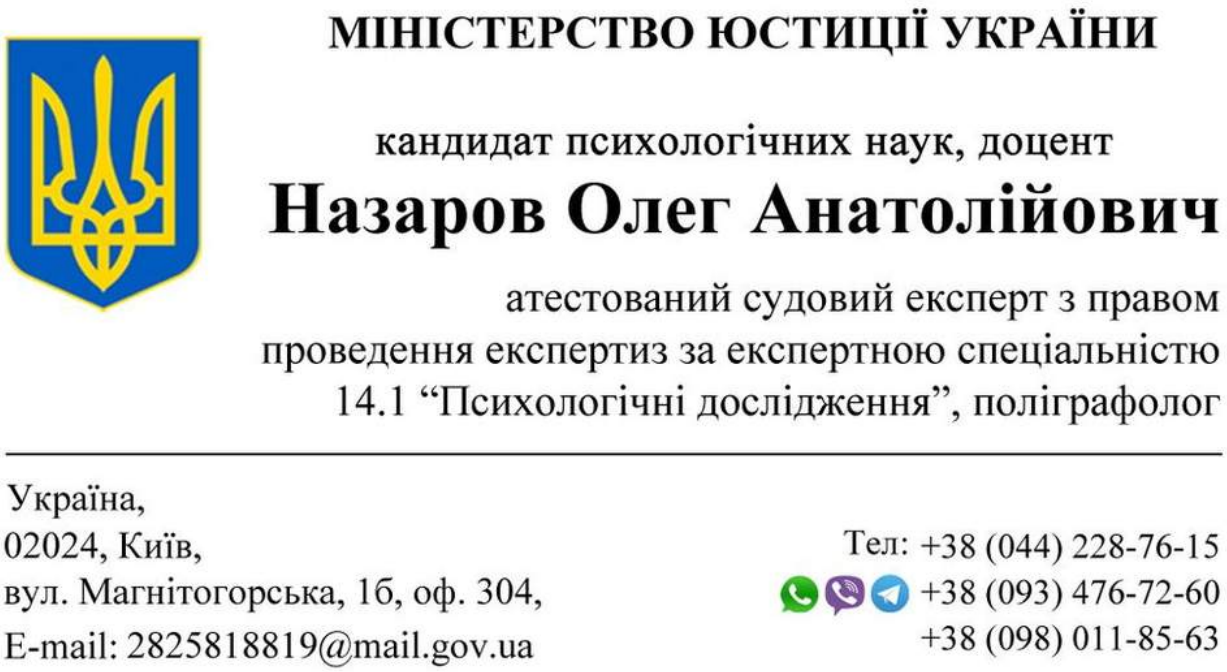

Офіційній Інтернет-сайт судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035) - https://expertisekyivua.com/ukr

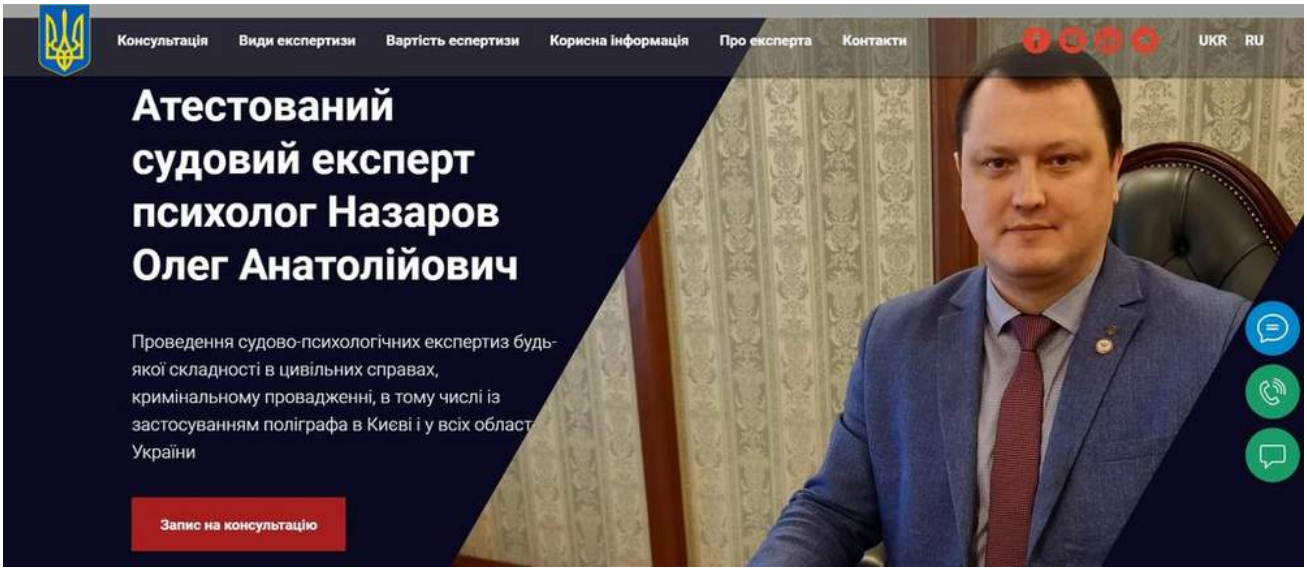

Офіційний Інтернет-сайт тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (EyeDetect, Converus Inc., USA): https://expert-nazarov.com

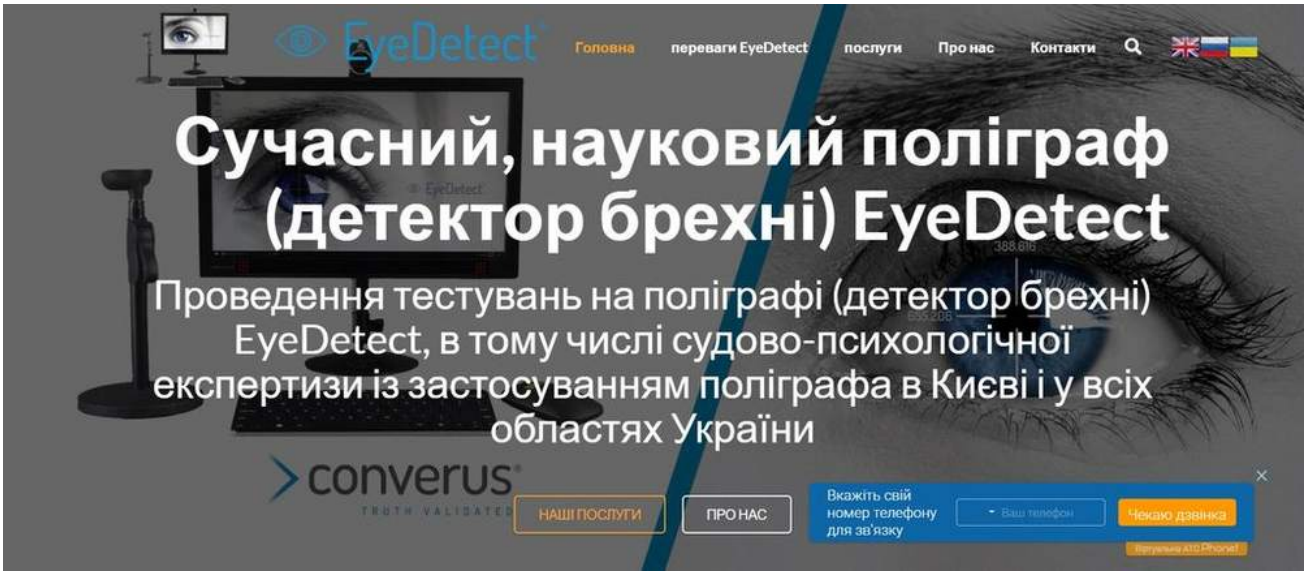

Продаж портативного обладнання для поліграфа **Mobi підлокітники Polygraph в Україні (Схвалено президентом Міжнародного співтовариства поліграфологів, ISOPE, США):** https://sites.google.com/view/mobiarmrestspolygraph

Надання послуг щодо розробки та проведення групових тренінгових занять за різними напрямами судово-психологічної експертизи в сучасному судочинстві, у тому числі із застосуванням поліграфа - https://expertize-journal.org.ua/vsi-ogoloshennya/3162-nadannya-poslug-shchodo-rozrobki-ta-provedennya-grupovikh-treningovikh-zanyat-za-riznimi-napryamami-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-v-suchasnomu-sudochinstvi

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Електронна бібліотека судді, адвоката, психолога, батьків: «Допит, опитування дитини в суді». Методичні рекомендації, нормативні документи, постанови Верховного Суду - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5139-elektronna-biblioteka-suddi-advokata-pskhologa-batkiv-dopit-opituvannya-ditini-v-sudi-metodichni-rekomendatsiji-normativni-dokumenti-postanovi-verkhovnogo-sudu

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

І на останок **щодо професійного розвитку, актуальні вакансії можна переглянути** на сайті - Jooble (потрібно на тиснути, щоб перейти за посиланням).

References

1. Vidshkoduvannia moralnoi shkody, poniattia moralnoi shkody - vse, shcho stosuietsia instytutu vidshkoduvannia moralnoi shkody v Ukraini v odnomu mistsi [Compensation for Non-Pecuniary (Moral) Damage and the Concept of Moral Damage: Everything Concerning the Institution of Moral Damage Compensation in Ukraine in One Place]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/vidshkoduvannia-moralnoi-shkody/5993-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-ponyattya-moralnoji-shkodi-disertatsiji-monografiji-praktika-verkhovnogo-sudu-dokumenti-z-rozrobki-v-ukrajini-institutu-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi (onovlena versiia vid 29.10.2021). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ПРОФАЙЛІНГ - ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ПРАВОЗНАВЦІВ[1]

Туман В. А.

DOI: 10.53672/ej.4.2023.01[1] Check for updates

Анотація. Студентські наукові тези В. А. Туман, підготовлені під керівництвом канд. психол. наук, доцента О. А. Назарова, присвячено уточненню поняття профайлінгу та окресленню сфер його застосування в діяльності правоохоронних органів і правників. Авторка виходить з того, що потреба в ефективних методах виявлення неправди та прискореного розшуку правопорушників зростає, проте єдиного підходу до визначення сутності профайлінгу досі не вироблено. Мета дослідження полягає у визначенні сутності методу та його переваг для протидії злочинності; методами слугували аналіз, синтез, конкретизація й узагальнення наукових публікацій О. М. Цільмак, І. Гамана (журнал «Юридична психологія», 2019 і 2023) та В. Корольова («Підприємництво, господарство і право», 2019). Профайлінг розглянуто як процес виявлення психологічних характеристик індивіда й формування опису особистості на основі аналізу вчинених нею злочинів, а криміналістичний профайлінг як складання психолого-віктимологічного портрета жертви та психолого-криміналістичного портрета злочинця. Перелічено п'ять завдань криміналістичного профайлінгу: вивчення індивідуально-психологічних характеристик і поведінкових стратегій особи, визначення її профілю, добір дієвих прийомів психологічного впливу, прогнозування поведінки в конкретних умовах і розроблення відповідних рекомендацій. Серед переваг для України названо оптимізацію запобігання правопорушенням, точніші висновки й прогнози, обмін інформацією про ризики між правоохоронними органами та приватними структурами, моніторинг криміногенної ситуації в Національній поліції та міжнародний обмін даними про тенденції злочинності. Окремо показано можливості профайлінгу на державному кордоні: накопичення слідової інформації, виявлення серійності злочинів і складання психологічного портрета ймовірного злочинця, зокрема в протидії тероризму. Авторка доходить висновку, що профайлінг є новим напрямом виявлення прихованої інформації, а його впровадження в Україні сприятиме запобіганню суспільно небезпечним правопорушенням; сучасні дослідження, на її думку, спрямовані на те, щоб перетворити профайлінг на систематичний і надійний психологічний інструмент розслідувань. Тези можуть бути корисними студентам-правникам, слідчим і фахівцям з юридичної психології.

Ключові слова: профайлінг, криміналістичний профайлінг, психологічний портрет, психологічний вплив, виявлення неправди, правоохоронна діяльність, державний кордон, запобігання злочинам.

Profiling: Definition of the Concept and Areas of Application in the Professional Activity of Law Enforcement Agencies and Lawyers

Tuman V. A.

Abstract. Profiling is increasingly discussed as a tool for detecting deception and speeding up the search for offenders, yet Ukrainian scholarship still lacks a single approach to defining it. In these student theses, written under the supervision of O. A. Nazarov, V. A. Tuman seeks to clarify the essence of profiling and its advantages for countering crime. The study relies on analysis, synthesis, specification and generalisation of publications by O. M. Tsilmak, I. Haman and V. Korolov. Profiling is treated as identifying an individual's psychological characteristics and building a description of the personality from an analysis of the offences committed, while criminalistic profiling is defined as compiling a psychological and victimological portrait of the victim and a psychological and criminalistic portrait of the offender. Five tasks of criminalistic profiling are listed: studying individual psychological traits and behavioural strategies, determining a person's profile, selecting effective techniques of psychological influence, predicting behaviour in specific conditions and developing recommendations. Among the benefits for Ukraine the author names better crime prevention, more accurate conclusions and forecasts, exchange of risk information between law enforcement and private entities, monitoring of the crime situation within the National Police and international information sharing. The theses also discuss profiling at the state border, where it helps to accumulate trace evidence, detect serial offences and draw up a psychological portrait of a probable offender, including in counter-terrorism. The author concludes that profiling is a new direction in detecting concealed information and that its introduction can help prevent socially dangerous offences. The theses will interest law students, investigators and specialists in legal psychology.

Keywords: profiling, criminalistic profiling, psychological portrait, psychological influence, deception detection, law enforcement, state border, crime prevention.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.11.2023; у номері — 31.12.2023; DOI:* ***10.53672/ej.4.2023.01***[1].

Повний текст

Текст наукових тез студента.

Актуальність теми. В умовах сьогодення найважливішим завданням є створення ефективного методу дослідження та виявлення брехні, який допоможе прискореному розшуку правопорушників. Саме завдяки сучасній методиці профайлінг, або створенню психологічних портретів осіб існує можливість забезпечення безпеки завдяки попередженню про майбутні правопорушення, виявлення ризиків, які мають суспільну небезпечність тощо. Але ця тема не має чітко визначеного підходу до визначення сутності профайлінгу. Саме тому, сьогодні важливо зазначити основний напрям дослідження особи, яка бажає або планує вчинити злочин і дослідити його застосування.

Мета дослідження. Визначення сутності методу профайлінгу та його переваг щодо використання в протидіях злочинності.

Методи дослідження. Аналіз, синтез, конкретизація та узагальнення матеріалу, який отриманий з різних джерел зазначених в кінці даних наукових тез (огляд літератури).

Виклад основного матеріалу. За загальним визначенням профайлінг розглядається як процес виявлення всіх психологічних характеристик індивіда, формування загального опису особистості на основі аналізу скоєних ним злочинів. Профайлінг може засто-

совуватися в інших сферах, таких як психологія або маркетинг, але частіше він застосовується саме в методах криміналістичного аналізу, який використовується правоохоронними органами.

Криміналістичний профайлінг - це діяльність зі складання психолого-віктимологічного портрета жертви злочину та психолого-криміналістичного портрета злочинця [1, с. 56]. Саме складання портрета дозволяє зробити висновок стосовно рекомендацій щодо результативних прийомів психологічного впливу на особу, яка постраждала або змусила страждати іншу, які допоможуть встановити істину. Для визначення профайлінгу варто звернути увагу на основні завдання, які покладаються на метод дослідження.

Основними завданнями криміналістичного профайлінгу є:

1) вивчення індивідуально-психологічних характеристик особи, її форм і стратегій поведінки, особливостей її дій, вчинків та реакцій;

2) визначення профілю особи;

3) відбір найбільш дієвих методів та прийомів психологічного впливу;

4) передбачення основних подій та стратегій поведінки конкретної особи у конкретних умовах для вжиття необхідних заходів;

5) розробка рекомендацій щодо найбільш ефективних методів та прийомів психологічного впливу на особу злочинця та ін. [1, с.58].

Профайлінг має широке коло застосування до якого входять розслідування, оцінка та психологічна допомога. Саме завдяки застосуванню в різних психологічних і криміналістичних контекстах, профайлінг має наступні переваги для упровадження в Україні:

1) оптимізування механізмів попередження, виявлення правопорушень, адже попередження є не таким ресурсозатратним способом боротьби зі злочинністю, зокрема й щодо виявлення потенційних загроз;

2) інформаційне наповнення дає змогу формувати точніші висновки та прогнози в певній ситуації;

3) завдяки впровадженню цього методу можливий обмін наявною інформацією про наявні ризики в державі, які були виявлені як правоохоронними органами, так і приватними структурами;

4) налагодження механізмів моніторингу криміногенної ситуації безпосередньо в органах Національної поліції, що сприятиме якомога ефективнішому використанню наявності інформації;

5) унаслідок запровадження профайлінгу можливе застосування обміну інформацією на міжнародному рівні стосовно тенденцій та наявних ризиків [2, с.98].

Саме для забезпечення державної безпеки та оборони Україні, слід звернути увагу на упровадження та створення механізмів, які оцінюють, попереджують та прогнозують можливі загрози безпеки для держави та громадян України на державному кордоні. За допомогою профайлінгу як додаткового інструменту в запобіганні та протидії злочинам, що вчиняються на державному кордоні, можливе:

1) накопичення слідової інформації з місць вчинення злочинів та встановлення психологічних особливостей злочинців, виявлення ознак серійності злочинів, скоєних у різних місцевостях;

2) складання психологічного портрета злочинця для виявлення ймовірних підозрюваних й аналізу закономірностей, які можуть допомогти передбачити майбутні злочини або можливі жертви, особливо в боротьбі з тероризмом [3, с.328].

Висновок. Отже, аналізуючи викладену інформацію слід зазначити, що профайлінг є новим напрямом виявлення прихованої інформації, який вже має свої переваги у використанні криміналістичних і психологічних досліджень. Теперішні дослідження зосереджені на вдосконаленні зусиль профайлінгу з метою створення систематичної та надійної системи, яка може забезпечити міцну основу для побудови корисного психологічного інструменту для розслідувань. Упровадження такого методу в Україні може отримати ключову роль в захисті громадян, оскільки його основними завданнями є передбачання основних подій та стратегій поведінки конкретної особи у конкретних умовах для вжиття необхідних заходів, що допоможе запобіганню майбутніх правопорушень, які несуть суспільну небезпечність для держави, суспільства та окремого громадянина.

Список використаних джерел:

1) Цільмак О. М. Загальні положення криміналістичного профайлінгу. Юридична психологія. 2019. № 1 (24). С. 54-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2019_1_9 doi: 10.33270/03192401.54 doi: 10.33270/03192401.54

2) Гаман І. Сучасний стан наукових розвідок психологічного портретування (профайлінгу) як психодіагностичного інструментарію. Юридична психологія. 2023. №1 (32). С. 93-100. URL: https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1574/1566

3) Корольов В. Застосування профайлінгу на державному кордоні України. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 3. С. 327-330. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/62.pdf

References

1. Tuman V. A. Profailinh - vyznachennia poniattia ta sfery zastosuvannia v profesiinii diialnosti pravookhoronnykh orhaniv ta pravoznavtsiv [Profiling: Definition of the Concept and Areas of Application in the Professional Activity of Law Enforcement Agencies and Lawyers]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.4.2023.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/10586-tuman-v-a-profajling-viznachennya-ta-zastosuvannya-v-profesijnij-diyalnosti-yurista (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

ПЕРЕЛІК СИСТЕМ ОБРАХУНКУ АБО ОЦІНЮВАННЯ ПОЛІГРАМ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬ ПОЛІГРАФОЛОГИ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ РЕЗУЛЬТАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ПОЛІГРАФІ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.6.2023.01[1] Check for updates

Анотація. Наукові тези О. А. Назарова систематизують способи об'єктивізації даних поліграм, тобто системи обрахунку (оцінювання) психофізіологічних показників, зареєстрованих під час дослідження на поліграфі. Історичний відлік автор веде від «галкової» системи Джона Ріда та бальної системи Кліва Бакстера. Вибір правила прийняття рішення і системи оцінювання, за Назаровим, найчастіше визначається типом обстеження: діагностичне, пов'язане з конкретною подією чи відомим звинуваченням, або скринінгове, коли таких звинувачень немає. Правила прийняття рішень описано як структуровану послідовність дій, що залежить від обраного підходу до підрахунку балів: за загальною сумою (grand total, GT) або за окремими запитаннями (subtotal, ST). Саме вони дають раціональну основу для класифікації числових та імовірнісних даних як позитивних (оманливих) чи негативних (правдивих) і підвищують надійність та відтворюваність результатів. Запропоновано класифікацію восьми систем: 7-бальна шкала Бакстера; 7-бальна Федеральна система Міністерства оборони США; 7-бальна система Університету штату Юта; 3-бальна Федеральна система Інституту поліграфа Міноборони США; емпірична система оцінювання ESS (2008) та її мультиноміальне оновлення ESS-M (2017) з байєсовою моделлю прийняття рішень; шкала тесту на приховану інформацію (CIT), що присуджує 2, 1 або 0 балів і веде до висновків RI чи NRI; горизонтальна система оцінювання HSS; комп'ютеризована Система об'єктивного обліку поліграм OSS (1999) з наступними версіями OSS-2 та OSS-3, остання з яких є відкритою, математично обґрунтованою моделлю для форматів Zone та MGQT. Друга частина тез пов'язує техніки тестування з видами висновків: DI («психологічну установку на приховування виявлено») для однотемних тестів з питаннями порівняння, SPR для багатотемних і скринінгових досліджень, RI для тесту на приховану інформацію, який оцінює пам'ять про деталі злочину, та Not Credible для EyeDetect і застосунку VerifEye. Автор пропонує україномовні відповідники термінів, адаптовані до вітчизняної психологічної науки, і застерігає від некоректного вживання поняття «значимі реакції» замість «значні». Тези адресовано поліграфологам, судовим експертам і юристам, які оцінюють обґрунтованість результатів досліджень на поліграфі.

Ключові слова: поліграф, оцінювання поліграм, системи обрахунку поліграм, правила прийняття рішень, емпірична система оцінювання (ESS), система об'єктивного обліку поліграм (OSS-3), тест на приховану інформацію (CIT), 7-бальна шкала, висновок поліграфолога, психологічна установка на приховування, EyeDetect.

A List of Polygraph Chart Scoring (Evaluation) Systems Used by Polygraph Examiners to Obtain the Result of a Polygraph Examination

Nazarov O. A.

Abstract. Chart scoring turns recorded physiological reactions into a categorical result, so the choice of scoring system shapes the reliability of a polygraph examination. In these theses Nazarov O. A. reviews the scoring (evaluation) systems used by examiners, starting from John Reid's checkmark system and Cleve Backster's numerical scoring. He notes that the choice of decision rule and scoring

system usually depends on whether the examination is diagnostic, concerning a specific event or allegation, or a screening test in the absence of known allegations. Decision rules are described as a structured sequence of steps based on grand total (GT) or subtotal (ST) scoring that provides a rational basis for classifying numerical and probabilistic data as positive (deceptive) or negative (truthful) and improves reliability and reproducibility. Eight systems are distinguished: Backster's 7-position scale; the 7-position Federal system of the US Department of Defense; the 7-position Utah system; the 3-position Federal system of the DoD Polygraph Institute; the Empirical Scoring System (ESS, 2008) and its multinomial update ESS-M (2017) with a Bayesian decision model; the Concealed Information Test scale, which assigns 2, 1 or 0 points and yields Recognition Indicated or No Recognition Indicated; the Horizontal Scoring System; and the computerised Objective Scoring System (OSS) with its later versions, of which OSS-3 is an open, mathematically grounded model. The second part links testing techniques with decision types: DI for single-issue comparison question tests, SPR for multiple-issue and screening tests, RI for the CIT and Not Credible for EyeDetect and VerifEye. Ukrainian equivalents of the terms are proposed for examiners, forensic experts and lawyers.

Keywords: polygraph, polygraph chart scoring, scoring systems, decision rules, Empirical Scoring System, Objective Scoring System, Concealed Information Test, 7-position scale, examiner's conclusion, Deception Indicated, EyeDetect.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 20.11.2023; у номері — 31.12.2023; DOI:* ***10.53672/ej.6.2023.01***[1].

Повний текст

Бібліографічний опис: Назаров О.А. Перелік систем обрахунку або оцінювання поліграм, які застосовують поліграфологи з метою отримання результату дослідження на поліграфі (наукові тези). Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці. 2023. Т. 8, № 6 (48). Дата публікації: 31.12.2023.

Правила прийняття рішень на поліграфі та системи обрахунку поліграм описують структуровану послідовність дій, які вчиняються поліграфологом з урахуванням обраного ним підходу до підрахунку балів (grand total (GT) / за загальною сумою балів або subtotal (ST) / сума за окремими запитаннями) і забезпечують раціональну та наукову основу для класифікації числових та імовірнісних даних поліграфа як категорично позитивних (оманливих) або негативних (правдивих). **Використання структурованих правил прийняття рішень підвищує надійність і відтворюваність аналітичних результатів.** На даний момент класифікація систем оцінювання (обрахунку) поліграм нараховує 8 систем зазначених нище.

Класифікація систем обрахунку (оцінювання) поліграм поділяється на:

1) 7 бальна шкала Бакстера;

2) 7 бальна Федеральна (розробник Міністерство оборони США) система оцінювання;

3) 7 бальна система оцінювання Університету штату Юта;

4) 3 бальна Федеральна (розробник Інститут поліграфа Міністерства оборони США) система оцінювання;

5) 3 бальна емпірична система оцінювання (ESS - англ. Empirical Scoring System) запропонована в 2008 році (Nelson, Krapohl, Handler) та мультиноміальне оновлення емпіричної системи оцінки (ESS-Multinomial (ESS-M)) було запропоновано в 2017 році (Nelson) і включає байєсовську модель прийняття рішень в оцінці поліграм.

6) Шкала оцінювання тесту на інформацію, що приховується (CIT - англ. Concealed Information Test). Проста система оцінювання, в якій 2 бали ставлять найбільшій реакції у тесті на важливий стимул, другій за рангом реакції - 1 бал, в інших випадках - 0. Висновок в тесті може бути або RI (упізнавання виявлене) або /NRI /(упізнавання не виявлене)

7) Техніка горизонтального обліку поліграм – HSS (англ. – Horizontal Scoring System).

8) Окремо слід виділити Систему об'єктивного обліку поліграм (Objective Scoring System, скор. - OSS), яка була розроблена в 1999 (Krapohl, McManus) як комп'ютеризований варіант ручної оцінки поліграм, в подальшому система оновлювалася в 2002 (OSS-2, Krapohl) і в 2004 (OSS-3, Raymond Nelson, Mark Handler, Donald Krapohl). Система об'єктивного обліку поліграм, версія 3 (OSS-3), була розроблена як незалежний спільний проект з метою надання надійної, широко застосовної, добре задокументованої та математично обґрунтованої комп'ютеризованої моделі підрахунку балів на поліграмі поліграфа, яку можна безкоштовно впровадити у програмне забезпечення поліграфа та яка знаходиться у вільному доступі для подальшого вивчення. Комп'ютеризований алгоритм підрахунку балів OSS-3 заснований на надійних принципах тестування на поліграфі, отриманих з існуючих досліджень, і має достовірність, виведену з кількома варіантами форматів тестів Zone та MGQT. **Детальніше:** https://www.oss3.info/index.html

Види рішень, які може прийняти поліграфолог в залежності від обраного виду ним техніки тестування на поліграфі та отримання негативного результату після дослідження на поліграфі:

1. Психологічна установки на приховування виявлена або Deception Indicated (DI) (прямий переклад - обман виявлено). Даний висновок застосовується до технік, які включають в себе питання порівння та тестування було спрямовано на діагностику однотемної проблеми. Рішення DI у психофізіологічному дослідженні із застосуванням поліграфа означає, що (1) фізіологічні дані є стабільними та їх можна інтерпретувати, і (2) критерії оцінки, використані поліграфологом, привели його до висновку, що обстежуваний має установку на приховування щодо певного релевантного питання, яке досліджується.

2. У тестованої особи наявна значна фізіологічна реакція або Significant Physiological Responses (SPR or SR) (прямий переклад - значні (не плутати з російським поняттям значимі, яке наукового обгрунтування не має) фізіологічні реакції. Поняття "значимі" в рф ще може бути поганим перекладом з англійської - ЗНАЧНІ, оскільки в рф недбало ставляться з давних часів до усього американського навіть при його використанні). Даний висновок застосовується до технік, які також включають в себе питання порівняння, але тестування спрямовано на дослідження багатотемних проблем чи скринінгових досліджень та застосовані техніки не мають високої валідності і таким чином, можуть не давати високої достовірності отриманих результатів щодо наявності у людини психологічної установки на приховування інформації, і, отже, результати краще повідо-

мляти як наявність фізіологічної реакції, а не як висновок про наявність прямої психологічної установки на приховування інфрмації та свідомий оманливий намір обстежуваного.

3. У досліджуваної особи упізнавання виявлено або Recognition Indicated (RI) (прямий переклад - визнання отримано). Також слід розрізняти російський варіант назви "виявлено знання винної особи", який пов'язаний із застарілим американським тестом Guilty Knowledge Technique (GKT) або техніка на знання винного на заміну якому прийшов CIT (Concealed Information Test) або тест на приховану інформацію). Американські дослідники в подальшому прийшли до висновку, що данний формат тесту не встановлює установку на приховування інформації або обман, оскільки при тесті більше задіяна пам'ять людини та неусвідомлене впізнавання стимулів, які називає поліграфолог. Висновок щодо упізнавання стимулів в ході тесту застосовується до технік не спрямованих безпосередньо на виявлення обману. В такому дослідженні оцінюється пам'ять досліджуваного про конкретну деталь злочину, яка має бути невідома невинній тестуваній особі. Висновок щодо впізнавання певних дій або предметів злочину не може бути застосовано до скринінгових перевірок через іншу пародигму таких технік на поліграфі. Див.: Krapohl, McCloughan, Senter (2006); Ліккен (1959); Осугі (2011). Корисний та ефективний досвід застосування техніки CIT опублікували японські поліграфологи в 2019 році узагальнівші свій досвід в розслідуванні кримінальних справ (Див.: Izumi Matsuda, Tokihiro Ogawa, Michiko Tsuneoka (2019)).

4. Когнітивне наватаження на приховування виявлено (назва адаптована до української вітчизняної системи наукових психологічних знань) або Not Credible (прямий переклад - не заслуговує на довіру). Висновок застосовується при використанні сучасного поліграфа EyeDetect або мобільного додатку VerifEye.

Перелік використаних джерел:

1. Термінологічний довідник для наукової психофізіологічної детекції неправдивості (ПФД). За загальн. редак. Д. Крапол, М. Хендлер, Ш. Штурм. / Переклад О. Назаров, А. Лисенко: 3-е видання online. - К.: Американська асоціація поліграфологів (APA), 2018. - 133 с.

2. Нейт Гордон, Майк Гуглер, Реймонд Нельсон, Марк Хендлер, Дональд Крепол, Пем Шоу, Леонард Бірман Мета-аналітичне дослідження критеріальної точності валідних поліграфологічних методик / Переклад Д. Алєксєєва-Процюк, Д. Кушнір, М. Рудницький, О. Котловський (укр.): видання online. - К.: Американська асоціація поліграфологів (APA), 2023. - 141 с.

3. Izumi Matsuda, Tokihiro Ogawa, and Michiko Tsuneoka Broadening the Use of the Concealed Information Test in the Field. Front Psychiatry. 2019; 10: 24. Published online 2019 Feb 5. doi: 10.3389/fpsyt.2019.00024. - URL: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6370687

4. Raymond Nelson Tech Talk: Polygraph Decision Rules Included in the LX Score Sheet and ESS-M Interpreter (2019).

5. Raymond Nelson, Mark Handler, and Donald Krapohl Introduction to the Objective Scoring System – version 3 (2011). - URL: http://oss3.info/index.html

References

1. Nazarov O. A. Perelik system obrakhunku abo otsiniuvannia polihram, yaki zastosovuiut polihrafolohy z metoiu otrymannia rezultatu doslidzhennia na polihrafi [A List of Polygraph Chart Scoring (Evaluation) Systems Used by Polygraph Examiners to Obtain the Result of a Polygraph Examination]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2023.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/10681-dovidkova-informatsiya-shchodo-ob-ektivizatsiji-danikh-poligram-perelik-sistem-obrakhunku-abo-otsinyuvannya-poligram-z-metoyu-otrimannya-rezultatu-doslidzhennya-na-poligrafi (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

ВИДИ РІШЕНЬ, ЯКІ МОЖЕ ПРИЙНЯТИ ПОЛІГРАФОЛОГ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ОБРАНОГО ВИДУ НИМ ТЕХНІКИ ТЕСТУВАННЯ НА ПОЛІГРАФІ ТА ОТРИМАННЯ НЕГАТИВНОГО РЕЗУЛЬТАТУ ПІСЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ПОЛІГРАФІ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.6.2023.02[1] Check for updates

Анотація. Як правильно прочитати висновок поліграфолога і чому його формулювання залежить від обраної техніки тестування? Тези О. А. Назарова класифікують можливі рішення фахівця та пропонують для них україномовну термінологію. Вихідною є позиція Американської асоціації поліграфологів (APA): перевірки на поліграфі, проведені та інтерпретовані за документованою й затвердженою процедурою, мають доказову цінність для кримінальних розслідувань, роботи з правопорушниками та відбору кандидатів на посади, що потребують довіри громадськості, а стандарти практики й типові політики APA задають орієнтир професійної процедури. Для класичного поліграфа виокремлено вісім висновків: No Opinion/Inconclusive; Deception Indicated (DI) і No Deception Indicated (NDI), які автор передає як «психологічну установку на приховування виявлено / не виявлено»; Significant Physiological Responses (SPR) і No Significant Physiological Responses (NSPR); Recognition Indicated (RI) і No Recognition Indicated (NRI); Purposeful Non-Cooperation (PNC). Для поліграфа EyeDetect наведено висновки Credible, Not Credible (Deceptive) та Not Credible (Random Responses) з українськими відповідниками через поняття когнітивного навантаження на приховування. За Назаровим, у світі налічується 16 валідних і надійних форматів тестів для класичного поліграфа, поділених на доказові методики, методики для парного тестування та дослідницькі, які в межах груп бувають однотемними й багатотемними. Окремо описано формати EyeDetect (багатотемні MCT, AMCT, HMCT; однотемні DLC, DLC 2, HDLC; історичний RCT) і тести застосунку VerifEye (V3R, V4R). Ключова частина тез розмежовує умови застосування висновків: DI доречний для однотемних технік з питаннями порівняння за стабільних, придатних до інтерпретації даних; SPR використовують у багатотемних і скринінгових дослідженнях, де валідність технік нижча, тож коректніше повідомляти про фізіологічну реакцію, а не про намір обману; RI застосовують у тесті на приховану інформацію (CIT), що замінив GKT, оцінює пам'ять про деталі злочину і не придатний для скринінгу; Not Credible стосується EyeDetect і VerifEye. Матеріал допомагає слідчим, суддям і адвокатам правильно тлумачити висновок поліграфолога й оцінювати його фаховість.

Ключові слова: висновок поліграфолога, Deception Indicated, Significant Physiological Responses, Recognition Indicated, Purposeful Non-Cooperation, тест на приховану інформацію (CIT), EyeDetect, VerifEye, валідні формати тестів, стандарти практики APA, психологічна установка на приховування.

Types of Decisions a Polygraph Examiner Can Make Depending on the Testing Technique Chosen and on Obtaining a Negative Result of a Polygraph Examination

Nazarov O. A.

Abstract. Investigators, judges and lawyers often misread polygraph conclusions because their wording depends on the testing technique used. In these theses Nazarov O. A. classifies the decisions

an examiner may reach and proposes Ukrainian terminology for them. The starting point is the position of the American Polygraph Association that examinations conducted and interpreted under documented and approved procedures have evidentiary value for criminal investigations, offender management and the selection of candidates for positions of public trust. Eight conclusions are identified for the conventional polygraph: No Opinion/Inconclusive, Deception Indicated and No Deception Indicated (rendered in Ukrainian as a psychological set to conceal detected or not detected), Significant and No Significant Physiological Responses, Recognition Indicated and No Recognition Indicated, and Purposeful Non-Cooperation. For EyeDetect the author lists Credible, Not Credible (Deceptive) and Not Credible (Random Responses), translated through the notion of cognitive load associated with concealment. Sixteen validated formats for the conventional polygraph are grouped into evidentiary, paired-testing and investigative techniques; EyeDetect formats (MCT, AMCT, HMCT, DLC, DLC 2, HDLC) and VerifEye tests (V3R, V4R) are described separately. The theses specify when each decision applies: DI for single-issue comparison question tests with stable, interpretable data; SPR for multiple-issue and screening tests, where lower validity makes it more accurate to report a reaction than an intent to deceive; RI for the Concealed Information Test, which assesses memory of crime details and is unsuitable for screening; and Not Credible for EyeDetect and VerifEye. The work helps legal professionals interpret polygraph conclusions and judge an examiner's competence.

Keywords: polygraph examiner's decision, Deception Indicated, Significant Physiological Responses, Recognition Indicated, Purposeful Non-Cooperation, Concealed Information Test, EyeDetect, VerifEye, validated test formats, APA Standards of Practice, legal interpretation of polygraph results.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 21.11.2023; у номері — 31.12.2023; DOI:* ***10.53672/ej.6.2023.02***[1].

Повний текст

Бібліографічний опис: Назаров О.А. Види рішень, які може прийняти поліграфолог в залежності від обраного виду ним техніки тестування на поліграфі та отримання негативного результату після дослідження на поліграфі (наукові тези). Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці. 2023. Т. 8, № 6 (48). Дата публікації: 31.12.2023.

Стандарти практики APA встановлюють одні з найвищих професійних вимог до своїх членів, щоб гарантувати, що їхні послуги на поліграфі є цінними, надійними та просувають етично відповідальну практику. APA також розробляє різні типові політики, що відображають сучасне розуміння кращих практик, і робить їх широко доступними, щоб поліграфологи (як члени APA, так і не члени) та їхні клієнти могли знати, що є дійсним професійним процесом перевірки на поліграфі. APA вважає, що добре поінформовані департаменти, агенції та клієнти наполягатимуть на тому, щоб поліграфологи у різних країнах надавали їм професійні послуги на поліграфі.

На теперішній час існують 8 висновків поліграфолога в залежності від застосованих валідних та надійних форматів тестів на класичному поліграфі:

1) No Opinion (не має висновку) або Inconclusive (не визначений результат),

2) Deception Indicated (DI) (обман виявлено або українська версія "психологічна установка на приховування виявлена", яка адаптована до вітчизняної системи наукових психологічних знань),

3) No Deception Indicated (NDI) (обман не виявлено або українська версія "психологічна установка на приховування не виявлена", яка адаптована до вітчизняної системи наукових психологічних знань),

4) Significant Physiological Responses (SPR або SR) (**значні** реакції виявлено),

5) No Significant Physiological Responses (NSPR або NSR) (**значні** реакції не виявлено),

6) Recognition Indicated (RI) (**впізнавання** виявлено),

7) No Recognition Indicated (NRI) (**впізнавання** не виявлено),

8) Purposeful non-cooperation (PNC) (навмисне небажання співпрацювати).

Окремо виділяються висновки, які можуть бути отримані на сучасному поліграфі EyeDetect:

1) Not Credible (Deceptive) (не заслуговує на довіру (оманливість виявлено), українська версія - когнітивне навантаження на приховування виявлено, яка адаптована до вітчизняної системи наукових психологічних знань),

2) Credible (Truthful) - (відповіді достовірні (правдивий), українська версія - когнітивне навантаження на приховування не виявлено, яка адаптована до вітчизняної системи наукових психологічних знань),

3) Not Credible (Random Responses) - (не заслуговує на довіру (надавав випадкові відповіді), українська версія - когнітивне навантаження на приховування виявлено з уточненням (вказується яким самим: випадкові відповіді, затримка при наданні відповідей тощо), яка адаптована до вітчизняної системи наукових психологічних знань).

Валідних та надійних форматів поліграфологічних тестів до класичного поліграфу (реєструються показники діяльності вегетативної нервової системи або нейрофізіологічні механізми психічних процесів при наданні відповіді особою на тестові питання) у світі нараховується 16 (вказані у таблиці) і вони поділяються на 3 групи: 1) доказові методики, 2) методики для парного тестування, 3) дослідницькі методики. В рамках кожної групи методик тести можуть поділятися додатково на однотемні та багатотемні в залежності від мети тестування на поліграфі.

Таблиця 1. Середнє значення (стандартне відхилення) і {95% довірчі інтервали} для правильних рішень (CD) і невизначених результатів (INC) валідних поліграфологічних методик.

Evidentiary Techniques/TDA Method Доказові методики / метод аналізу тестових даних	Paired Testing Techniques/TDA Method Методики для парного тестування / метод аналізу тестових даних	Investigative Techniques/TDA Method Дослідницькі методики / метод аналізу тестових даних
Federal You-Phase / ESS[1] CD = .904 (.032) {.841 to .966} INC = .192 (.033) {.127 to .256}	**AFMGQT[4,8] / ESS[5]** CD = .875 (.039) {.798 to .953} INC = .170 (.036) {.100 to .241}	**AFMGQT[6,8] / 7 position** CD = .817 (.042) {.734 to .900} INC = .197 (.030) {.138 to .255}
Event-Specific ZCT / ESS CD = .921 (.028) {.866 to .977} INC = .098 (.030) {.039 to .157}	**Backster You-Phase / Backster** CD = .862 (.037) {.787 to .932} INC = .196 (.040) {.117 to .275}	**CIT[7] / Lykken Scoring** CD = .823 (.041) {.744 to .903}INC = NA
IZCT / Horizontal[2] CD = .994 (.008) {.978 to .999} INC = .033 (.019) {.001 to .069}	**Federal You-Phase / 7 position** CD = .883 (.035) {.813 to .952} INC = .168 (.037) {.096 to .241}	**DLST (TES)[8] / 7 position** CD = .844 (.039) {.768 to .920} INC = .088 (.028) {.034 to .142}
MQTZCT / Matte[3] CD = .994 (.013) {.968 to .999} INC = .029 (.015) {.001 to .058}	**Federal ZCT / 7 position** CD = .860 (.037) {.801 to .945} INC = .171 (.040) {.113 to .269}	**DLST (TES)[8] / ESS** CD = .858 (.037) {.786 to .930} INC = .090 (.026) {.039 to .142}
Utah ZCT DLT / Utah CD = .902 (.031) {.841 to .962} INC = .073 (.025) {.023 to .122}	**Federal ZCT / 7 pos. evidentiary** CD = .880 (.034) {.813 to .948} INC = .085 (.029) {.028 to .141}	–
Utah ZCT PLT / Utah CD = .931 (.026) {.879 to .983} INC = .077 (.028) {.022 to .133}	–	–
Utah ZCT Combined / Utah CD = .930 (.026) {.875to .984} INC = .107 (.028) {.048 to .165}	–	–

Також окремо виділяється **група форматів тестів сучасного поліграфа EyeDetect**, яка має назву скринінгові/діагностичні формати та поділяється на багатотемні і однотемні тести:

1. Багатотемні тести (Multi-issue Comparison Test, скор. MCT) - 3R-4R MCT і 3R-4R MCT audio (AMCT) для слабо бачащих осіб та Hybrid MCT (HMCT) для версії поліграфа EyeDetect+ 2.0. Також існує формат тесту RCT (Relevant Comparison Test), який вважається історичним і зараз не використовується, оскільки був оновлений до формату MCT.

2. Однотемні тести керованої брехні (Directed-lie Comparison Test, скор. DLC) - DLC, DLC 2 та Hybrid DLC (HDLC) для версії поліграфа EyeDetect+ 2.0.

Крім того, додатково сформані **діагностичні/скринінгові формати тестів мобільного додатку VerifEye** для виявлення прихованої інформації за допомогою мобільного телефону, які поділяються на: VerifEye 3R Test та 4R Test (скор. V3R і V4R).

Види рішень, які може прийняти поліграфолог в залежності від обраного виду ним техніки тестування на поліграфі та отримання негативного результату після дослідження на поліграфі:

1. Психологічна установки на приховування виявлена (українська версія, назва адаптована до української вітчизняної системи наукових психологічних знань) або Deception Indicated (DI) (прямий переклад - обман виявлено). Даний висновк застосовується до технік, які включають в себе питання порівння та тестування було спрямовано на діагностику однотемної проблеми. Рішення DI у психофізіологічному дослідженні із застосуванням поліграфа означає, що (1) фізіологічні дані є стабільними та їх можна інтерпретувати, і (2) критерії оцінки, використані поліграфологом, привели його до висновку, що обстежуваний має установку на приховування щодо певного релевантного питання, яке досліджується.

2. Значна фізіологічна реакція виявлена або Significant Physiological Responses (SPR or SR) (прямий переклад - **значні** (не плутати з російським поняттям "значимі", яке наукового обгрунтування не має) фізіологічні реакції. Поняття "значимі" в рф ще може бути поганим перекладом з англійської - ЗНАЧНІ, оскільки в рф недбало ставляться з давних часів до усього американського навіть при його використанні). Даний висновок застосовується до технік, які також включають в себе питання порівняння, але тестування спрямовано на дослідження багатотемних проблем чи скринінгових досліджень та застосовані техніки не мають високої валідності і таким чином, можуть не давати високої достовірності отриманих результатів щодо наявності у людини психологічної установки на приховування інформації (обман виявлено), і, отже, результати краще повідомляти як наявність фізіологічної реакції, а не як висновок про наявність прямої психологічної установки на приховування інфрмації (обман виявлено) та свідомий оманливий намір обстежуваного.

3. Упізнавання виявлено або Recognition Indicated (RI) (прямий переклад - визнання отримано). Також слід розрізняти російський варіант назви "виявлено знання винної особи", який пов'язаний із застарілим американським тестом Guilty Knowledge Technique (GKT) або техніка на знання винного на заміну якому прийшов CIT (Concealed Information Test) або тест на приховану інформацію). Американські дослідники в подальшому прийшли до висновку, що данний формат тесту не встановлює установку на приховування інформації або обман, оскільки при тесті більше задіяна пам'ять людини та неусвідомлене впізнавання стимулу, який називає поліграфолог і який мав місце в ситуації вчинення злочину. Висновок щодо упізнавання стимулів в ході тесту застосовується до технік не спрямованих безпосередньо на виявлення обману. В такому дослідженні оцінюється пам'ять досліджуваного про конкретну деталь злочину, яка має бути невідома невинній тестуваній особі. Висновок щодо впізнавання певних дій або предметів злочину не може бути застосовано до скринінгових перевірок через іншу пародигму таких технік на поліграфі. Див.: Krapohl, McCloughan & Senter (2006); Ліккен (1959); Осугі (2011). Корисний та ефективний досвід застосування техніки CIT опублікували японські поліграфологи в 2019 році узагальнівши свій досвід в розслідуванні кримінальних справ (Див.: Izumi Matsuda, Tokihiro Ogawa, and Michiko Tsuneoka Broadening the Use of the Concealed Information Test in the Field. Front Psychiatry. 2019; 10: 24. Published online 2019 Feb 5. doi: 10.3389/fpsyt.2019.00024. - URL: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6370687/).

4. Когнітивне наватаження на приховування виявлено (українська версія, назва адаптована до української вітчизняної системи наукових психологічних знань) або Not Credible (прямий переклад - не заслуговує на довіру). Висновок застосовується при використанні сучасного поліграфа EyeDetect або мобільного додатку VerifEye.

Перелік використаних джерел:

1. Термінологічний довідник для наукової психофізіологічної детекції неправдивості (ПФД). За загальн. редак. Д. Крапол, М. Хендлер, Ш. Штурм. / Переклад О. Назаров, А. Лисенко: 3-е видання online. - К.: Американська асоціація поліграфологів (APA), 2018. - 133 с.

2. Нейт Гордон, Майк Гуглер, Реймонд Нельсон, Марк Хендлер, Дональд Крепол, Пем Шоу, Леонард Бірман Мета-аналітичне дослідження критеріальної точності валід-

них поліграфологічних методик / Переклад Д. Алєксєєва-Процюк, Д. Кушнір, М. Рудницький, О. Котловський (укр.): видання online. - К.: Американська асоціація поліграфологів (APA), 2023. - 141 с.

3. Izumi Matsuda, Tokihiro Ogawa, and Michiko Tsuneoka Broadening the Use of the Concealed Information Test in the Field. Front Psychiatry. 2019; 10: 24. Published online 2019 Feb 5. doi: 10.3389/fpsyt.2019.00024. - URL: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6370687

4. B. Jayne Purposeful Non-Cooperation - A Diagnostic Option of Deception. Polygraph Volume: 10 Issue: 3 Dated: (September 1981) Pages: 156-174

5. Nathan J. Gordon Essentials of Polygraph and Polygraph Testing. - Boca Raton, FL : CRC Press; 1st edition [2017].- 304 pages.

References

1. Nazarov O. A. Vydy rishen, yaki mozhe pryiniaty polihrafoloh v zalezhnosti vid obranoho vydu nym tekhniky testuvannia na polihrafi ta otrymannia nehatyvnoho rezultatu pislia doslidzhennia na polihrafi [Types of Decisions a Polygraph Examiner Can Make Depending on the Testing Technique Chosen and on Obtaining a Negative Result of a Polygraph Examination]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2023.02. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/10682-vidi-rishen-yaki-mozhe-prijnyati-poligrafolog-v-zalezhnosti-vid-obranogo-vidu-nim-tekhniki-testuvannya-na-poligrafi-ta-otrimannya-negativnogo-rezultatu-pislya-doslidzhennya-na-poligrafi (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

29 ЛИСТОПАДА БУЛА ПРОВЕДЕНА ПРОСВІТНИЦЬКА ЛЕКЦІЯ НА ТЕМУ: «ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ПОЛІГРАФІ – ВІД НАУКОВОСТІ МЕТОДУ ВИЯВЛЕННЯ БРЕХНІ ДО ПРОФЕСІЇ ПОЛІГРАФОЛОГ» В ЖИТОМИРСЬКІЙ ПОЛІТЕХНИЦІ НА ФАКУЛЬТЕТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ - ОЛЕГОМ НАЗАРОВИМ[1]

Анотація. Хроніка редакції про онлайн-лекцію «Психофізіологічні дослідження на поліграфі – від науковості методу виявлення брехні до професії поліграфолог», проведену 29 листопада 2023 року на факультеті національної безпеки, права та міжнародних відносин Державного університету «Житомирська політехніка» в межах роботи науково-навчальної лабораторії криміналістики та першої домедичної допомоги і юридичної клініки. Доповідач, судовий експерт-психолог (поліграфолог) О. А. Назаров, розповів здобувачам освітніх програм «Право», «Правоохоронна діяльність» і «Психологія» про історію винаходу поліграфа, стереотипи щодо виявлення прихованої інформації, наукову базу застосування поліграфа та становлення професії поліграфолога в Україні.

Ключові слова: поліграф, поліграфолог, психофізіологічні дослідження, відкрита лекція, Житомирська політехніка, юридична освіта, виявлення прихованої інформації.

Першоджерело: *Онлайн зустріч з кандидатом психологічних наук, доцентом, судовим експертом психологом (поліграфологом) – Олегом Назаровим. Державний університет «Житомирська політехніка» : офіц. сайт. Реферат оприлюднено в журналі 02.12.2023.*

Повний текст

Зацікавлені навчальні заклади запрошуються до співпраці! **Контактний телефон** - 093 476 72 60.

Деякі слайди з відкритої лекції Олега Назарова.

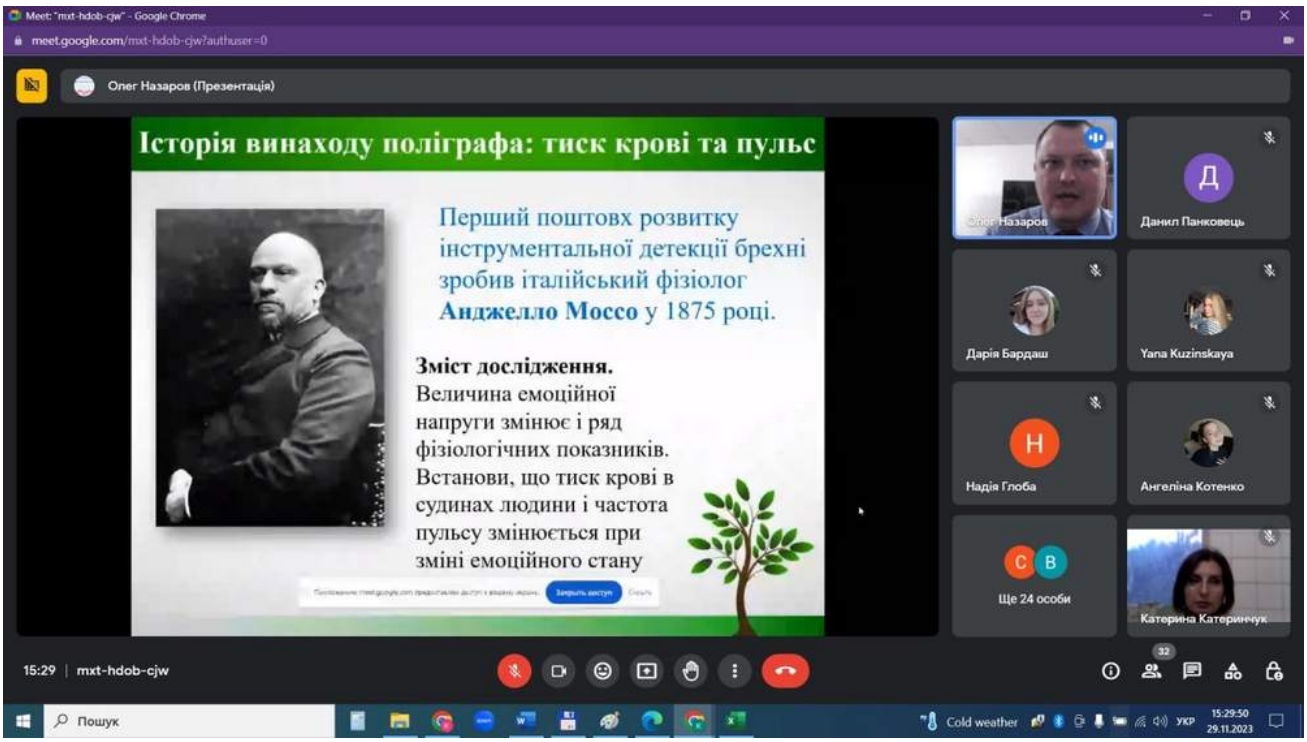

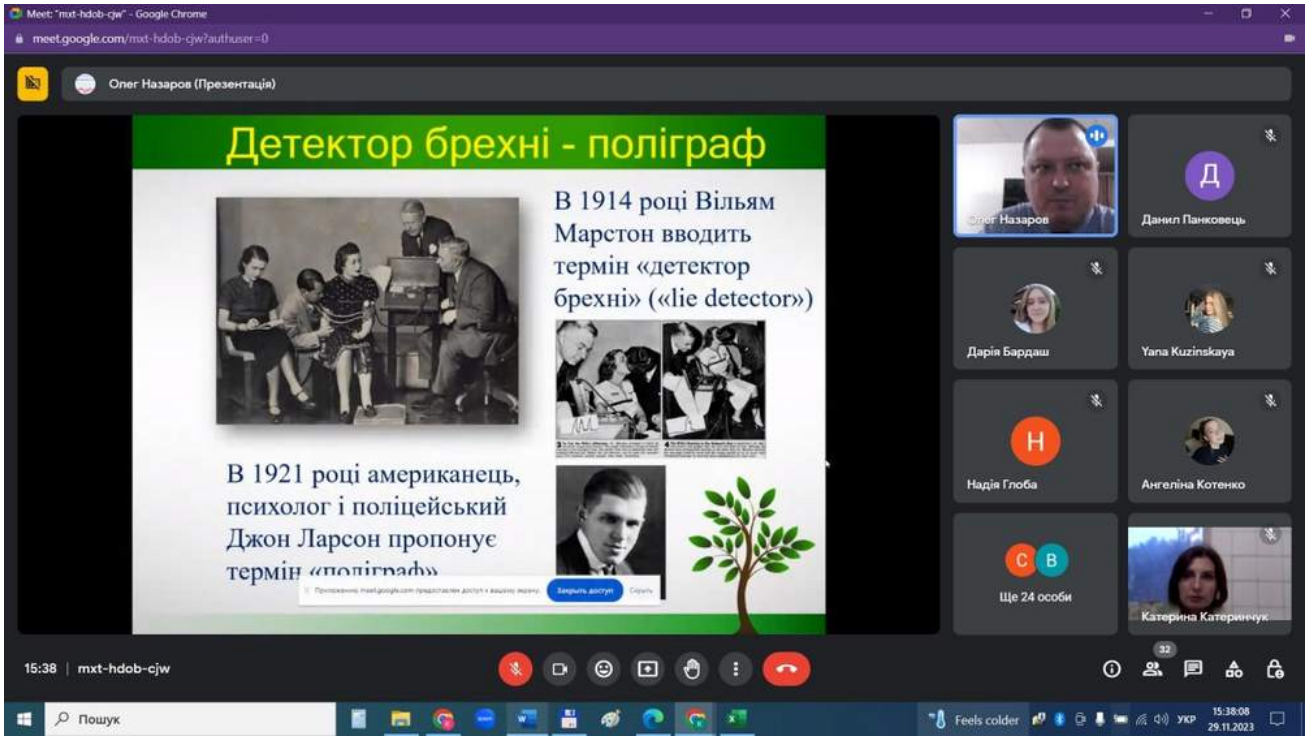

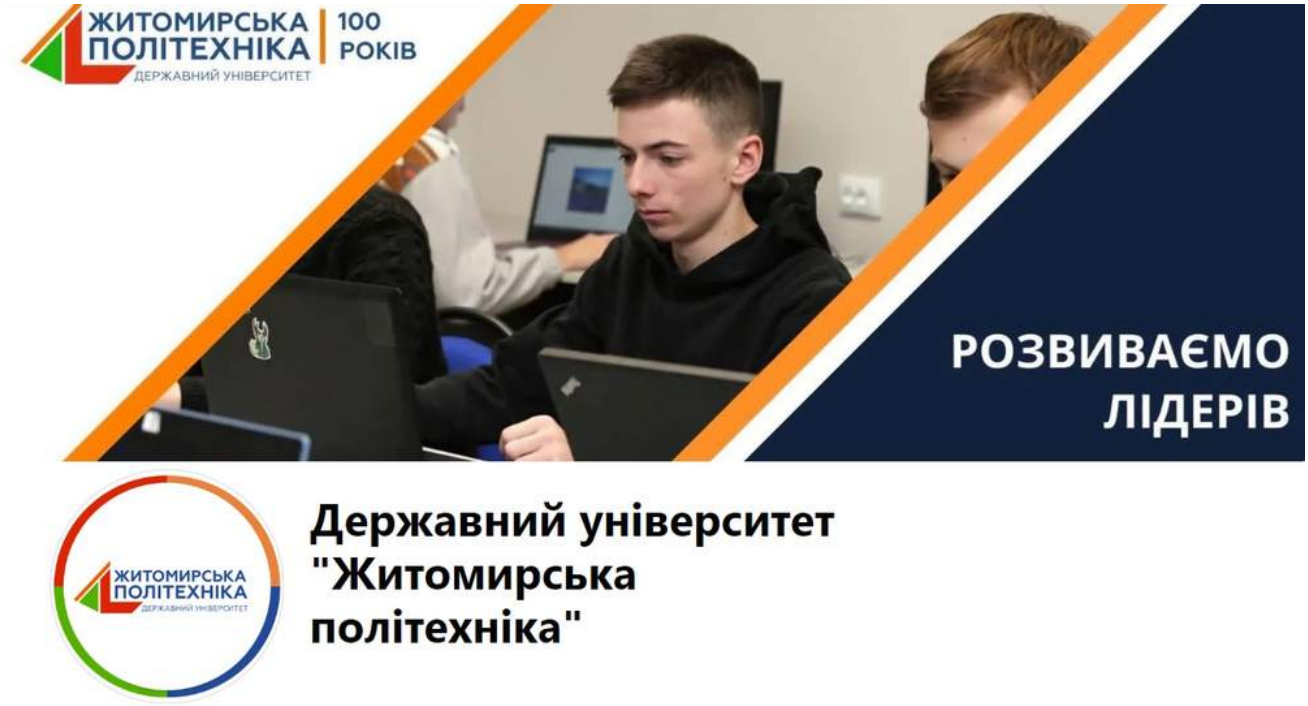

Джерела інформації офіційний Інтернет-сайт ***Державного університету «Житомирська політехніка»:***

Онлайн зустріч з кандидатом психологічних наук, доцентом, судовим експертом психологом (поліграфологом) – Олегом НАЗАРОВИМ

Відкрита лекція для студентів Житомирської політехніки від Олега Назарова

Новини Житомирської політехніки. Відкрита лекція від Олега Назарова

References

1. 29 lystopada bula provedena prosvitnytska lektsiia na temu: "Psykhofiziolohichni doslidzhennia na polihrafi – vid naukovosti metodu vyiavlennia brekhni do profesii polihrafoloh" v Zhytomyrskii politekhnytsi na fakulteti natsionalnoi bezpeky - Olehom Nazarovym [On 29 November, Oleh Nazarov Gave an Educational Lecture on "Psychophysiological Polygraph Examinations – From the Scientific Validity of the Lie Detection Method to the Profession of Polygraph Examiner" at the Faculty of National Security of Zhytomyr Polytechnic] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10804-prosvitnitska-lektsiya-na-temu-psikhofiziologichni-doslidzhennya-iz-zastosuvannyam-poligrafa-vid-naukovosti-metodu-viyavlennya-brekhni-do-profesiji-poligrafolog-bula-provedena-v-zhitomirskij-politekhnitsi-na-fakulteti-natsionalnoji-bezpeki-prava-ta-mizhnarodnikh-vidnosin-olegom-nazarovim (onovlena versiia vid 02.12.2023). [in Ukrainian].

УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПИЛИПА ОРЛИКА МІЖНАРОДНЕ СПІВТОВАРИСТВО ПОЛІГРАФОЛОГІВ ЗАПРОПОНУВАЛО РЕАЛІЗУВАТИ ПРОГРАМУ МІЖНАРОДНОГО НАВЧАННЯ[1]

Міжнародне співтовариство поліграфологів

Анотація. Повідомлення про щорічну міжнародну зустріч Міжнародного співтовариства поліграфологів (ISOPE) з підвищення кваліфікації, головним організатором якої того року стала Україна. У зустрічі в Києві взяли участь президент ISOPE Нейт Гордон, колишній президент Американської асоціації поліграфологів Ден Сосновський, українські та зарубіжні поліграфологи; виступили 10 спікерів. Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика представляв О. А. Назаров. Університету запропоновано створити на власній базі міжнародну школу поліграфологів і організувати навчання професії у форматі підвищення кваліфікації. Довідково повідомлено про надання ректорці університету Н. О. Євдокимовій міжнародного членства в Американській психологічній асоціації та про її наукову школу, створену 2013 року.

Ключові слова: Міжнародне співтовариство поліграфологів (ISOPE), поліграфолог, підвищення кваліфікації, міжнародна школа поліграфологів, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, професійна освіта.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 02.12.2023.*

Повний текст

На зустрічі виступили 10 спікерів з різних куточків світу. Керівництво ISOPE звернулося до української сторони з пропозицією виступу, у якості одного із спікерів на зустрічі, представника вищої школи. Також, миколаївський виш представляв відомий поліграфолог України – Олег Назаров. На зустрічі, **адміністрації Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, було запропоновано ініціювати створення на власній базі міжнародної школи поліграфологів** та організувати міжнародне навчання професії у форматі підвищення кваліфікації.

Довідково: *доктору психологічних наук, професору, дійсному члену Європейської академії природознавства (Единбург, Великобританія), ректору Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика Наталії Євдокимовій Американська психологічна асоціація надала статус міжнародного членства.*

APA MEMBERSHIP
2024

AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION

NATALIA YEVDOKYMOVA

Was elected to INTERNATIONAL status as per the Bylaws and Association Rules of APA

Thema Bryant

Thema S. Bryant, PhD
President

Kathleen S. Brown, PhD
Recording Secretary

Your membership in APA recognizes your participation and support of our profession. APA is an association whose mission is to promote the advancement, communication, and application of psychological science and knowledge to benefit society and improve lives.

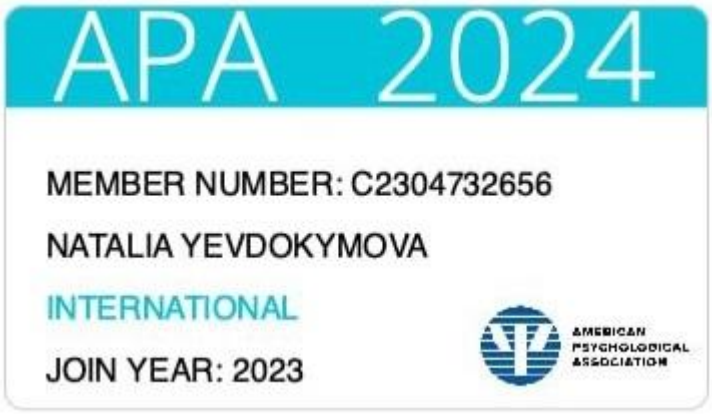

Американська психологічна асоціація (APA) є найбільшою науковою та професійною організацією психологів у Сполучених Штатах Америки та однією з найвпливовіших психологічних організацій у світі. Заснована в 1892 році, APA нараховує понад 121 тисячу осіб. Членство в APA надає доступ до широкого спектру ресурсів, включаючи наукові публікації, конференції, професійний розвиток та можливості для мережевих зв'язків. Євдокимову Н.О. відзначили за її активну наукову діяльність у заснуванні та розвитку власної наукової школи. Ця школа розробляє проблематику розвитку особистісної ідентичності, способу життя, професіогенезу, професійного розвитку та становлення особистості, формування стратегії професійної діяльності, професійної рефлексивності. Школа створена у 2013 році. До її складу входять молоді учені, що, під керівництвом професора Н.О. Євдокимової, проводять наукові дослідження з даної проблематики. Результати досліджень апробуються на всеукраїнських та міжнародних конференціях, симпозіумах та представлені у захищених дисертаціях з наукової спеціальності «Педагогічна та вікова психологія», а також втілюються у педагогічній практиці.

References

1. Mizhnarodne spivtovarystvo polihrafolohiv. Universytetu imeni Pylypa Orlyka Mizhnarodne spivtovarystvo polihrafolohiv zaproponuvalo realizuvaty prohramu mizhnarodnoho navchannia [The International Society of Polygraph Examiners Proposed to the Pylyp Orlyk University to Implement an International Training Programme]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10808-universitetu-imeni-pilipa-orlika-mizhnarodne-spivtovaristvo-poligrafologiv-zaproponuvalo-realizuvati-programu-mizhnarodnogo-navchannya (onovlena versiia vid 03.12.2023). [in Ukrainian].

16 ГРУДНЯ 2023 РОКУ УКРАЇНСЬКІ ПОЛІГРАФОЛОГИ БУЛИ НАГОРОДЖЕНІ ЦІННИМИ ПОДАРУНКАМИ-ВІДЗНАКАМИ З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ 10 РОКІВ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІГРАФОЛОГІВ - "КОЛЕГІЯ ПОЛІГРАФОЛОГІВ УКРАЇНИ"[1]

Службова інформація. Редакційне повідомлення про нагородження 16 грудня 2023 року українських поліграфологів цінними подарунками-відзнаками за внесок у розвиток професії з нагоди 10-річчя громадської організації «Колегія поліграфологів України», першої організації поліграфологів в Україні. Серед відзначених – О. А. Назаров, якому вручено відзнаку «Подяка» за дев'ять років роботи в організації (з 2014 року) та громадську діяльність; редакційна колегія привітала його. Згадано, що з 2018 року Колегія раз на рік видає перший друкований український журнал з поліграфології «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», а у 2021 році, за даними Американської асоціації поліграфологів, професії поліграфолога у світі виповнилося 100 років.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 17.12.2023.*

Повний текст

За плідні 9 років роботи з 2014 року у складі громадської організації та активну громадську діяльність також було нагороджено **цінним подарунком-відзнакою "Подяка"** з нагоди ювілею від дня заснування першої української організації поліграфологів **кандидата психологічних наук, доцента, атестованого Міністерством юстиції України судового експерта психолога Назарова Олега Анатолійовича. Редакційна колегія журналу щиро вітає Олега Назарова з цією відзнакою та бажає подальших творчих успіхів та плідних результатів в розвитку професії "Поліграфлог" в Україні!**

Колегією поліграфологів України також з 2018 року з періодичністю 1 раз на рік видається перший друкований український журнал з поліграфології "Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика".

References

1. 16 hrudnia 2023 roku ukrainski polihrafolohy buly nahorodzheni tsinnymy podarunkamy-vidznakamy z nahody yuvileiu 10 rokiv vid dnia zasnuvannia pershoi ukrainskoi orhanizatsii polihrafolohiv - "Kolehiia polihrafolohiv Ukrainy" [On 16 December 2023, Ukrainian Polygraph Examiners Were Awarded Commemorative Gifts on the 10Th Anniversary of the First Ukrainian Organisation of Polygraph Examiners – The "Collegium of Polygraph Examiners of Ukraine"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10958-16-grudnya-2023-roku-ukrajinski-poligrafologi-buli-nagorodzheni-tsinnimi-podarunkami-vidznakami-z-nagodi-yuvileyu-vid-dnya-zasnuvannya-pershoji-ukrajinskoji-organizatsiji-poligrafologiv (onovlena versiia vid 18.12.2023). [in Ukrainian].

1.3. СУДОВА ПРАКТИКА

СУДОВА ПРАКТИКА. ЧОЛОВІК ПРОСИВ ЗМЕНШИТИ РОЗМІР АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ, БО У НЬОГО ЗНАЧНО ЗРОСЛИ ДОХОДИ: РІШЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДУ[1]

Хмельницький апеляційний суд

Реферат. Постанова Хмельницького апеляційного суду у справі № 676/2582/23 стосується спору про зменшення розміру аліментів на дитину і показує, як суди розподіляють тягар доказування в таких справах. Батько, з якого на утримання доньки стягувалися аліменти в розмірі 1/4 частини всіх видів заробітку (доходу), просив зменшити їх до 1/18 частини, але не менше 50 % і не більше десяти прожиткових мінімумів для дитини відповідного віку. Свою вимогу він обґрунтовував тим, що його доходи значно зросли: стягнута в лютому 2023 року сума вдесятеро перевищила прожитковий мінімум для дітей від 6 до 18 років (2833 грн) і, на його думку, перевищує реальні потреби дитини. Позивач також посилався на відмову матері звітувати про витрачання коштів, поліпшення її майнового стану (реєстрація права власності на квартиру та два автомобілі), створення ним нової сім'ї, оренду житла й утримання батька з інвалідністю. Кам'янець-Подільський міськрайонний суд Хмельницької області в позові відмовив, апеляційний суд залишив це рішення без змін. Колегія суддів погодилася, що позивач не підтвердив належними й допустимими доказами погіршення свого майнового стану: його дружина працевлаштована, а сам він заявив про значне збільшення грошового забезпечення, тобто фактично про поліпшення становища; витрати на оренду житла з огляду на доходи подружжя не є обтяжливими. У справі не було доказів потреби батька позивача в догляді й лікуванні та нецільового використання аліментів. Натомість місцевий суд, дослідивши витрати матері, встановив, що кошти спрямовувалися на навчання дитини, розвиток її здібностей, вивчення іноземних мов, відпочинок і лікування. Справа ілюструє застосування ст. 192 Сімейного кодексу України, за якою розмір аліментів може бути зменшено або збільшено за рішенням суду в разі зміни матеріального чи сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я платника чи одержувача. Практичний висновок полягає в тому, що зростання доходів платника саме по собі не є підставою для зменшення аліментів, а доводи про їх надмірність потребують доказів. Матеріал корисний адвокатам, суддям і фахівцям, які супроводжують сімейні спори.

Ключові слова: аліменти, зменшення розміру аліментів, утримання дитини, стаття 192 СК України, зміна матеріального стану, прожитковий мінімум для дитини, тягар доказування, належні та допустимі докази, цільове використання аліментів, сімейні спори, апеляційне провадження.

Case Law: A Man Asked to Reduce Child Support Because His Income Had Risen Significantly – The Court of Appeal's Decision

Khmelnytskyi apeliatsiinyi sud.

Abstract. The ruling of the Khmelnytskyi Court of Appeal in case No. 676/2582/23 concerns a claim to reduce child support and shows how the burden of proof is allocated in such disputes. A father paying support for his daughter at one quarter of all his earnings sought to reduce it to one eight-

eenth, subject to a floor of 50 % and a ceiling of ten subsistence minimums for a child of the relevant age. He argued that his income had grown so much that the amount collected in February 2023 was ten times the subsistence minimum for children aged 6 to 18 (UAH 2,833) and exceeded the child's real needs. He also claimed that the mother refused to account for the money, that her own financial position had improved after she registered an apartment and two cars, and that he had a new family, rented housing and supported a father with a disability. The Kamianets-Podilskyi City District Court dismissed the claim and the Court of Appeal upheld that decision. It found no admissible and relevant evidence that the claimant's financial situation had worsened: his wife was employed, he himself had reported a substantial pay increase, and rent was not a heavy burden given the family's income. Nor was there proof that his father needed care or treatment or that the mother had misused the support. The first-instance court had examined her expenses and established that the money was spent on the child's education, abilities, foreign languages, recreation and medical care. The case illustrates Article 192 of the Family Code of Ukraine, which allows a court to change the amount of support when the financial or family situation or health of the payer or recipient changes. A rise in the payer's income does not in itself justify reducing child support.

Keywords: child support, reduction of maintenance, Article 192 of the Family Code of Ukraine, change in financial situation, subsistence minimum, burden of proof, admissible evidence, intended use of child support, family disputes, appellate review.

Першоджерело: *Постанова Хмельницького апеляційного суду у справі № 676/2582/23. Реферат оприлюднено в журналі 21.11.2023.*

References

1. Khmelnytskyi apeliatsiinyi sud. Sudova praktyka. Cholovik prosyv zmenshyty rozmir alimentiv na dytynu, bo u noho znachno zrosly dokhody: rishennia apeliatsiinoho sudu [Case Law: A Man Asked to Reduce Child Support Because His Income Had Risen Significantly – The Court of Appeal's Decision] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10693-sudova-praktika-cholovik-prosiv-zmenshiti-rozmir-alimentiv-na-ditinu-bo-u-nogo-znachno-zrosli-dohodi-rishennya-apelyacijnogo-sudu (onovlena versiia vid 21.11.2023). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

18-19 листопада 2023 року Міжнародним співтовариством поліграфологів (ISOPE) організовано проведення Щорічного online Семінару підвищення кваліфікації поліграфологів 2023[1]

05.11.2023

Короткий зміст. 18–19 листопада 2023 року Міжнародне співтовариство поліграфологів (ISOPE) проводить щорічний online-семінар підвищення кваліфікації поліграфологів: 10 годин (з 14:30 до 19:30 за київським часом), участь 3500 грн, переклад українською. Учасники отримають сертифікат за стандартом ASTM E2064-00 (2016) про 40-годинне підвищення кваліфікації за два роки (1,3 кредиту ЄКТС). Наведено розклад лекторів, дані про близько 400 українських учасників заходів ISOPE з 2019 року, санкції проти поліграфологів із росії і запровадження професії «Поліграфолог» у Класифікаторі професій 25.10.2021.

Український поліграфолог Сорочинський Олександр, 15 років досвіду: "В Україні у поліграфологів завжди має бути вибір". З листопада 2022 в Україні діє вільна Telegram платформа для обміну замовленнями, заявками на роботу між комерційними поліграфологами[2]

12.11.2023

Короткий зміст. З листопада 2022 року в Україні діє вільна Telegram-платформа «ПОЛІГРАФОЛОГИ» для обміну замовленнями та заявками між комерційними поліграфологами; вона налічує понад 80 учасників. Засновник і адміністратор платформи поліграфолог О. В. Сорочинський. За її повідомленнями, перевірки найчастіше замовляють у Болгарії, Туреччині, на Кіпрі, у Сербії, Єгипті, Франції, а в Україні в Полтаві, Краматорську, Одесі, Чернівцях, Дніпрі, Києві. Подано біографію засновника, який провів понад 5 тисяч тестів, і причину його виключення з ГО «Всеукраїнська асоціація поліграфологів» у 2022 році.

З липня 2023 року в Україні почала діяти професійна закрита Telegram група для практикуючих поліграфологів "PLGRPH", яка об'єднує як фахових поліграфологів, так і поліграфологів початківців в галузі інструментальних методів виявлення прихованої інформації[3]

12.11.2023

Короткий зміст. З липня 2023 року в Україні працює закрита професійна Telegram-група «PLGRPH» для досвідчених поліграфологів і початківців у галузі інструментальних методів виявлення прихованої інформації. Її засновник, адміністратор і автор перекладів поліграфолог С. Коржов. У групі з 11 розділів публікують переклади фахової літератури, обговорюють методики, ознаки протидії та поліграми, допомагають ухвалювати рішення; вступ відбувається через Google-форму з підтвердженням освіти. Наведено також анотацію лекції Т. Амсела «The Truth About the Polygraph» (TEDx, 2017).

22 листопада в Україні проведено конгрес «Актуальні питання використання поліграфа в Національній поліції України» де було окреслено перспективи подальшого розвитку професії та заслухано світові тенденції в цій галузі представника ISOPE Олега Назарова[4]

24.11.2023

Короткий зміст. 22 листопада 2023 року в Державному науково-дослідному інституті МВС України відбувся конгрес «Актуальні питання використання поліграфа в Національній поліції України» (близько 80 учасників очно й у Zoom). Обговорено нормативне регулювання, методологію і психологічні аспекти досліджень, компетенції поліграфолога. Представник ISOPE в Україні О. А. Назаров виступив із доповіддю про світові тенденції стандартизації роботи поліграфологів (ASTM International, комітет E52, стандарт ASTM E2064-00). Згадано резолюцію ISOPE від 03.03.2022 про виключення членів із рф і семінар ISOPE 18–19 листопада.

Електронний суд. Про основні причини неможливості ознайомлення з матеріалами судової справи в Електронному кабінеті - роз'яснення[5]

06.12.2023

Короткий зміст. ДП ІСС (сторінка «Електронний суд») пояснює дві основні причини, з яких користувач не може ознайомитися з матеріалами справи в Електронному кабінеті. Перша: працівники апарату суду не внесли до автоматизованої системи документообігу ідентифікаційні дані учасника (РНОКПП, паспортні дані чи код ЄДРПОУ); у разі подання документів через Електронний кабінет вони вносяться автоматично. Друга: порушення правил роботи з документами в АСДС. Наведено переліки документів, що передаються з програм «Д-3» і «Діловодство спеціалізованого суду», до яких слід прикріплювати скановані файли.

Кадрові зміни продовжують відбуватися в установах судових експертиз Мінюсту. В грудні 2023 року Ірину Савченко та Володимира Міненка було призначено на посади завідувачів Сумського та Полтавського відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»[6]

19.12.2023

Короткий зміст. У грудні 2023 року змінилося керівництво двох відділень ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту. 1 грудня завідувачем Полтавського відділення призначено доктора наук з державного управління, професора В. Л. Міненка, раніше провідного наукового співробітника ННЦ. 18 грудня наказом директора С. Тюлєнєва Сумське відділення очолила І. О. Савченко, яка завідувала сектором криміналістичних і психологічних досліджень цього відділення, а на початку 2000-х певний час уже керувала ним. Редакція вітає обох керівників.

References

1. 18-19 lystopada 2023 roku Mizhnarodnym spivtovarystvom polihrafolohiv (ISOPE) orhanizovano provedennia Shchorichnoho online Seminaru pidvyshchennia kvalifikatsii polihrafolohiv 2023 [On 18–19 November 2023, the International Society of Polygraph Examiners (ISOPE) Organised the Annual Online Professional Development Seminar for Polygraph Examiners 2023].

Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 5 lystop. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10521-18-listopada-2023-roku-mizhnarodnim-spivtovaristvom-poligrafologiv-isope-organizovano-provedennya-shchorichnogo-online-seminaru-pidvishchennya-kvalifikatsiji-poligrafologiv-2023 (onovlena versiia vid 15.11.2023). [in Ukrainian].

2. Ukrainskyi polihrafoloh Sorochynskyi Oleksandr, 15 rokiv dosvidu: "V Ukraini u polihrafolohiv zavzhdy maie buty vybir". Z lystopada 2022 v Ukraini diie vilna Telegram platforma dlia obminu zamovlenniamy, zaiavkamy na robotu mizh komertsiinymy polihrafolohamy [Ukrainian Polygraph Examiner Oleksandr Sorochynskyi, 15 Years of Experience: "In Ukraine, Polygraph Examiners Must Always Have a Choice". Since November 2022, a Free Telegram Platform for Exchanging Orders and Job Applications Between Commercial Polygraph Examiners Has Been Operating in Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 12 lystop. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10588-ukrajinskij-poligrafolog-sorochinskij-oleksandr-15-rokiv-dosvidu-v-ukrajini-u-poligrafologiv-zavzhdi-mae-buti-vibir-z-listopada-2022-roku-v-ukrajini-die-vilna-telegram-platforma-dlya-obminu-zamovlennyami-zayavkami-na-robotu-mizh-komertsijnimi-poligrafologami (onovlena versiia vid 12.11.2023). [in Ukrainian].

3. Z lypnia 2023 roku v Ukraini pochala diiaty profesiina zakryta Telegram hrupa dlia praktykuiuchykh polihrafolohiv "PLGRPH", yaka obiednuie yak fakhovykh polihrafolohiv, tak i polihrafolohiv pochatkivtsiv v haluzi instrumentalnykh metodiv vyiavlennia prykhovanoi informatsii [Since July 2023, the Professional Closed Telegram Group "PLGRPH" for Practising Polygraph Examiners Has Been Operating in Ukraine, Uniting Both Professional and Novice Polygraph Examiners in the Field of Instrumental Methods of Detecting Concealed Information]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 12 lystop. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10587-z-lipnya-2023-roku-v-ukrajini-pochala-diyati-profesijna-zakrita-telegram-grupa-dlya-praktikuyuchikh-poligrafologiv-plgrph-yaka-vzhe-ob-ednala-bagato-yak-fakhovikh-poligrafologiv-tak-i-pochatkivtsiv-v-galuzi-instrumentalnikh-metodiv-viyavlennya-prikhovanoji-informatsiji (onovlena versiia vid 20.11.2023). [in Ukrainian].

4. 22 lystopada v Ukraini provedeno konhres "Aktualni pytannia vykorystannia polihrafa v Natsionalnii politsii Ukrainy" de bulo okresleno perspektyvy podalshoho rozvytku profesii ta zaslukhano svitovi tendentsii v tsii haluzi predstavnyka ISOPE Oleha Nazarova [On 22 November, the Congress "Topical Issues of Using the Polygraph in the National Police of Ukraine" Was Held in Ukraine, Outlining Prospects for the Further Development of the Profession and Hearing Global Trends in the Field from ISOPE Representative Oleh Nazarov]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 24 lystop. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10738-22-listopada-v-ukrajini-bulo-provedeno-pershij-kongres-aktualni-pitannya-vikoristannya-poligrafa-v-natsionalnij-politsiji-ukrajini-de-bulo-okresleno-perspektivi-podalshogo-rozvitku-profesiji-ta-aslukhano-svitovi-tendentsiji-v-tsij-galuzi-predstavnika-mizhnarodnogo-spivtovaristva-poligrafologiv-v-ukrajini-olega-nazarova (onovlena versiia vid 12.02.2024). [in Ukrainian].

5. Elektronnyi sud. Pro osnovni prychyny nemozhlyvosti oznaiomlennia z materialamy sudovoi spravy v Elektronnomu kabineti - roziasnennia [Electronic Court. On the Main Reasons for the Inability to Access Case Materials in the Electronic Cabinet – Clarification]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 6 hrud. URL: https://expertize-journal.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=10838 (onovlena versiia vid 06.12.2023). [in Ukrainian].

6. Kadrovi zminy prodovzhuiut vidbuvatysia v ustanovakh sudovykh ekspertyz Miniustu. V hrudni 2023 roku Irynu Savchenko ta Volodymyra Minenka bulo pryznacheno na posady zaviduvachiv Sumskoho ta Poltavskoho viddilennia NNTS "ISE im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa" [Personnel Changes Continue in the Forensic Institutions of the Ministry of Justice. In December 2023, Iryna Savchenko and Volodymyr Minenko Were Appointed Heads of the Sumy and Poltava Branches of the National Scientific Centre "Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 19 hrud. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/10965-v-grudni-2023-roku-irinu-savchenko-ta-volodimira-minenka-bulo-priznacheno-na-posadi-zaviduvachiv-sumskogo-ta-poltavskogo-viddilennya-nnts-ise-im-zasl-prof-m-s-bokariusa-ministerstva-yustitsiji-ukrajini (onovlena versiia vid 28.01.2024). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

ЕРГОНОМІКА

Назаров О. А.

Модельний ряд Mobi Polygraph: портативні поліграфологічні крісла

Упродовж 2018–2022 років в Україні розробили модельний ряд устаткування для поліграфолога під торговою маркою Mobi Polygraph.

Станом на 2022 рік ряд налічує чотири моделі: портативні підлокітники, поліграфологічні стійки, крісло з механізмом «ножиці» і стаціонарне крісло поліграфолога. Вони дозволяють проводити дослідження й опитування із застосуванням поліграфа відповідно до міжнародних стандартів у різних умовах — від офісного кабінету до польових [1].

Модельний ряд Mobi Polygraph (моделі 1–4) [1]

Модель 1 перетворює офісний стілець ISO на крісло поліграфолога, модель 2 — це удосконалені підлокітники зі стійками-штативами, а модель 3 — складане крісло, яке перевозять у сумці-чохлі [1].

References

1. Nazarov O. A. Portatyvni polihrafolohichni krisla dlia provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa u vidpovidnosti do mizhnarodnykh standartiv. Modeli torhovoi marky «Mobi Polygraph» [Portable Polygraph Chairs for Psychophysiological Ex-

aminations Using a Polygraph in Accordance with International Standards: Mobi Polygraph Trademark Models]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 16 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-poligrafa/7509-modelnij-ryad-mobi-polygraph-dlya-provedennya-profesijnikh-doslidzhen-opituvan-iz-zastosuvannya-poligrafa-u-vidpovidnosti-do-mizhnarodnikh-standartiv-portativni-pidlokitniki-poligrafologichni-stijki-krislo-z-mekhanizmom-nozhitsi-krislo-poligrafologa (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у листопаді–грудні 2023 р. — у період виходу цього номера[25]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	судово медична експертиза	33
3	днк експертиза	27
4	лінгвістична експертиза	19
5	товарознавча експертиза	14
6	екологічна експертиза	13
7	судово психологічна експертиза	9
8	військово лікарська експертиза	7
9	дактилоскопічна експертиза	6

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «військово лікарська експертиза» (різкий сплеск), «судово психологічна експертиза» (+250 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	Відшкодування моральної шкоди, поняття моральної шкоди – все, що стосується інституту відшкодування моральної шкоди в Україні в одному місці	6 412
2	*Туман В. А.* Профайлінг – визначення поняття та сфери застосування в професійній діяльності правоохоронних органів та правознавців	2 843
3	*Назаров О. А.* Види рішень, які може прийняти поліграфолог в залежності від обраного виду ним техніки тестування на поліграфі та отримання негативного результату після дослідження на поліграфі	2 532
4	18-19 листопада 2023 року Міжнародним співтовариством поліграфологів (ISOPE) організовано проведення Щорічного online Семінару підвищення кваліфікації поліграфологів 2023	1 877
5		1 823

	Назаров О. А. Перелік систем обрахунку або оцінювання поліграм, які застосовують поліграфологи з метою отримання результату дослідження на поліграфі	

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[26].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[27] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

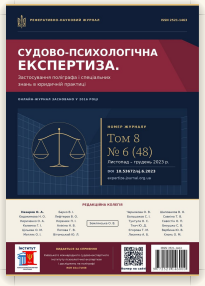

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2023. Т. 8, № 6 (48). 97 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2023. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19820-2023-6-53.

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro

naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2023. Vol. 8, No. 6 (48). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2023. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Frye v. United States, 293 F. 1013 (D.C. Cir. 1923). U.S. Courts (Second Circuit). URL: https://nys-fjc.ca2.uscourts.gov/programs/10-4-18%20Frye%20v%20US.pdf (data zvernennia: 04.11.2026).

8. HRMMU/OHCHR, "Ukraine: Protection of civilians in armed conflict — December 2023 update" (opubl. 15.01.2024). URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-01/Ukraine%20-%20protection%20of%20civilians%20in%20armed%20conflict%20%28December%202023%29_ENG_0.pdf (data zvernennia: 04.11.2026).

9. Maizhe 120 tysiach rosiiskykh voiennykh zlochyniv zadokumentuvaly v Ukraini [Almost 120,000 Russian War Crimes Documented in Ukraine]. ArmiiaInform. 2023. 26 hrud. URL: https://armyinform.com.ua/2023/12/26/majzhe-120-tysyach-rosijskyh-voyennyh-zlochyniv-zadokumentuvaly-v-ukrayini/ (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. World Bank : press release. 2023. 23 Mar. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment (data zvernennia: 08.11.2026).

11. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 13.12.2023 u spravi № 939/1280/22 [Resolution of the Supreme Court (Civil Cassation Court) of 13 December 2023 in Case No. 939/1280/22]. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/115680982 (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

12. Sformovano sklad Rady Reiestru zbytkiv, zavdanykh ahresiieiu rf proty Ukrainy — Rada Yevropy [The Board of the Register of Damage Caused by the Aggression of Russia Against Ukraine Has Been Formed — Council of Europe]. ArmiiaInform. 2023. 17 lystop. URL: https://armyinform.com.ua/2023/11/17/sformovano-sklad-rady-reyestru-zbytkiv-zavdanyh-agresiyeyu-rf-proty-ukrayiny-rada-yevropy/ (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

13. DSNS Ukrainy. Riatuvalnyk DSNS pid chas hasinnia pozhezhi v Kyievi pislia masovanoi rosiiskoi raketno-dronovoi ataky 29 hrudnia 2023 r [A State Emergency Service Rescuer Extinguishing a Fire in Kyiv After a Massive Russian Missile and Drone Attack on 29 December 2023] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://com-

mons.wikimedia.org/wiki/File:Destructions_in_Kyiv_after_Russian_attack,_2023-12-29_(28).webp (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

14. DSNS Ukrainy. Khersonska oblasna universalna naukova biblioteka imeni Olesia Honchara pislia rosiiskoho obstrilu 12 lystopada 2023 r [Kherson Oblast Scientific Library Named After Oles Honchar After Russian Shelling on 12 November 2023] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kherson_Oblast_Scientific_Library_named_after_Oles_Honchar_after_Russian_shelling,_2023-11-12_(11).jpg (data zvernennia: 09.11.2026). [in Ukrainian].

15. Chotyry roky pravosuddia v umovakh viiny — chernihivska suddia Liubov Kharechko bula rozstriliana rosiiskymy viiskovymy [Four Years of Justice in Wartime: Chernihiv Judge Liubov Kharechko Was Shot Dead by Russian Soldiers]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2026. 24 liut. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/cotiri-roki-pravosudda-v-umovah-vijni-cernigivska-sudda-lubov-harecko-bula-rozstrilana-rosijskimi-vijskovimi (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

16. Vytiah z protokolu zahalnykh zboriv suddiv Chernihivskoho apeliatsiinoho sudu vid 08 zhovtnia 2018 roku [Extract from the Minutes of the General Meeting of Judges of the Chernihiv Court of Appeal of 8 October 2018]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/inshe/1/protokol08 (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

17. Obrano zastupnyka holovy sudu ta sekretariv sudovykh palat [Deputy Chief Judge and Secretaries of the Judicial Chambers Elected]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. 2021. 7 zhovt. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/pres-centr/general/1191100/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

18. U Chernihivskomu AS zminyvsia holova [The Chief Judge of the Chernihiv Court of Appeal Has Changed]. Zakon i Biznes. 2024. 25 zhovt. URL: https://zib.com.ua/ua/163820.html (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

19. Uzahalnennia sudovoi praktyky [Generalisation of Case Law] / sekretar sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh L. K. Kharechko. Apeliatsiinyi sud Chernihivskoi oblasti : ofitsiinyi vebsait. 2018. 3 trav. URL: https://cna.court.gov.ua/sud2590/5864/477027/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

20. Suddiu z Chernihova vbyly pry sprobi evakuatsii [Judge from Chernihiv Killed While Trying to Evacuate]. Sudovyi reporter : vebsait. 2022. 4 berez. URL: https://sudreporter.org/suddyu-z-chernigova-vbyly-pry-sprobi-evakuacziyi/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

21. Kharechko L. K. Moi virshi — tse kryk dushi [My Poems Are the Cry of the Soul] : zbirnyk poezii / Liubov Kharechko. Chernihiv : [s. n.], 2026. 56 s. : il., fot. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2026.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/books/19828-kharechko-moi-virshi-tse-kryk-dushi (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

22. Spivchuttia [Condolences] : [u zviazku iz zahybelliu suddi Krasnohradskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti D. S. Konstantynova]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2022. 30 zhovt. URL: https://court.gov.ua/archive/1339620/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

23. Zakhyshchaiuchy Ukrainu, zahynuv holova Veselivskoho raionnoho sudu Zaporizkoi oblasti Anatolii Nahornyi [Anatolii Nahornyi, Head of the Vesele District Court of Zaporizhzhia Region, Killed Defending Ukraine]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2023. 26 lystop. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/zahisauci-ukrainu-zaginuv-golova-veselivskogo-rajonnogo-sudu-zaporizkoi-oblasti-anatolij-nagornij (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

24. Holova RSU — pro robotu sudiv pid chas viiny, konkurs do VKKS, spravy shchodo voiennykh zlochyniv ta suddiv na fronti [Head of the Council of Judges of Ukraine on the Work of Courts in Wartime, the Competition to the HQCJ, War Crimes Cases and Judges at the Front]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2023. 8 trav. URL: https://court.gov.ua/press/news/1419134 (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

25. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.11.2023–31.12.2023 [Google Trends: Search Term "ekspertyza", Ukraine, 01.11.2023–31.12.2023]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2023-11-01%202023-12-31&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

26. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

27. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2023. Том 8, № 6 (48)
листопад–грудень 2023 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 97 с.

DOI 10.53672/ej.6.2023. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua